

TAMPEREEN YLIOPISTO

Satu Pajuriutta

TYTÖTTELY ON JÄÄNYT TAKA-ALALLE – VAI ONKO?

Naiseuden kehykset Helsingin Sanomien urheilusivujen arjessa

Journalistiikan pro gradu -tutkielma
Viestinnän, median ja teatterin yksikkö
Toukokuu 2016

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

PAJURIUTTA, SATU; Tytöttely on jäänyt taka-alalle – vai onko?

Naiseuden kehykset Helsingin Sanomien urheilusivujen arjessa

Pro gradu -tutkielma, 81 sivua

Journalistiikka

Toukokuu 2016

Tutkin pro gradu -työssäni naisten esittämistä Helsingin Sanomien urheilusivujen arjessa. Teen feminististä mediatutkimusta ja haluan kyseenalaistaa sitä mielestäni itsestään selvänä pidettyä asiantilaa ja ajattelua, että naisille kuuluu miehiä vähättelevämpi käsittelytapa ja vähemmän palstatilaa urheilusivuilla.

Nojaan tutkimuksessani filosofi Judith Butlerin teoriaan siitä, että sukupuoli tulisi nähdä tekoina ja esityksinä, joita toistetaan erilaisissa sosiokulttuurisissa valtasuhteissa ja käytännöissä kuten journalismissa. Käytän tutkimuksessani myös italialaisen feministiteoreetikko Teresa de Lauretiksien käsitettä sukupuoliteknologia. De Lauretis nimittää sukupuoliteknologiaksi kulttuurista prosessia, jossa sukupuoli rakentuu. Tutkielmassa tarkastelen Helsingin Sanomien urheilusivuja yhtenä sukupuoliteknologian alustana.

Tutkimusongelmani liittyy naisten tasapuoliseen kohteluun mediassa, tarkemmin sanottuna valtaalehti Helsingin Sanomien urheilusivuilla. Olen erityisen kiinnostunut siitä, millaiset naisten esittämistavat toistuvat valtalehden urheilusivuilla eli millaisia sukupuolen – butlerilaisittain performatiivisia – toistoja Helsingin Sanomien urheilusivuilla on.

Tutkimusaineistonani ovat Helsingin Sanomien neljän viikon urheilusivut ajalta 17.11.2014 – 14.12.2014. Tämä ajanjakso kuvaa arkipäiväistä urheilu-uutisointia ja aikaa, jolloin ei ole käynnissä merkittäviä isoja urheilun arvokilpailuja.

Analysoin aineistoani sekä määrällisesti että laadullisesti. Lasken ensin naisten saamaa palstatilaa, sillä määrätkin kertovat naisten esittämisestä. Tämän jälkeen tutkin sosiologi Erving Goffmanin kehyksen ideaa hyödyntäen Helsingin Sanomien urheilusivuilla tunnistettavissa olevia naisuuden kehyksiä.

Määrällinen tarkasteluni osoitti, että suurin osa urheilusivujen jutuista käsitteli miesten urheilua ja tässä mielessä tasapuoliseen uutisvälitykseen on vielä matkaa. Laadullisesti tunnistin aineistostani neljä naisuutta toistavaa kehystä. Urheilusivuilla palstatilaa saavaa naista ensiksikin vähätellään. Toiseksi naisen urheilusuorituksen pitää olla jotain erityistä päihittääkseen miesten arkiset urheilutapahtumat ja ylittääkseen julkaisukynnyksen. Kolmanneksi naiset esitettiin urheilusivujen jutuissa miehen urheilusankaruutta tukevana perheenjäsenenä. Neljäs kehys kiinnittää urheilevat naiset miehistä poiketen urheilun sijasta muihin asioihin kuten harrastuksiin, äitiyteen ja sairauksiin.

Asiasanat: sukupuoli, urheilu, tasa-arvo, urheilujournalismi, kehys, nainen, performatiivinen toisto, sukupuoliteknologia

Sisällysluettelo

1. Johdanto: Urheilusivujen tekijästä urheilusivujen tutkijaksi	1
1.1. Tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet.....	2
1.2. Biologinen ja sosiaalinen sukupuoli	6
1.3. Näin tutkimus etenee.....	9
2. Urheilujournalismin mieskeskeisyyttä kyseenalaistamaan.....	11
2.1. Naiset kamppailevat pääsystä kilpakentille	11
2.2. Urheilutoimitus on miesten huone	13
2.3. Aiempaa tutkimusta urheilevista naisista mediassa	15
3. Feministisen mediatutkimuksen jalanjäljissä kohti kehystä	20
3.1. Feministisen mediatutkimuksen vaiheita ja piirteitä.....	21
3.2. Sukupuoli rakentuu toistuvissa esityksissä	24
3.3. Sukupuoliteknologia näkökulmana urheilujournalismiin	26
3.4. Kehys siltana empiiriseen tarkasteluun.....	28
4. Helsingin Sanomien urheilusivut empiirisessä tarkastelussa.....	32
4.1. Tutkimusongelma, -kysymykset ja aineisto.....	32
4.2. Aineiston määrällinen kartoitus	34
4.3. Kehysanalyysillä ote urheilusivujen sukupuolittavasta arjesta	35
5. Naisten esittäminen Helsingin Sanomien urheilusivuilla	39
5.1. Jääkiekkoileva mies kahmii palstatilan.....	39
5.2. Helsingin Sanomien urheilusivujen neljä kehystä	43
5.2.1. Vähätelty nainen	44
5.2.2. Erityinen nainen	50
5.2.3. Puoliso tai perheenjäsen	54
5.2.4. Tunteikas harrastelija	59
6. Urheilujournalismi – jatkossakin miesten pelikenttä?	64
6.1. Johtopäätökset.....	64
6.2. Jatkotutkimuksen suuntia.....	68
Lähteet	71

1. Johdanto: Urheilusivujen tekijästä urheilusivujen tutkijaksi

Tutkin pro gradu -työssäni, miten naiset esitetään suomalaisen valtalehden Helsingin Sanomien urheilusivuilla. Olen ollut useita vuosia lehden urheilutoimittajana, ja kiinnostus aiheeseen virisi osittain juuri omasta työkokemuksesta. Kun palasin liki 20 vuoden tauon jälkeen yliopistoon ja akateemisiin opintoihin, halusin tutkia urheilujournalismia ja naisia. Naistutkimus puolestaan oli kiinnostanut minua jo nuorena opiskelijana.

Minulla on parinkymmenen vuoden tausta toimittajana, ja tästä ajasta olen työskennellyt noin yhdeksän vuotta urheilun parissa. Penkkiurheilu oli lapsuudenkodissani ja ystäväpiirissäni yhteinen harrastus. Olen seurannut urheilua paikan päällä, television välityksellä, urheilun aikakauslehdistä ja sanomalehdistä. Työssäni olen raportoinut urheilusta muun muassa Helsingin yleisurheilun MM-kilpailuista 2005, Pekingin olympialaisista 2008, Rooman MM-uinneista 2009 ja Kölnin 2010 jääkiekon MM-kilpailuista.

Naisten asema urheilussa ja urheilun julkisuudessa on askarruttanut mieltäni jo ennen kuin päädyin tutkimaan asiaa pro gradukseni. Journalistisissa kirjoituksissani olen ihmetellyt esimerkiksi (*Helsingin Sanomat* 13.1.2009) sitä, miksi vielä 2000-luvun Suomessa Vuoden naisurheilija on valittu erikseen, eikö Vuoden urheilijan titteli riitä? Olen pohtinut myös, voitaisiinko suomalaisilla urheilusivuilla ehdottaa tosissaan naista esimerkiksi Suomen kiekkoleijonien valmentajaksi? Tai miksi niin harva kyseenalaistaa miehen naisten jääkiekkomaajoukkueen valmentajana? Entä miltä kuulostaisi, että Jääkiekkoliittoa johtaisikin nainen? (*Helsingin Sanomat* 10.11.2014).

Olen jutellut kollegoiden kanssa miesvaltaisista urheilutoimituksista ja urheilutoimittamisen sukupuolittuneesta jakautumisesta pohtien asiantilan vaikutuksia urheilusivujen lajikirjoon ja aiheiden käsittelytapaan. Olen äimistellyt, miten vielä 2010-luvulla naistoimittaja joutuu todistelemaan urheilutoimitukseen soittaneella lukijalle olevansa kokenut journalisti tämän vaatiessa oikeaa eli miestoimittajaa puhelimeen.

Merkkejä sukupuolittuneiden rakenteiden jatkuvasta elinvoimaisuudesta löytyy urheilujournalismin piiristä 2010-luvullakin yllin kyllin. Suurin osa urheilutoimittajista on miehiä, urheilusivuilla

kirjoitetaan enimmäkseen miesurheilijoista (Salomaa 2015; Laine & Välimäki 2012, 66–73). Väitän, että myös tyypillisen urheilusivujen lukijan ajatellaan usein olevan mies.

Esimerkiksi tasa-arvoaltuutettu on julkaissut internet-sivuillaan kirjoituksen, jossa hän käsittelee naisurheilun heikkoa näkyvyyttä mediassa ja pohtii tämän vaikutuksia. Kirjoituksen mukaan tiedotusvälineiden on todettu keskittyvän pääosin miesten kilpa- ja huippu-urheiluun. Yksilölajeja harrastavat naiset ovat esillä lähinnä suurkilpailujen aikana, naisten joukkueurheilu näkyy tiedotusvälineissä vain harvoin. (Tasa-arvoaltuutetun internet-sivu, luettu 10.4.2015.)

Naisiltakin kuulee joskus kommentteja, että he eivät seuraa vaikkapa naisten jääkiekkoa tai jalkapalloa. Onko yksi syy miesten suurempaan näkyvyyteen urheilujournalismissa se, että fyysisyytensä takia miesurheilun oletetaan olevan kiinnostavampaa seurattavaa kuin naisten vastaava urheilu? Miten tämä vaikuttaa siihen, että miesten urheilu saa mediassa enemmän huomiota? Ovatko naisurheilijat siis vain urheilusivujen kaunistus ja piristys? Miten sukupuoli vaikuttaa siihen, millä tavalla urheilijasta tai urheilusta mediassa – ja nimenomaisesti sanomalehdessä – puhutaan? Tästä lähdén ottamaan pro gradu-työssäni selvää.

1.1. Tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet

Journalismin vakiintuneisiin ihanteisiin kuuluu pyrkimys välittää yhteiskunnasta tasavertainen, monipuolinen, neutraali ja todellisuutta vastaava kuva (ks. esim. Journalistin ohjeet 2015; Ruoho & Torkkola 2010, 112–113). Esimerkiksi maan valtaalehti (ks. levikkitilasto; Helsingin Sanomien historiikki, 54) Helsingin Sanomat toteaa periaatelinjassaan toteuttavansa tasapuolista uutisvälitystä (*Helsingin Sanomat* 7.1.2013). Tämän ideaalin pitäisi kaiken järjen mukaan koskea myös tapaa, jolla miehet ja naiset esitetään urheilujournalismissa. Käytännössä sanomalehtien ja tv-uutisten – mukaan lukien urheilun uutisointi – välittämä kuva todellisuudesta on kuitenkin todettu olevan kovin miehen (Halonen 2006, 193–206).

Tämän työn kannalta on tärkeää huomata, että urheilujournalismia koskevat tutkimukset liittyvät valtaosin olympialaisiin tai muihin urheilun suurkilpailuihin, joiden aikana urheilujutuille annetaan

enemmän palstatilaa (Brookes 2002, 128). Nämä tutkimukset eivät juurikaan valaise ”harmaan arjen” tilannetta (Bernstein 2002, 425). Itse pidän tärkeänä tutkia myös – tai ehkä jopa nimenomaisesti – arkista urheilujournalismia ja sitä, miten ja millaisena naiset siinä esitetään. Haluan tutkia asiaa jo siksi, että olen kiinnostunut naisen asemasta yhteiskunnassa ja journalismin osuudesta tässä. Lähden oletuksesta, että journalismi osallistuu päivittäisillä valinnoillaan, nimeämisillään ja painotuksillaan naisen aseman muotoutumiseen yhteiskunnassa. Minua motivoi myös se, että urheilujournalismia on ylipäättään tutkittu sangen vähän – seikka, johon tuntuu vaikuttaneen se, että kaikki tutkijat eivät pidä urheilujournalismia ”oikeana” journalismina (Brookes 2002, 2).

Tutkielmani on otteeltaan feministinen. On kuitenkin syytä huomata, että feministinen mediatutkimus ei ole yhtenäinen tieteenhaara, vaan enemmänkin näkökulma, joka pyrkii tekemään sukupuolen näkyväksi ja tarkastelemaan muuttuvia valtasuhteita eri suunnilta. Feministisen tutkimuksen ja samalla myös feministisen mediatutkimuksen kentällä on erotettu esimerkiksi liberaalifeminismin, marxilaisen feminismin, radikaalifeminismin ja postmodernin feminismin haara.

Feministisen tutkimuksen suuntauksista liberaalifeminismi on korostanut sukupuolten välistä tasavertaisuutta, mikä viestinnän tutkimuksessa on tarkoittanut muun muassa määrällisen sisällönerittelyn soveltamista mediatekstien tarkasteluun. Talouden ja kapitalismin rakenteita painottava marxilainen suuntaus jakoi saman tavoitteen kuin liberaalifeminismikin eli pyrkimyksenä oli sukupuolten välinen yhdenvertaisuus. Radikaalifeminismissä taas on ajateltu, että tavoiteltu tasavertaisuus pitäisi naiset yhä alistettuna patriarkaatille, ja tästä johtuen tässä suuntauksessa on korostettu naisten omia yhteisöjä. Postmoderni feminismi puolestaan arvostelee sukupuolten typistämistä kahteen toisilleen vastakkaiseen ja korostaa sen sijaan sukupuolen kulttuurista rakentamista. (Pietilä 1997, 333–340.)

Hajautuneiden suuntausten edustajista monet pystyvät silti allekirjoittamaan Madeleine Klebergin (1993) näkemyksen, jonka mukaan naistutkimuksen tehtävä on tehdä ymmärrettäväksi sitä, kuinka naisten alisteinen asema suhteessa mieheen syntyy ja siirtyy eteenpäin ajassa. Tässä pro gradu -työssä haluan omalta osaltani tehdä ymmärrettäväksi sitä, miten naisten alisteinen asema suhteessa miehiin (uudelleen) tuotetaan journalismissa ja ennen muuta, miten tämä toteutuu esityksellisesti sanomalehden urheilusivuilla. Tavoitteeni on problematisoida ja kyseenalaistaa se mielestäni edelleen itsestään selvä

ajattelutapa, että urheileville naisille kuuluu journalismissa vähemmän tilaa kuin urheileville miehille. Haluan muistuttaa työlläni myös siitä, että naisten vähättely ei ole urheilusivuilla mennyttä maailmaa vielä 2010-luvullakaan.

Suomalaisittain kattavinta tutkimusta aihepiiristäni on toistaiseksi tehnyt Riitta Pirinen (2006) väitöskirjassaan *Urheileva nainen lehtiteksteissä*. Pirisen tutkimat naistenlehti- ja sanomalehtitekstit realisoivat ja uusinsivat erilaisia diskursseja eli tapoja ajatella ja puhua kilpaurheilusta, sukupuolesta ja seksuaalisuudesta tavoilla, jotka asettivat miesten toiminnan etusijalle ja asemoivat naiset toisiksi. Oma tutkimukseni toimii Pirisen tutkimuksen tilannepäivityksenä. Pirisen aineisto on peräisin naistenlehdistä 1950-, 1960-, 1970-, 1980- ja 1990-luvuilta sekä sanomalehdistä 1980- ja 1990-luvuilta eli se alkaa olla aika iäkästä. Vaikka pro gradu -työssä ei voi tavoitella lähellekään väitöskirjan laajuutta, suppeampikin päivitys aiheeseen mielestäni on tarpeellinen – ja tämä on työni yksi tarkoitus.

Pro gradu -työni teorialähtökohdat kiinnittyvät filosofi Judith Butlerin (1999¹ ja 2006²) ajatukseen siitä, että sukupuoli tulisi nähdä performatiivisina tekoina ja esityksinä, joita *toistetaan* erilaisissa sosiokulttuurisissa valtasuhteissa ja käytännöissä Näihin käytäntöihin lukeutuu myös journalismi. Butlerin teoriassa performatiivisuus tarkoittaa sitä, että sukupuolta rakennetaan joka päivä mieheyden ja naiseuden eleitä toistamalla. Gradussani tutkin naiseen liittyviä toistoja ja toistamisen tapoja mediateksteissä, tarkemmin siis Helsingin Sanomien urheilusivujen esityksissä. Ajattelen toisin sanoen Butlerin tapaan, että myös journalismissa arkisilla toistoilla rakennetaan naiseutta. Urheilutoimituksen jokapäiväiset valinnat ja toistot ovat samalla vallankäyttöä, joka osaltaan ilmentää naisen aseman määrittymisen tapaa journalismissa laajemminkin ja jolla on myös yhteiskunnallisia seurauksia.

Butlerin performatiivisuuden idean lisäksi hyödynnän tutkimuksessani italialaisen feministiteoreetikko Teresa de Lauretiksien (2004) käsitettä sukupuoliteknologia. De Lauretis (2004, 14) kutsuu sukupuoliteknologiaksi sitä kulttuurista prosessia, jossa sukupuoli rakentuu. Sukupuoliteknologiaa toteuttaa esimerkiksi kulttuurinen tuotos (kuten sanomalehti), joka esittää ja jäsentää sukupuolta koskevia käsityksiä. Tässä tutkielmassa huomioni kohteena ovat sukupuolen esitykselliset toistot arkisessa urheilujournalismissa. Ymmärrän päivästä toiseen toistuvat sukupuolen esitykset Helsingin

¹ englanninkielinen teos *Gender Trouble* (olen tutustunut Judith Butlerin ajatteluun sekä alkuperäisteoksen että suomennoksen avulla)

² suomennos *Hankala sukupuoli* (olen tutustunut Judith Butlerin ajatteluun sekä alkuperäisteoksen että suomennoksen avulla)

Sanomien urheilusivuilla siis yhdeksi sukupuolta rakentavaksi prosessiksi de Lauretiksen mielessä. Tutkin sukupuolen performatiivisia toistoja sukupuoliteknologiana tässä työssä myös empiirisesti erittelemällä tapoja, joilla naisia Helsingin Sanomien urheilusivuilla *kehystetään*. Journalistisessa kehystämisessä on kyse *rutiininomaisista tyyppityksistä* ja esittämisen tavoista, joiden avulla todellisuuden ilmiöitä yritetään selittää ymmärrettävästi (Tuchman 1978a, 1–14; Karvonen 2000, 78–84). Siten kehystämisen ajatus sopii hyvin yhteen performatiivisuuden idean kanssa.

Suomen suurin sanomalehti on vahva yhteiskunnallinen instituutio. Julkaisuvalinnoillaan Helsingin Sanomat määrittelee sitä, mikä on tärkeä ja mikä vähemmän tärkeä puheenaihe ja sitä, miten julkisuuteen nostettavista asioista puhutaan. Siksi sitä, miten Suomen suurin sanomalehti esittää naiseutta ja mieheyttä eli rakentaa sukupuolia, on tärkeää tutkia.

Aineistoni koostuu Helsingin Sanomien urheilusivuista neljän viikon ajalta marraskuun 2014 puolivälistä lähtien. Kyseisellä ajanjaksolla ei ole käynnissä merkittäviä isoja urheilun arvokilpailuja, eli kyse on urheilu-uutisoinnin arjesta.

On syytä huomata, että arki on ilmiö, jota on vaikea määritellä käsitteellisesti (ks. esim. Ridell 1995). Tässä työssä en kuitenkaan uppoudu arjen problematiikkaan vaan ymmärrän käsitteen hyvin pragmaattisesti. *Kaikki irti arjesta* -teoksen johdantoluvun kuvaus havainnollistaa, mitä tarkoitan arjella tässä työssä: ”Yksi määritelmä arjelle on sen vastakohtaisuus pyhän ja juhlan kanssa. Arjen rytmin määrittävät viikko ja vuosi. Puhutaan arkeen palaamisesta, arjen harmaudesta ja arjen aherruksesta, sen jokapäiväisyydestä”. (Sihvola ym. 2011, 6).

Ajattelen, että myös urheilussa arjen vastakohta on juhla, joihin lukeutuvat esimerkiksi arvokilpailut kuten olympialaiset. Valitsin aineistoni urheilusivut nimenomaisesti ajanjaksolta, jolloin tällaisia suurtaapahtumia ei ole menossa, vaan sekä urheilijat että urheilujournalistit pakertavat tasaisen arjen parissa – ja lukijat selailevat lehteään marraskuun harmaudessa.

Todettakoon vielä, että työhistoriallani Helsingin Sanomissa on epäilemättä vaikutuksensa siihen, mistä positiosta tässä työssä puhun. Ilman usean vuoden kokemusta urheilutoimittamisesta olisin tuskin ryhtynyt edes tutkimaan tätä aihetta. Seuraan urheilusivuja edelleen, vaikka olen jo vuosia sitten

siirtynyt työskentelemään urheilutoimituksesta kaupunkitoimitukseen. Siten tutkimusaineistossani ei ole juttuja, jotka olisin itse kirjoittanut. Moni työkaveri ja osaston esimieskin on vaihtunut niiltä ajoilta, kun työskentelin Hesarin urheilutoimituksessa. Pystynkin mielestäni lähestymään aineistoani riittävän neutraalisti.

1.2. Biologinen ja sosiaalinen sukupuoli

Vaikka nojaan Judith Butlerin (2006) ajatukseen sukupuolen performatiivisuudesta, otan silti huomioon, että naisten ja miesten välillä kuitenkin on biologisia ja fysiologisia eroja. Niistä suurin on, että nainen synnyttää ja imettää, mies ei. Tätä sukupuolieroa ei voi selittää (pois) kulttuurisilla tekijöillä, vaan se on synnynnäinen ruumiillinen ominaisuus. (Laine & Mero 2012, 49–76.) Tällaisena biologinen sukupuoli mielestäni muodostaa yhden aspektin sukupuolta koskevassa laajemmassa tarkastelussa.

Ihmisyhteisöissä biologinen sukupuoli on pitkään määrittänyt sitä, että nainen on huolehtinut perheestä ja mies hankkinut perheelle toimeentulon. Tällainen asetelma vallitsee monessa kulttuurissa edelleen, vaikka nykyisin esimerkiksi Suomessa mies voi jäädä kotiin hoitamaan pikkulasta ja nainen mennä töihin. Sukupuolten työnjako ja roolit alkoivat rakenteellisesti muuttua teollistumisen myötä sotien jälkeen, kun naiset alkoivat käydä palkkatyössä. (Puustinen, Ruoho ja Mäkelä 2006, 15.)

Yhdysvaltalainen antropologi Gayle Rubin (1975) erottaa sukupuolijärjestelmän teoriassaan toisistaan biologisen (sex) ja sosiaalisen sukupuolen (gender). Hänestä sex on synnynnäistä ja ruumiillista, kun taas gender opitaan kulttuuriin ja yhteiskuntaan sosiaalistumisen myötä. (Emt., 159–180.)

Suomenkielisissäkin teksteissä käytetään kyseisestä erottelusta puhuttaessa usein englannin sanoja sex ja gender, koska suomen sana 'sukupuoli' ei tee eroa biologiseen ja sosiaaliseen sukupuoleen (Puustinen, Ruoho ja Mäkelä 2006, 17).

Rubinin kriitikot pitävät sukupuolijärjestelmän teoriaa essentialistisena eli olemusajatteluun perustuvana. Erottelun toisin sanoen katsotaan palautuvan ajatukseen olemuksellisesta naiseudesta ja

mieheydestä, ja tähän liittyen sukupuolijärjestelmää on arvosteltu myös heteroseksuaalisuuden oletuksesta (Puustinen, Ruoho ja Mäkelä 2006, 18).

Judith Butler kuuluu niihin, jotka ovat kritisoineet sukupuolijärjestelmän ideaa essentialismista. Butlerin oman käsityksen mukaan itse asiassa myös biologista (sex) sukupuolta rakennetaan, tuotetaan ja muutetaan sosiaalisissa käytännöissä. Hänen konstruktionistiseen sukupuolikäsitykseensä ovat vaikuttaneet muun muassa ranskalaisen filosofin Michel Foucault'n (1978) teoksessaan *The History of Sexuality* esittämät ajatukset sukupuolesta yhteiskunnallisen nimeämisen tuloksena. (Puustinen, Ruoho ja Mäkelä 2006, 19.) Teoksessaan *Hankala sukupuoli* Butler (2006, 54–56) myöntää, että ihmisillä on anatomisia ominaisuuksia, mutta hän itse korostaa sosiaalisen sukupuolen kulttuurista rakentumista. Butler kirjoittaa (emt., 54):

(A)lun perin biologisen ja sosiaalisen sukupuolen erottelulla oli tarkoitus kiistää ajatus biologiasta kohtalona. Erotteluna se palvelee argumenttia, jonka mukaan sosiaalinen sukupuoli on kulttuurisesti rakennettu, oli sukupuoli biologisesti kuinka muuttumaton tahansa. Niinpä sosiaalinen sukupuoli ei ole biologisen sukupuolen kausaalinen seuraus eikä se näytä yhtä pysyvältä kuin biologinen sukupuoli.

Butler (2006) viittaa ranskalaisen filosofin ja feministin Simone de Beauvoirin esittämään tunnettuun lausumaan, jonka mukaan ”naiseksi ei synnytä, naiseksi tullaan”. Butlerin (emt., 194–195) mukaan

Beauvoirille anatominen sukupuoli on itse asiassa muuttumattoman faktinen, mutta sosiaalinen sukupuoli hankittu. Siinä missä anatomista sukupuolta ei voi vaihtaa – niin hän ajatteli – sosiaalinen sukupuoli on biologisen sukupuolen muuntuva kulttuurinen konstruktio, biologisesti sukupuolittuneen ruumiin tuottama joukko kulttuurisen merkityksen lukemattomia ja avoimia mahdollisuuksia.

Itse kunkin sukupuolisuus on paitsi kokemus ja tunne aina myös kulttuurisesti latautunut määritelmä. Butler (2006, 199) muistuttaa esimerkiksi siitä, että jotkut ruumiinosat on määritelty seksuaalisiksi ruumiinosiksi. Hänen mukaansa biologiset kehot voivat kuitenkin toimia alustana monille erilaisille sosiaalisille sukupuolille eli niiden ei tarvitse rajoittua tavanomaiseen kahteen. Sosiaalinen sukupuoli toisin sanoen on kulttuurimme biologiselle sukupuolelle antamia merkityksiä. (Emt., 54.)

Butlerilainen kritiikki arvostelelee sukupuolittuneita ja sukupuolittavia oletuksia, eli esimerkiksi sitä oletusta, että naistoimittajat tekisivät automaattisesti naisellisia juttuja (Puustinen ym. 2006, 20). Eivät he läheskään aina tee (esim. Leonard 1998). Myös naistenlehtitutkijat ovat panneet merkille, että sukupuolispesifi lukijoiden puhuttelu ei välttämättä ole kiinni kirjoittajan biologisesta sukupuolesta, vaan miespuolinen kirjoittajakin voi omaksua naistenlehtidiskurssin (Ruoho & Torkkola 2010, 46).

Urheilussa biologiset sukupuolierot on monissa lajeissa otettu huomioon erilaisin kilpailuvälinein. Lisäksi useimmissa urheilulajeissa naiset ja miehet kilpailevat omissa sarjoissaan. Tätä on perusteltu sillä, että sukupuolten välillä on rakenteellisia ja toiminnallisia eroja, jotka antavat miehelle etua fyysisessä suorituskävyssä. (Kaivosari 2012a, 15–18.) Kilpaurheilussa sukupuolta valvotaan eettistä keskustelua herättäneillä sukupuolitestillä, joita on tehty ennen muuta naisille (Ilmanen 2012, 257). Testatut suomalaiset naisurheilijat – kuten entinen hiihtäjä Marja-Liisa Kirvesniemi ovat kertoneet julkisuudessa (MTV 26.1.2015), että sukupuolitestit ovat loukanneet heidän ihmisarvoaan ja naiseuttaan.

Tätä kirjoitettaessa (joulukuu 2015) on tuoreessa muistissa esimerkiksi, miten eteläafrikkalainen juoksija Caster Semenya joutui sukupuolitestiin Berliinin yleisurheilun MM-kilpailujen jälkeen vuonna 2009. Suomessa tapaus nousi osittain julkisuuteen sen vuoksi, että juoksijan manageri oli suomalainen Jukka Härkönen. Semenya voitti yleisurheilun MM-kilpailuissa 2009 naisten 800 metrin maailmanmestaruuden. Hänen sukupuolestaan virisi epäilyksiä, ja kansainvälinen yleisurheiluliitto päätti, että Caster Semenyan on mentävä sukupuolitestiin (*Helsingin Sanomat* 21.8.2009). Samana syksynä uutisoitiin (esimerkiksi *The Daily Telegraph* 11.9.2009), että Semenya olisi intersukupuolinen ja että hänellä olisi molempien sukupuolien sukuelimet. Heinäkuussa 2010 kansainvälinen yleisurheiluliitto ilmoitti, että Semenya saa kilpailla naisten sarjassa (*Helsingin Sanomat* 7.7.2010).

Butlerin (2006, 63–68; 133–140) mielestä heteroseksuaalisen ja dikotomisen eli kaksiarvoisen mies- ja nainen -jaon ulkopuolelle jää joukko ihmisiä, jotka eivät tunne kuuluvansa kumpaankaan ryhmään. Konstruktionistisessa ja sitä edustavassa butlerilaisessa näkemyksessä sukupuolia ei toisin sanoen nähdä kaksinapaisesti toisilleen vastakkaisina (Puustinen, Ruoho ja Mäkelä 2006, 19–20.)

Tässä tutkimuksessa en kuitenkaan nosta keskiöön sukupuolten kahtiajakoa kritisoivia näkökulmia, vaan lähestyn naisten esittämistä ja rakentamista Helsingin Sanomien urheilusivuilla viime kädessä perinteiseen mies- ja naisjakoon pohjautuen. Katson voivani toimia näin sortumatta ristiriitaisuuteen, sillä Butler (2006, 54–56) itsekin myöntää, että ihmisillä on biologisia ominaisuuksia.

Nähdäkseni biologiset erot ja ajatus sukupuolen kulttuurisesta tuottamisesta ja ylläpitämisestä toistuvissa teoissa ja esityksissä eivät siis välttämättä sulje toisiaan pois. (Vrt. Butler 2006, 227–236; ks. myös Puustinen, Ruoho ja Mäkelä 2006, 20.)

Performatiivisen toiston ajatukseen nojaten analysoin gradussani tapoja, joilla naiseutta rakennetaan ja ylläpidetään tietynlaisena journalistisissa lehtiteksteissä. Kuten toin edellä esiin, tätä viikosta toiseen toistuvaa journalistista prosessia voi kuvata myös de Lauretista (2004, 37) mukaillen yhdeksi sukupuoliteknologian muodoksi tai käytännöksi. Konstruktionistisen lähestymistavan pohjalta kyse on samalla siitä, että sanomalehti ei vain heijasta todellisuutta, se myös aktiivisesti luo sitä. Yksi oleellinen sukupuoliteknologian toteutumisen muoto journalistisessa tekstintuotannossa ovat tavat, joilla toimittajat jutuissaan *kehystävät* todellisuudesta valikoituja osia. Arkisessa kehystämistyössään he samalla osallistuvat todellisuuden sukupuolittuneeseen rakentamiseen. Empiirisessä tarkastelussani keskeisen huomion kohteena on paitsi se, miten urheilusivuilla toistetaan naiseutta määrällisesti myös se, millaisiin kehyksiin naiset urheilusivujen jutuissa asemoidaan.

1.3. Näin tutkimus etenee

Työn toisessa luvussa taustoitan aihepiiriäni silmäämällä ensin naisten urheilemisen historiaan. Tämän jälkeen kartoitan urheilujournalismin tekijöitä ja esittelen aiempaa tutkimusta liittyen naisiin, urheiluun ja mediaan.

Kolmannessa luvussa esittelen lyhyesti feministisen mediatutkimuksen vaiheita. Käyn läpi teorian ja käsitteet, joihin tutkimukseni nojaa. Esittelen tutkimukseni kannalta keskeisten teoreetikkojen Judith Butlerin ja Teresa de Lauretiksen ajattelua siltä osin kuin se on tämän tutkimuksen kannalta oleellista.

Neljännessä luvussa kuvaan tutkimusongelmani ja esittelen sitä täsmentävät tutkimuskysymykset.

Lisäksi kuvailen tutkimusaineistoni ja esittelen, millä tavalla olen aineistoani eritellyt sekä määrällisesti että laadullisesti. Selitän, miten hyödynnän tutkimuksessani kehyksen ideaa.

Viides luku koostuu analyysistä. Pyrin tässä luvussa vastaamaan tutkimuskysymyksiini. Esittelen sekä määrälliset että laadulliset tutkimustulokset.

Viimeisessä eli kuudennessa luvussa vedän yhteen tutkimustuloksia ja pohdin tutkimukseni onnistumista ja merkitystä. Nostan esiin myös ehdotuksiani myöhempien tutkimusten aiheiksi.

2. Urheilujournalismin mieskeskeisyyttä kyseenalaistamaan

Lauri Jaakkola (2010, 3) nostaa olympiasankarien representaatioita käsittelevässä tiedotusopin pro gradu -tutkielmassaan esiin urheilujournalismin tutkimuksen oman sukupuolittuneisuuden todeten, että ”Suomessa mediaurheilua on tutkittu enimmäkseen naisnäkökulmaa huomioimatta”. Jaakkolan mukaan Riitta Piristä (2006) lukuun ottamatta tiedotusvälineisiin kohdistuva feministinen urheilututkimus on ollut Suomessa vähäistä. Suomenkielisissä feministissä viestinnän alan oppikirjoissa (ks. esim. Halonen 2006, 196; Ruoho & Torkkola 2010, 141) urheilujournalismi kyllä mainitaan mutta usein vain virkkeellä tai parilla vain esimerkinomaisesti.

Pirinen siis tutki väitöskirjassaan naisurheilijoiden esittämistä journalismissa laajaa sanoma- ja naistenlehtiaineistoa hyödyntäen. Hän (2006, 61) katsoo, että feministisen urheilututkimuksen keskeisenä intressinä on ollut tuoda esiin naisten toissijaisuus kilpaurheilun käytännöissä ja tutkia, miten tätä toissijaisuutta yhteiskunnassa eri tavoin tuotetaan, ylläpidetään ja vahvistetaan. Kyse on laajasta ja monivaiheisesta kehityskulusta, jossa media on yksi merkittävä toimija. Siksi on tarpeen luoda silmäys suomalaisen naisurheilun historiaan. Yksi keskeinen kysymys sitä koskien on, onko olemassa erillistä naisurheilua vai onko enemmänkin kyse siitä, miten ja millä ehdoilla naiset osallistuvat urheiluun eri aikoina.

2.1. Naiset kamppailevat pääsystä kilpakentille

Yleisesti ottaen naisten ja miesten välinen tasa-arvo urheilun alueella on parantunut sekä kansainvälisesti että kansallisesti. Tasavertaisuudesta ei silti voi puhua. Lisäksi urheilun arvostus on edelleen vahvasti sukupuolittunutta. Erot miesten hyväksi näkyvät esimerkiksi medianäkyvyydessä ja tätä kautta sponsoroinnissa ja muissakin urheilussa liikkuvissa rahamäärissä (Itkonen, Ilmanen ja Matilainen 2007, 15–16; Brookes 2002, 126).

Nuoret naisurheilijat kokevat panostamisen huippu-urheiluun suuremmaksi riskiksi kuin nuoret miesurheilijat (Mero ym. 2012, 11). Tämän voi havaita myös siinä, että Suomessa huippu-urheiluun

tähtäävistä urheilijoista naisia on vain noin kolmannes. Naisvalmentajia on Suomessa vähemmän kuin miesvalmentajia. On arvioitu, että heitä on vain noin 10–20 prosenttia valmentajista. (Emt., 11.)

Kilpaurheilua on pidetty perinteisesti miehille kuuluvana. Kuten tunnettua kilpaurheilun juuret ulottuvat antiikin Kreikan olympiakisoihin, joihin naiset eivät päässeet edes katsojiksi. 1900-luvun alussa naiset olivat mukana olympialaisissa vain muutamassa lajissa. Vähitellen he pääsivät kilpailemaan olympialaisissa naisellisina pidetyissä lajeissa, ja 1980-luvulta lähtien naiset ovat voineet osallistua myös moniin perinteisesti miehisinä pidettyihin lajeihin. (Hargreaves 1994, 209–234; Pirinen 2006, 15.) Naisten aseman kehitys yleisesti yhteiskunnassa on osaltaan vaikuttanut siihen, että heidän mukaantulonsa myös kilpakehitykselle on vähitellen hyväksytty – tosin varauksellisesti (Keskitalo & Siitonen 1977, 49; Brookes 2002, 125).

Urheiluhistorian tutkija Leena Laineen (1996, 45) mukaan naisten toiminta kilpaurheilussa on Suomessa ollut riippuvaista miesjohdon mielenkiinnosta. Suomalaisten naisten liikuntakulttuurin organisoituminen alkoi voimistelusta 1800-luvun lopulla samoihin aikoihin, kun nykyaikainen kilpaurheilukulttuuri alkoi rantautua Suomeen (Kaivosari 2012a, 14). Aluksi naiset kilpailivat joissain lajeissa samoissa kilpailuissa miesten kanssa. 1900-luvun alkupuolella lehdistön ja miesyleisön suhtautuminen naisurheiluun oli myönteistä ja suomalainen naisurheilu eli nousukauttaan varsinkin työväenluokan keskuudessa. (Laine 2000, 57.) 1920-luvulle tultaessa tilanne muuttui ja naisten kilpaurheilemista alettiin pitää naisille sopimattomana. Kielteistä asennetta naisten kilpaurheilemista kohtaan oli miesurheilujohtajilla kuten Tahko Pihkalalla, mutta myös naisilla itsellään, sillä esimerkiksi Suomen Naisten Voimisteluliitto vastusti naisten kilpaurheilua. (Laine 1984, 129; 1992, 113.)

Naisten kilpaurheilun vastustamista perusteltiin muun muassa heidän fyysisillä ominaisuuksillaan ja sillä, että naisten kuului hoitaa kotia, lapsia ja vaimon tehtäviä. Sodan jälkeen naisurheilu kuitenkin eli taas nousun ja laajentumisen aikaa. Kaiken kaikkiaan naisten asemassa urheilun käytännöissä tapahtuneet muutokset ovat olleet yhteydessä yhteiskunnassa kulloinkin vallinneeseen ymmärrykseen sukupuolesta. Lisäksi kannat eri urheilulajien sopivuudesta naisille ja miehille ovat perustuneet ennen muuta käsityksiin miehille ja naisille sopivasta ruumiinkäytöstä. (Kaivosari 2012a, 13–16.)

Naisten on ollut helpompaa päästä mukaan lajeihin, joita on pidetty naisellisina tai joissa on ollut esimerkiksi kevyitä välineitä (Pirinen 2006; 14; Brookes 2002, 128–129). Esimerkiksi nyrkkeilyssä

naiset pääsivät kilpailemaan ensi kertaa olympialaisissa vasta vuonna 2012 Lontoon kilpailuissa ja mäkihypyssä vuonna 2014 Sotshissa.

Tiivistäen voi todeta, että läntisissä teollisuusmaissa kehkeytyi 1900-luvun alussa miesten hallitsema urheilukulttuuri, jossa naisilla ei ollut sijaa tai jos oli, miehet määrittivät heidän osallistumisensa ehdot. Tämä asetelma on säilynyt osittain näihin päiviin asti. Sukupuolihierarkia näkyy tänään etenkin siten, että miehet johtavat ja määrittävät kilpaurheilun arvoja ja ehtoja. Vaikka naiset ovat suomalaisen yhteiskunnan tasa-arvoistumisen myötä päässeet enenevästi mukaan myös urheilun päätöksentekoon, he eivät edelleenkään ole väestöosuuttaan vastaavalla painolla päättämässä suomalaisessa urheilumaailmassa. (Ilmanen 2012, 256–257.)

2.2. Urheilutoimitus on miesten huone

Sanomalehtien urheilulle osoittaman palstatilan ja television urheilulähetysten tarjonnan ja katsojalukujen perusteella ihmiset haluavat seurata mediasta urheilua. Valtaosa urheilujournalismin tarjonnasta puolestaan on kilpa- ja huippu-urheilua. Ottaen huomioon urheilujournalismin yleisösuosion, kyseessä on kuitenkin vähän tutkittu journalismin alue. Tähän vaikuttaa oletettavasti se, että kaikki journalismin tutkijat eivät pidä urheilujournalismia oikeana journalismin muotona, vaan viihteenä (Brookes 2002, 2). Suomalaisista journalismintutkijoista esimerkiksi Kari Koljonen asemoi urheilujournalismin tiedotusopin pro gradu -työssään uutisten ja viihteen välimaastoon. Hän luonnehti, että urheilujutuissa käytetään uutismaista esitystapaa, mutta jutut sisältävät myös viihteellisiä elementtejä (Koljonen 2000, 4).

Tutkimus Helsingin Sanomien vuoden 2009 tennisjutuista puolestaan osoitti, että ainakin kyseistä lajia koskeva lehden uutisointi on sekoitus faktapohjaista journalismia ja urheiluviihdettä (Laine & Välimäki 2012). Tehdystä analyysistä yleistäen HS:n urheilujournalismin voi luonnehtia olevan tuloskeskeistä ja faktapohjaista. Toisaalta juttuihin sekoittuu fiktion luonteisia tunnepitoisia ja liioittelevia ilmauksia. Huomiota kiinnittää, että kyseisessä tutkimuksessa kaikki jutut olivat miestoimittajien kirjoittamia ja myös keskittyivät miesurheiluihin ja urheilutuloksiin. (Ema., 66–73.)

Aiemmin miesvaltainen journalistikunta Suomessa on naisistunut viime vuosikymmeninä. Journalistiliiton jäsenistössä naisten määrä nousi 50 prosenttiin jo vuonna 1995 (Ruoho & Torkkola 2010, 10). Journalistiliiton mukaan vuonna 2014 sen reilusta 14 000 jäsenestä 57,3 prosenttia oli naisia (kirjoittajan liitosta sähköpostitse 5.5.2015 saama tilasto). Ala naisistunee entisestään jatkossa, sillä alan opiskelijoista yli kaksi kolmasosaa on naisia (Journalistiliiton nettisivut 30.4.2015).

Vaikka naisten määrä mediaorganisaatioissa kasvaa, urheilutoimittaminen tuntuu pysyvän vahvasti miesten käsissä. Helmikuussa 2015 ilmestynyt *Journalisti*-lehti kertoi ”Selostuskoppi on miesten huone” otsikoidussa artikkelissaan, että Urheilutoimittajain liiton jäsenistä reilu kymmenen prosenttia on naisia. Jutun mukaan vielä 1980-luvun alussa yhdistykseen kuului alle kymmenen naista, kun tätä kirjoitettaessa (marraskuussa 2015) esimerkiksi Yle Urheilun ja MTV Sportin toimittajista noin kolmannes on naisia. (Salomaa 2015.)

Etenkin urheilujournalismin alkuaikoina urheilusta kirjoittavat ovat olleet toimittajien sijasta enemmän urheilumiehiä läheisine suhteineen urheilun maailmaan. Vielä nykyäänkin urheilujournalismin alalle päätyy ihmisiä, joilla on itsellään vahva urheilutausta. (Itkonen ym. 2008, 28–29.)

Urheilutoimittajain liitossa oli 1 344 jäsentä keväällä 2015. Tästä jäsenmäärästä 395 oli vakituisesti urheilutoimittajan töitä tekeviä ns. A-jäseniä. Heistä naisia oli 47. Oman työnsä ohessa tai freelancereina urheilutoimittajan töitä tekeviä B-jäseniä oli 898 ja heistä naisia 89. (Kirjoittajan liitosta 25.5.15 saama sähköposti.) Helsingin Sanomien urheilutoimituksen esimiehen Esa Liljan mukaan Helsingin Sanomissa oli tämän tutkimuksen ajanjaksolla eli marras-joulukuussa 2014 töissä kymmenen urheilutoimittajaa, joista yksikään ei ollut nainen. (Kirjoittajan Esa Liljalta 14.9.2015 saama sähköposti.)

Urheilutoimituksissa naiset siis työskentelevät miesten luomassa toimintaympäristössä ja -käytännöissä ollen sukupuolensa harvoja edustajia, jopa niin sanottuja ainokaisia. Tätä taustaa vasten ei oudoksuta, että tutkimus ei ole havainnut naisten useinkaan tekevän sen tasa-arvoisempaa journalismia kuin miestenkään (Puustinen ym. 2006, 26; Ruoho & Torkkola 2010, 23). Koska myös naiset ylläpitävät sanomalehtien maskuliinista toimituskulttuuria, yleiset toimintatavat ja -käytännöt muuttuvat hitaasti.

Sukupuolittuminen ilmenee journalistisessa kulttuurissa ja työn päivittäisissä rutiineissa, jotka myös tarjoavat miehille ja naisille toisistaan poikkeavia mahdollisuuksia päteväytyä ja edetä uralla.

Pärjätäkseen kilpailussa miesten kanssa naispuolisten toimittajien tulee osoittaa erityistä kykyä maskuliinisesti määrittyneillä johtajuuden ja journalismin alueilla (Ruoho & Torkkola 2010, 16).

Lisäksi rooleista irtautuminen vaatii yksilöltä erityistä tietoisuutta roolien kulttuurisesta luonteesta ja vahvuutta toimia odotusten vastaisesti (Ruoho & Torkkola 2010, 16). Huomasin tämän itsekin työskennellessäni urheilutoimituksessa. ”Hyvän jätjän” roolista ja samalla tavalla tekemisestä irtautuminen on kyllä mahdollista mutta vaatii vahvan itsetunnon, näyttöjä journalistisesta osaamisesta sekä kyvyn kestää arvostelua. Tämä korostuu erityisesti, kun kirjoittaa esimerkiksi juttuja totutuista poikkeavista aiheista tai näkökulmista tai organisoi asioita toimituksessa toisin kuin miesvaltainen toimittajakunta on tottunut.

Onkin kiinnostavaa nähdä, jatkuuko urheilutoimittaminen sitkeästi miesten kilpakenttänä, vaikka ala muutoin naisistuu. Pääseekö naisia tulevaisuudessa enemmän urheilutoimitusten korkeille esimiespaikoille? Paraneeko naisurheilutoimittajien asema toimituksissa? Joutuvatko naiset miehiä useammin ptkätyösuhteisiin ja freelancereiksi? Ovatko naisurheilutoimittajien palkat miesurheilutoimittajien palkkoja huonompia? Seuraavatko naisurheilutoimittajat jatkossakin lajeja, joita miehiltä ”jää yli” ja joita miehet pitävät epäkiinnostavina? Nämä ovat kysymyksiä, joihin tutkimukseni ei pysty vastaamaan, mutta joihin toivoisin muiden tutkijoiden tarttuvan ja joita soisi myös mediatalojen pohtivan.

2.3. Aiempaa tutkimusta urheilevista naisista mediassa

Sukupuolet myös näkyvät epäsuhtaisesti mediassa, vaikka naiset ovat määrällisesti yhä enemmän mukana urheilussa. Kansainvälisessä tutkimuksessa on todettu, että naisten näkyvyys on yleensä alle 10 prosenttia miesten hallitessa valtaosaa urheilulle osoitetusta mediatilasta (Brookes 2002, 124–128).

Esimerkiksi vuonna 2009 Helsingin Sanomissa ilmestyneistä kaikista (238) tennisjutuista pelkästään mieshenkilöitä käsittelevien juttujen osuus oli 77 prosenttia ja pelkästään naishenkilöitä koskevien juttujen osuus 15 prosenttia. Molemmat sukupuolet olivat kohteena kahdeksassa prosentissa juttuja. (Laine & Välimäki 2012, 68.)

Eri aikoina vallalla olleet tavat käsittää ja määritellä sukupuolta biologisena ja sosiaalisena ilmiönä peilautuvat myös tavoissa, joilla naisten urheileminen ja naisurheilijat ovat esillä mediassa ja journalismissa. Samalla esilläolon tapa on itsessään osa ja uusintaa urheilun sukupuolittuneisuutta yhteiskunnassa. Kuten todettua Pirisen väitöskirja (2006) *Urheileva nainen lehtiteksteissä* on toistaiseksi kattavin tiedotusvälineisiin kohdistuva feministinen urheilututkimus Suomessa. Muutoin aihepiirin tutkimukset ovat lähinnä pro gradu -tasoisia.

Pirinen keräsi naisurheilijoita käsittelevän väitöskirja-aineistonsa viidestä 1950-, 1960-, 1970-, 1980- ja 1990-lukujen olympiavuosina ilmestyneestä naistenlehdestä (Eeva, Kotiliesi, Kauneus ja Terveys, Me Naiset ja Uusi Nainen). Tutkimuksen sanomalehtiaineisto puolestaan koostuu Helsingin Sanomien ja Aamulehden 1980- ja 1990-lukujen kirjoittelusta. Pirinen tutki jutuissa esiintyvien naisten representoimista eli esittämistä. Tutkitut tekstit osoittautuivat sisällöltään moninaisiksi ja jopa ristiriitaisiksi. Naiset esitettiin yhtäältä urheilusankareiksi, mutta toisaalta heidän urheilemistaan vähäteltiin jutuissa. Urheilusuoritusten lisäksi lehdet kiinnittivät huomiota naisten ulkonäköön ja yksityiselämään. Pirinen havaitsi myös, että naisurheilijat saavat vain harvoin yhtä paljon huomiota kuin miesurheilijat. (Pirinen 2006, 35–57.)

Miesten urheilun suuremman medianäkyvyyden yksi kerrannaisvaikutus on, että sponsorit rahoittavat naisten urheilua miesurheilua vähemmän (esim. Itkonen ym. 2007). Naisurheilun saama vähäisempi mediahuomio ja pienempi taloudellinen tuki taas vaikuttavat siihen, että naisten urheilu pysyy miesten urheilua amatöörimäisempänä (Brookes 2002, 124–126; ks. myös Kaivosaari 2012b, 267–272).

Heidi Nuutinen tutki tiedotusopin pro gradussaan (2014) tasa-arvon toteutumista Helsingin Sanomien urheilusivuilla neljien kesäolympialaisten aikaan kohdistuen päähuomionsa kuviin, otsikoihin ja kuvateksteihin. Nuutisen (emt., 82) tutkimuksen mukaan urheilu on edelleen miesten hallitsema maailma, mutta naiset ovat alkaneet saada siellä jalansijaa. Lehtien urheilusivuilla ja yleisemmin medioissa miesten lajien isot tapahtumat kuten jääkiekon ja jalkapallon arvokilpailut kuitenkin saavat edelleen eniten näkyvyyttä (emt., 3).

Toisaalta myös naisten arvokilpailuja on alettu noteerata, minkä voi ajatella kertovan naisurheilun arvostuksen lisääntymisestä (Bernstein 2002, 418). Arvokilpailujen ohella on mielestäni tärkeää tutkia

myös arkista urheilujournalismia, sillä oletettavasti se poikkeaa arvokilpailujen aikaisesta uutisoinnista, jolloin myös naiset saavat tavallista enemmän huomiota ja näkyvyyttä (Brookes 2002, 128).

Jan Vilén (2006) selvitti tiedotusopin pro gradussaan Helsingin Sanomien ja Aamulehden urheilu-uutisten sukupuolittuneisuutta Ateenan vuoden 2004 kesäolympialaisten yhteydessä. Miehistä kertovia juttuja oli Vilénin aineistossa 60 prosenttia, naisista kertovia 26 prosenttia ja kummankin sukupuolen urheilijoista kertovia 14 prosenttia. Yksi kiinnostava ulottuvuus Vilénin tarkastelussa oli mielestäni ääneen pääsy. Varsin usein urheilijan sijasta hänen asioistaan ja suorituksistaan puhuu joku muu kuin urheilija itse. Usein tällainen asiantuntija on mies. (Emt., 60–64.)

Helena Collin ja Sanna Vuori (1999) tutkivat yhteisessä liikuntasosiologian pro gradussaan naisten näkyvyyttä tv:n urheilu-uutisissa vuonna 1999. Heidän tutkimusaineistonsa koostui kolmen kanavan eli TV1:n, MTV3:n ja Nelosen urheilun uutislähetyksistä viikon ajalta tammikuussa. Tutkimuksessa naisia koskevien uutisten osuus uutisten kokonaismäärästä (254) oli 16 prosenttia ja juttujen ajallisesta kokonaisuudesta 13 prosenttia.

Mediatutkija Irma Kaarina Halonen (2006) on eritellyt naisten esittämistä uutiskuvissa lähtien siitä, että journalistisesti tuotettu julkisuus on näyttämö, jolla esitetään yhteiskunnallisesti tärkeitä asioita. Käytännössä uutistuotannossa – mukaan lukien talous- ja urheilujournalismi – raportoidaan hänen mielestään suppealle eliitille, minkä lisäksi toimittajaeliitti koostuu yleensä miehistä. Halonen katsookin, että naiset ovat kaiken kaikkiaan julkisuuden näyttämöllä sivuosassa, ja naisten historia on ylimalkaan ollut kamppailua medianäkyvyydestä ja -kuuluvuudesta. (Emt., 193–206.)

Brittitutkija Jennifer Hargreaves (1994) on todennut, että miehillä on urheilussa naisiin verrattuna etuoikeutettu asema, mistä johtuen miesten urheilu on (mediassakin) etusijalla, ja naisten urheilua pidetään vähemmän tärkeänä. Samaan aikaan on merkillepantavaa, että silloin kun naisurheilijat pääsevät esiin, he esiintyvät usein huomattavasti ihonmyötäisemmissä ja vartaloa paljastavammissa asuissa kuin miehet. Naisten urheiluasut toisin sanoen ylikorostavat naisen seksuaalisuutta (Hargreaves 1994, 159). Lisäksi esimerkiksi tv:n olympialähetyksissä naisurheilijoiden ulkonäköä kommentoidaan enemmän kuin miesurheilijoiden ulkonäköä (Boykoff & Yasuoka 2013, 223).

Feminististä mediaurheilun tutkimusta tehnyt israelilainen Alina Bernstein (2002) huomauttaa, että vaikka naisten määrä urheilusivuilla ja sähköisissä viestimissä on kasvanut, naisurheilijoiden näkyvyyden laadussa on edelleen toivomisen varaa, jos silmämääränä pidetään naisten aktuaalista osallistumista ja aktiivisuutta nimenomaan urheilussa. Jos naisten medianäkyvyyden lisääntyminen tarkoittaa enemmän esimerkiksi naisia vähätteleviä, ulkonäkökeskeisiä ja seksualisoivia sisältöjä, laajentunut tila mediassa ei hänestä ilmennä myönteistä kehitystä. (Ema., 415; 425–426.)

Näkyvyyden määränkin kannalta tasa-arvossa riittää Bernsteinin (2002) mukaan vielä paljon tekemistä – etenkin, jos pohditaan naisurheilijoiden julkisuuskynnyksen ylittämistä arkipäivän urheilu-uutisoinnissa. Bernstein muistuttaa 1990-luvun puolivälin yhdysvaltalais tutkimuksesta, jonka mukaan miehet hallitsivat noin 94:ää prosenttia urheiluun liittyvistä lähetyksistä. Brittitutkimus BBC1:n urheiluohjelmista vuodelta 1998 puolestaan osoitti, että reilut 90 prosenttia ohjelma-ajasta on omistettu miehille, vajaat 7 prosenttia naisille ja noin 3 prosenttia ohjelmista käsitteli molempia sukupuolia. Samansuuntaisia tuloksia on saatu esimerkiksi *Sun*- ja *The Times* -lehtiä koskevissa tutkimuksissa. (Bernstein 2002, 416–417.)

Olympialaisten tarkastelu tarjoaa mahdollisuuden arvioida sekä muutoksia suhtautumisessa naisurheiluun että naisurheilun näkyvyyttä mediassa. Ensimmäisissä nykyaikaisissa olympialaisissa vuonna 1896 naiset eivät kilpailleet. He pääsivät ensimmäisen kerran mukaan vuonna 1900. Vuonna 2000 Sydneyn olympialaisissa naisurheilijoiden määrä oli 30 prosenttia kilpailijoista. (Bernstein 2002, 416.)

Vuoden 1996 Atlantan olympialaisista tehdyn tutkimuksen mukaan yhdysvaltalainen tv-yhtiö NBC lähetti lähes yhtä paljon ohjelmaa kisojen naisten ja miesten urheilusta (Tuggle & Owen 1999). Kyseinen tutkimus kuitenkin paljasti, että naisten on helpompi saada medianäkyvyyttä, jos he kilpailevat ns. naisille sopivina pidetyissä ja feminiinisiä ominaisuuksia korostavissa lajeissa kuten voimistelussa (emt., 178).

Pekingin olympialaisissa vuonna 2008 naisten osuus oli 43 prosenttia ja Lontoon vuoden 2012 kesäkisoissa 44 prosenttia urheilijoista. Lontoossa naiset saivat kilpailla ensimmäistä kertaa nyrkkeilyn olympiamitaleista. Yhdysvaltain ja Kanadan joukkueissa oli Lontoon olympiakisoissa vuonna 2012

ensimmäistä kertaa naisenemmistö. Ison-Britannian joukkueessa oli myös naisia enemmän (262, verrattuna 119:ään Pekingissä vuonna 2008) kuin koskaan aikaisemmin (*The Independent* 26.7.2012). Tutkimus beach volleyn uutisoinnista olympiavuonna 2012 osoittaa, että jutuissa käsitellään enemmän naisten ulkonäköä ja pukeutumista pikkubikineissä kuin itse urheilua (Boykoff & Yasuoka 2013, 228).

Yhteenvetona voi todeta, että naisurheilijoiden on miehiä vaikeampaa ylittää julkisuuskynnys ja että naisurheilijoiden medianäkyvyyteen liittyy ulkonäkökeskeisyyttä.

3. Feministisen mediatutkimuksen jalanjäljissä kohti kehystä

Tässä työssä omaksumani konstruktionistisen sukupuolikäsityksen mukaisesti katson, että mediavälitteisessä julkisessa viestinnässä kuten sanomalehdessä tuotetaan, pidetään yllä ja tuotetaan uudelleen käsityksiä sukupuolesta. Konstruktionistisesta lähtökohdasta ajatellen sukupuoli on aina enemmän ja jotakin muuta kuin syntymässä saatu biologinen ominaisuus tai sarja fysiologisia piirteitä, vaikka viime mainittujen merkitystä ei voikaan kokonaan sivuuttaa. Ajattelen samoin kuin feministisen mediatutkimuksen oppikirjassa *Sukupuolishow* todetaan, että sukupuoli on aina myös kulttuurisia määrittelyjä ja luokittelun ja nimeämisen tuote. (Puustinen, Ruoho ja Mäkelä 2006, 19.)

Kuten edellä olen hahmotellut, tutkimukseni keskeiset käsitteet ovat: sukupuoli, performatiivisuus ja sukupuoliteknologia. Lisäksi hyödynnän sosiologi Erving Goffmaniin (1974) juontuvaa kehyksen ideaa, jota mediatutkimuksen kentällä on soveltanut muun muassa Gaye Tuchman (1978a) tunnetussa tv-uutistutkimuksessaan. Tuchman (1978a) kuvaa uutisia ikään kuin ikkunana maailmaan. Se, miltä maailma tuon ikkunan läpi näyttää riippuu siitä, miten uutiset ovat kehystetty: onko ikkuna pieni vai iso, onko lasi kirkas vai samea. Myös joukkoviestintätutkija Veikko Pietilä (1995) on käyttänyt ikkuna-metaforaa kuvatessaan uutistoimintaa (emt., 96–108).

Kehyksen käsite ja kehysanalyysi ovat vakiinnuttaneet paikkansa joukkoviestintätutkimuksessa (ks. esim. Gitlin 1980; Entman 1991 ja 1993; Karvonen 2000; Horsti 2005). Entman (1993, 52–53) tiivistää, että mediakehykset tulevat esiin muun muassa toimittajien aihe- ja lähdevalinnoissa, todellisuudesta havaittujen puolien korostuksessa ja pois jättämisissä. Tässä työssä viittaan kehystämiseen journalistisen työn käytännöissä vakiintuneisiin esittämisen tapoihin, joilla sosiaalisen todellisuuden ilmiöitä tehdään ymmärrettäviksi. Kehyksellä puolestaan tarkoitan yksittäisen mediaesityksen tasolla (kuten sanomalehden juttu) tunnistettavissa olevia ja toistuvia esitystapoja, joita voidaan analysoida tutkimalla esimerkiksi tekstejä, kuvia ja taittoa.

Samalla, kun journalistit tarvitsevat kehystämistä ja kehyksiä jäsentäessään maailmaa, niiden toistuminen ja toistaminen sukupuoliteknologiana urheilusivujen performatiivisissa esityksissä rakentavat ja ylläpitävät puhetapoja esimerkiksi naisista.

3.1. Feministisen mediatutkimuksen vaiheita ja piirteitä

Feministisessä mediatutkimuksessa pohditaan, miten maailma sukupuolittuu median tuotannossa, esityksissä ja vastaanotossa. Kyseessä ei ole yhtenäinen tieteenhaara vaan pikemminkin joukko toisistaan osin myös eroavia näkökulmia. Median ja sukupuolen tutkimus on myös monitieteistä, eivätkä kaikki esimerkiksi naistenlehtiä tutkivat pidä itseään mediatutkijoina. Kun jotakin ilmiötä lähestytään mediatekstien kautta, saattaa jäädä huomaamatta, että media ei niinkään heijasta sosiaalista todellisuutta kuin rakentaa sitä esityksellisesti ja siten samalla myös vaikuttaa todellisuuteen. (Mäkelä, Puustinen ja Ruoho 2006, 7–8.)

Kuten johdantoluvussa jo toin esiin, feministinen mediatutkimus on hajautunut useiksi suuntauksiksi kuten liberaalifeminismiin, marxilaiseen feminismiin, radikaalifeminismiin ja postmoderniin feminismiin. Näistä kaksi ensimmäistä on korostanut miehen ja naisen tasavertaisuutta, marxilainen suuntaus kapitalismia painottaen. Radikaalifeministit ovat nähneet, että tasavertaisuuden tavoittelu pitäisi naiset edelleen patriarkaatin alistamina, ja tästä syystä radikaalifeminismin edustajat ovat pyrkineet luomaan naisten omia yhteisöjä. Postmoderni feminismi puolestaan on kritisoinut kahden toisilleen vastakkaisen sukupuolen korostamista ja painottanut sukupuolen kielellis-kulttuurista rakentamista. (Pietilä 1997, 333–342.)

Akateeminen keskustelu naisten yhteiskunnallisesta asemasta vauhdittui ja vilkastui feministisen liikkeen ansiosta 1960-luvulta lähtien. Tuolloin alettiin keskustella sukupuolten eriarvoisuudesta ja feministiset tukijat sovelsivat marxilaista ajattelua selittäessään naisten sortamista kapitalismilla. Patriarkaatin käsitteellä kuvattiin miesten valtaa ja käytäntöjä, jotka alistivat naisia. Marxilainen ajattelu toi feministiseen tutkimukseen sen näkökulman, että sukupuoli alettiin nähdä yksilön ominaisuuksien lisäksi myös ajan ja paikan muokkaamana. (Puustinen, Ruoho ja Mäkelä 2006, 16–17.)

Yksi tapa hahmottaa feminististä mediatutkimusta on linkittää se yleisen viestinnän tutkimuksen suuntauksiin ja vaiheisiin. Viestinnän teoreettisten suuntausten jaottelu siirtoon, merkityksellistämiseen ja yhteisyyteen on karkea, mutta nämä suuret linjat näkyvät myös feministisen mediatutkimuksen keskusteluissa. 1930-luvulla syntyneen yhdysvaltalaisen Mass Communication Research -koulukunnan (MCR) mukaan viestintä on prosessi, jossa siirretään sanomia lähettäjältä vastaanottajalle. MCR:n

näkemyistä on arvosteltu nimittämällä sitä lääkeruiskumalliksi, koska viestin oletetaan siirtyvän lähettäjältä passiiviselle vastaanottajalle kuin lääkkeen neulasta suoneen. (Puustinen, Ruoho ja Mäkelä 2006, 23–27; ks. myös Pietilä 1997, luvut 9–12.)

Feministisen mediatutkimuksen kentällä viestinnän käsittämistä siirroiksi asettui kyseenalaistamaan muun muassa juuri *konstruktionistinen* sukupuolinäkemys, joka korostaa kielen keskeisyyttä sosiaalisen todellisuuden tuottajana ja rakentajana. Konstruktionismia feministisen mediatutkimuksen kentällä soveltava tutkimus tarkasteli 1970-luvulla median naiskuvia. 1960- ja 1970-luvuilla tasa-arvoa ajavat naisliikkeet kiinnittivät määrällisen tutkimuksen avulla huomiota siihen, kuinka paljon naisia näkyi mediassa. 1970-luvulla mediasisältöjä tutkittiin tarkastelemalla sukupuolten stereotyyppisiä ja rooleja. (Puustinen, Ruoho ja Mäkelä 2006, 24–27.)

Tutkija ja elokuvantekijä Laura Mulvey (1975) nosti sittemmin klassikon aseman saaneessa artikkelissaan ”Visual pleasure and Narrative Cinema” esille sen, että median kuvastot eivät ole sukupuolen näkökulmasta neutraaleja. Mulveyn mukaan elokuvat on tehty miehen katsetta ja miehen mielihyvää varten, koska naisen vartalo kuvataan niissä seksuaalisen halun objektina (Puustinen, Ruoho ja Mäkelä 2006, 32–33).

Urheilujournalismissakin naisen ruumis on usein miehen katseen kohde (Turtiainen 2005, 58–62). Muun muassa Hargreaves (1994, 159–167) muistuttaa, että naisurheilijoita erotisoidaan mediassa ja naisellisilta näyttäviä naisurheilijoita suositaan tiedotusvälineissä. Naisilla itsellään on osuutensa siinä, että media kiinnittää huomiota naisten ulkonäköön ja julkaisee esimerkiksi kuvia urheilijoista paljastavissa asuissa. Naisurheilijat pyrkivät herättämään toimittajien kiinnostusta ulkonäkönsä avulla ja ovat korostaneet naisellisuuttaan esimerkiksi meikein, koruin tai pukeutumisellaan (Pirinen 2005, 56).

Sukupuolten epätasa-arvoa mediassa on tutkittu paljon yhteiskuntatieteestä lainatulla määrällisellä otteella, jota joukkoviestintätutkimuksen kentällä edustaa edellä mainittu MCR-perinne. Määrällisessä tutkimuksessa sukupuolta ei pidetä sosiaalisena ja kielessä rakentuvana, vaan se nähdään biologiaan perustuvaksi luokiteltavaksi asiaksi. Tältä pohjalta esimerkiksi tasa-arvotutkimuksen tavoitteena on ollut osoittaa tilastollisin keinoin, että naisten ja miesten epätasa-arvo on totta. (Aslama 2006, 47–50.)

Määrällisen tutkimuksen avulla on analysoitu varsin paljon sukupuolten esiintymistä mediasisällöissä. Sen sijaan media-alan tekijöiden eli tuotannon määrällinen analyysi sukupuolinäkökulmasta on ollut vähäistä. Määrällisellä tutkimuksella voidaan esittää yleistyksiä suurista otoksista ja esimerkiksi selvittää miesten ja naisten eroja median käyttäjinä. Määrällinen ote soveltuu hyvin ajallisen muutoksen tutkimiseen ja kansainvälisiin vertailuihin. Määrällisen tutkimuksen yksi heikkous sen sijaan on, että se ei kerro *millaisina* naiset esitetään. (Aslama 2006, 54–61.)

Feministinen mediatutkimus on käsitellyt paljon naisten esittämistä ja stereotyyppejä mediassa. Yhdysvaltalainen sosiologi ja journalismin tutkija Gaye Tuchman (1978b) kritisoi, että television naishahmot ovat useimmin alemmassa sosiaalisessa asemassa kuin miehet. Tuchmanin mukaan naiset ovat viestimissä myös aliedustettuina suhteessa todelliseen määräänsä ja kun he pääsevät näkyviin, heitä vähätellään. (Tuchman 1978b, 5; myös Puustinen, Ruoho ja Mäkelä 2006, 27–28.)

Uutiset ovat yksi journalismin arvostetuimpia lajityyppejä, ja voidaan ajatella, että niissä käsitellyt aiheet ja ihmiset ovat yhteiskunnallisesti tärkeitä. Siksi uutisia on tutkittu myös feministisessä mediatutkimuksessa paljon. Esimerkiksi Yleisradion vuoden 1995 tv-uutisista tehty määrällinen tutkimus osoittaa, että vain viidennes uutisissa nähdyistä toimijoista oli naisia. Naisten aliedustus tv-uutislähetyksissä ei kuitenkaan ole vain suomalainen piirre, vaan kansainvälinen ilmiö. (Aslama 2006, 51–52.)

Irma Kaarina Halonen (2006, 199) tulkitsee kyseisen Yleisradion vuoden 1995 tv-uutisista tehdyn tutkimuksen tuloksia toteamalla, että ”feministisen mediatutkimuksen näkökulmasta uutisen tilajärjestelyt antoivat melko lohduttoman kuvan, sillä julkisuuden rakenteistuminen (uutis)instituutioksi näytti tarkoittavan naisten kokemusten ja toiminnan syrjäyttämistä arvostetuissa asioissa”. Halonen kiinnittää huomiota siihen, että naisia näkyi tv-uutisissa miehiä selvästi vähemmän. Ja jos naisia haastateltiin, he olivat miehiä vähäpätöisemmissä asemissa. Yleensä he myös pääsivät ääneen joko jutun tai lähetysten loppupuolella. (Emt., 200).

Tässä työssä tutkin naisten esitystapoja ja niiden toistumista Helsingin Sanomien urheilusivuilla hyödyntämällä sekä määrällistä otetta että kohdistamalla huomioni siihen, millaiset esitystavat toistuvat.

3.2. Sukupuoli rakentuu toistuvissa esityksissä

Performatiivisuuden ytimessä on toisto. Sukupuolen yhteydessä performatiivisuuden ajatus on, että sukupuoli ikään kuin suoritetaan *toistamalla* samoja tekoja ja esityksiä. Tältä pohjalta ihmiset eivät ole tiettyä sukupuolta siksi, että heillä on syntyessään määrätynlainen ruumis vaan siksi, että kulttuurissa vallitsevat sääntöjärjestelmät ovat toistettavissa, ja niitä pidetään yllä toistamalla (Puustinen, Ruoho ja Mäkelä 2006, 20).

Judith Butlerin *Gender Trouble* -kirjan (Butler 1999; suom. Butler 2006) toinen suomentaja, sukupuolentutkimuksen professori Tuija Pulkkinen (2000, 52–53) tiivistää, että Butlerille mieheys ja naiseus rakentuvat jokapäiväisesti toistuvina suorituksina. Journalismissa – ja sen päivittäin toistuvissa performatiivisissa esityksissä – toiston keskeisenä elementtinä toimii kehystäminen toimittajien valikoidessa arjesta ja todellisuudesta osia tai joitain puolia juttuihinsa.

Butlerin mukaan sukupuolen merkitys on aina aika-, paikka- ja kulttuurisidonnaista, eikä biologisen ja sosiaalisen sukupuolen välillä ole ennalta määrättyä suhdetta. Tämän ajattelutavan mukaan käsitteet naiseus ja miehisuus voivat liittyä yhtä hyvin naisen kuin miehen ruumiiseen. Sosiaalinen sukupuoli on siis kulttuurimme biologiselle sukupuolelle antamia merkityksiä. (Butler 1999, 6–10.)

Butlerin teoretisoinnissa sukupuolesta korostuu paitsi performatiivisuus myös genealogia. Genealogisessa lähestymistavassa tutkittavaa asiaa ei lähestytä niin, että pyrittäisiin löytämään sen alkuperäinen tila. Butlerin Michel Foucault -vaikutteinen (ks. Foucault 2010, 13–99) genealoginen ote tarkoittaa, että huomio kiinnittyy alkuperän sijasta voimiin ja *valtaan*, joiden seurauksena asiat muodostuvat *itsestään selviksi*. Butlerin mukaan heteroseksuaalista järjestystä on rakennettu sulkemalla pois homoseksuaalisuus mahdollisuutena. Tällaista valtaa on käytetty esimerkiksi kirkossa ja lääketieteessä. Sukupuoli – naiseus ja mieheys – kasvatetaan ihmisiin ja tässä prosessissa ihmisiin

kohdistuu valtaa. Kun heteroseksuaalisen järjestyksen ylläpitämiseksi tarvitaan paljon vallankäyttöä, sukupuoli ei ole pelkkää tietynlaisena olemista, vaan seuraus monenlaisesta tietynlaiseksi tekemisestä. (Pulkkinen 2000, 45–49).

Butler menee ajattelussaan niin pitkälle, että välillä kyseenalaistaa ruumiilliseen erilaisuuteen pohjautuvan sukupuolen. Hänestä ruumiskin on olemassa meille käsitteiden ja kielen välityksellä. (Butler 2006, 195–196; 218–236, Pulkkinen 2000, 48–50.) Butler katsoo (2006, 67), että ”sosiaalinen sukupuoli on monimutkainen asia, jonka kokonaisuus lykkääntyy jatkuvasti: se ei ole koskaan täydellisesti sitä, mitä se on jonain tiettyinä ajankohtana”.

Se, että ihmisiä jaetaan kielellisesti miehiin ja naisiin, sopii Butlerin mukaan heteroseksuaalisen instituution tarpeisiin ja varmistaa sen poliittisen ja kulttuurisen toimivuuden. Hän jakaakin ranskalaisen ranskalaisen feministiteoreetikon Monique Wittigin sen ajatuksen, että sukupuolieron nimeämisen toistuva käytäntö on saanut aikaan tämän näennäisesti luonnollisen jaon. (Butler 2006, 196–199.)

Butlerin ajatus siitä, että ”sukupuoli ei ole olemista, vaan tekemistä” kiteytyy hänen ideassaan performatiivisuudesta. Hän kirjoittaa asiasta näin:

Missä mielessä sukupuoli sitten on teko? Samoin kuin muissakin rituaalisissa sosiaalisissa näytelmissä tekeminen vaatii esitystä, joka toistetaan. Tässä toistossa sosiaalisesti jo vakiinnutettuja merkityksiä esitetään ja koetaan uudelleen; toisto on myös näiden merkitysten oikeuttamisen arkinen ja ritualisoitu muoto. (Butler 2006, 235.)

Butler (2006, 56) nostaa esiin myös kysymyksen, että ”jos ihmisen sosiaalinen sukupuoli on kulttuurinen tulkinta biologisesta sukupuolesta ja sosiaalinen sukupuoli on kulttuurisesti rakentunut, niin mikä on tämän rakentuneisuuden tapa tai mekanismi?” Tämä kysymys on nähdäkseni olennaista esittää myös tutkittaessa median ja journalismin roolia sukupuolen tuottamisen prosesseissa.

Sovellan Butlerin ajatuksia tässä työssä ymmärtämällä lehden tekemisen – ja nimenomaisesti urheilujournalismin – päivittäisen tuottamisen prosessit sukupuolta tuottaviksi ja ylläpitäviksi

toistoteoiksi. Tarkastelen naiseuden rakentamista ja ylläpitämistä Helsingin Sanomien urheilujournalismissa selvittämällä, millaiset naisten esitykset toistuvat lehden urheilusivuilla. Sovellan Butlerin ajatusta toistosta sekä määrällisesti että laadullisesti. Määrällinen ote on itse asiassa hyvin hedelmällinen, kun halutaan kartoittaa, mitä ovat ne toistot (mutta myös poissaolot) ja tilan tarjoamisen tavat, jotka kielivät sukupuolittuneista valtasuhteista urheilusivuilla. Empiirisen analyysini laadullinen osuus puolestaan lähtee ajatuksesta, että journalistisen toiston keskeisenä työkaluna toimii kehystäminen.

3.3. Sukupuoliteknologia näkökulmana urheilujournalismiin

Myös italialainen feministiteoreetikko Teresa de Lauretis lähestyy sukupuolta Butlerin tapaan kulttuurisesti tuotettuna. Teoksissaan *Technologies of Gender* (de Lauretis 1987) ja *The Practice of Love* (de Lauretis 1994) hän on kiinnostunut tavoista – kulttuurisista teknologioista – jotka määräävät, mitä naisena tai miehenä oleminen on. Anu Koivusen toimittama kokoelma *Itsepäinen vietti* (de Lauretis 2004) sisältää de Lauretiksen suomennettuja kirjoituksia vuosilta 1980–1999, ja olen tutustunut hänen ajatteluunsa pääasiassa tämän suomennoksen avulla.

De Lauretiksen (2004, 38) mukaan sukupuoli on sosiaalinen ja historiallinen representaatio ja prosessi, jota *tuotetaan jatkuvasti* kaikissa yhteiskunnallisissa instituutioissa (de Lauretis 2004, 38). Ajatuksessa jatkuvasta tuottamisesta on nähdäkseni ilmeinen yhtymäkohta Butlerin ideaan performatiivisesta toistosta. Media on yksi niistä instituutioista, joka representaatioillaan rakentaa ja uusintaa – toistaa – käsityksiämme sukupuolesta. Taustalla on lähtökohta, että sukupuoli ei ole anatomia tai biologian johdannainen, vaan kyseessä on sosiokulttuurinen rakenne, joka muotoutuu ja muokkautuu sanallisten ja visuaalisten representaatioiden yhteisvaikutuksessa ja tulee todeksi prosessissa (emt., 82).

Juuri tätä prosessia, jossa sukupuoli rakentuu de Lauretis (1987, 18) nimittää sukupuoliteknologiaksi. Kyse on siitä, että ulkomaailman representaatio omaksutaan ja palautetaan uudelleen merkityksellistettynä takaisin ulkomaailmaan. Käytännössä prosessi ei typisty vain esityksellisyyteen, sillä sukupuoli eletään todeksi paitsi puheissa ja asuissa myös ruumiin eleissä ja asennoissa. (Emt., 234.)

Tärkeää on huomata, että sukupuoliteknologiassa on samalla kyse yksilöä laajemmasta prosessista – tai oikeastaan siitä, miten yksilö ja yhteiskunta nivoutuvat yhteen yksittäisen ihmisen (merkityksellistämisen)toiminnassa. Tätä puolta sukupuolen rakentumisprosessista de Lauretis (2004) havainnollistaa seuraavalla tapahtumalla: kun saamme jonkun lomakkeen täytettäväksemme, usein rastimme siihen sen enempiä ajattelematta sukupuolen kohdalle M:n tai N:n. Rastittaessamme lomakkeen N-ruudun kohdalle, tulemme osaksi yhteiskunnan sukupuolijärjestelmää. Rastittamalla N-kohdan muut pitävät meitä naisina, ja me itsekkin pidämme itseämme naisina. Mutta merkitsimmekö ruutuun N:n vai merkitsikö N meidät, kysyy de Lauretis. Edellinen esimerkki yksinkertaistaa monimutkaista prosessia, mutta antaa kuvan tilanteesta, jossa yksilö hyväksyy yhteiskunnallisen representaation omaksi representaatiokseen. (Emt., 51.)

De Lauretis (1987) on halunnut pitää yllä keskustelua erityisesti elokuvakatsojuuden sukupuolittuneisuudesta. Hänestä elokuvaa pitää tutkia siten, että sen ymmärretään olevan osallinen paitsi subjektiivisen myös sosiaalisen tuottamisessa. Tässä voi huomata, että sukupuoliteknologian käsitteen taustalla vaikuttaa vahvasti Michel Foucault'n (1978) ajatus ”sosiaalisesta teknologiasta”. Tällä termillä Foucault viittaa muun muassa niihin menettelytapoihin, mekanismeihin ja tekniikoihin, joilla valta toimii kontrolloidessaan todellisuutta. Elokuva on yksi sukupuoliteknologia muiden joukossa: se jäsentää, rakentaa, uusintaa ja muovaa uudelleen käsityksiä sukupuolesta. (Foucault 2010, 61–98; de Lauretis 2004, 51–53; Koivunen 2000, 95–97.)

Joukkoviestintätutkija Veikko Pietilä (1997, 342) muistuttaa, että de Lauretis ei tarkoittanut teknologialla varsinaisesti teknisiä laitteita vaan sitä, että sukupuoli on sekä meille esitettynä että meidän esittämänämme erilaisten sosiaalisten teknologioiden, puhetapojen ja käytäntöjen tuote. Ajatus elokuvasta yhtenä sukupuoliteknologiana muiden joukossa on mielestäni luontevaa ulottaa koskemaan myös muita kulttuurisia ja mediaesityksiä kuten sanomalehteä ja sen urheilusivuja, joita pro gradu -työssäni tutkin.

Anu Koivusen (2000, 98) mukaan de Lauretisia kiinnostaa myös kysymys siitä, ”miten tiettyjä sukupuoli-efektejä tuotetaan ja muutetaan tai haastetaan saamalla aikaan toisenlaisia efektejä”. Tämä ajatus puolestaan muistuttaa Butlerin ajatusta toisin toistamisesta (ks. Butler 2006, 79; 230–231).

3.4. Kehys siltana empiiriseen tarkasteluun

Edellä toin kehyksen ideaan viitatessani esiin, että toimittajat tarvitsevat rutiineja ja vakiintuneita tapoja kyetäkseen esittämään sosiaalisen todellisuuden ilmiöitä ja asioita ymmärrettävästi journalistisen työn informaatiotulvassa ja kiireessä. Mediatutkija ja toimittaja Tuomo Mörä (1996, 113) kuitenkin muistuttaa, että välttämättömyydestään huolimatta mediarutiinit voivat vinouttaa journalismin sisältöä ja suosia joitakin näkökulmia. Liiallinen rutinoituminen johtaa helposti journalismin sisältöjen samankaltaistumiseen ja rutiineihin sopimattomat aiheet saattavat saada vähemmän huomiota (emt., 115).

Karina Horsti (2005) on väitöskirjassaan *Vierauden rajat* tutkinut sitä, miten maahanmuuttoon ja turvapaikanhakuun liittyviä asioita kehystetään suomalaisessa uutisoinnissa. Kehystämällä voidaan painottaa tiettyä asiaa ja häivyttää jotakin toista. Horstin (emt., 37) mukaan ”media voi ohjata kiinnostuksen valokeilaa joihinkin asioihin ja toimijoihin, ja jättää toisia asioita ja toimijoita julkisuuden marginaaliin”. Siten hänestä (emt.) ”[j]ournalismin kentän valta liittyy ensisijaisesti asioiden kehystämiseen, agendan rakentamiseen ja julkisuuteen pääsyn kontrollointiin”.

Termiä kehys vastaa englannin sana frame, jolle suomen kielessä (ks. esim. sanakirja.org) on muitakin vastineita kuten kehikko, runko, karmi, pieli, puitteet, raamit. Viestinnän professori Erkki Karvonen (2000) kirjoittaa kehyksen käsitettä määritellessään, että se liittyy journalismissa siihen, kuinka toimittajat järjestävät tietoa sovittamalla siihen nopeasti ja rutiininomaisesti tiettyjä kehyksiä. Kyse voi olla myös siitä, että jokin yksittäinen asia ympäröidään erilaisilla kehyksillä. Viestinnässä voidaan tiedostaen tai tiedostamatta valita sopiva viitekehys asialle ja siten saada se näyttämään halutunlaiselta. (Emt., 78–79.)

Poliittisen viestinnän tutkija Robert Entmanin (1993, 52) mukaan kehystäminen korostaa todellisuuden joitain puolia samalla kun toisia häivytetään. Hän määrittelee, että kehystäminen on joidenkin puolien valitsemista havaitusta todellisuudesta. Mediatutkimuksessa kehyksen ideaa on käytetty ja kehitetty 1970-luvulta lähtien varsinkin Yhdysvalloissa. Monissa kehyksen käsitettä käyttäneissä tutkimuksissa on selvitetty kehysten toistuvuutta (ks. esim. Carragee & Roefs 2004; Horsti 2005, 50–52.)

Yhdysvaltalainen mediasosiologi Gaye Tuchman (1978a) lähestyy teoksessaan *Making News* (televisio)uutista kehyksenä ja uutistyyötä tekeviä toimittajia todellisuuden rakentajina. Tuchman nostaa esiin, että journalistit ja journalismi tarvitsevat käytäntöjä, rutiineja ja rituaaleja tehdessään kiireistä uutistyyötä. Niiden avulla he kehystävät todellisuudesta valikoituja osia pyrkiessään jutuissaan selittämään maailmaa ja sen ilmiöitä ymmärrettävästi. Tässä uutisen tekoprosessissa toimittajat korostavat myös uutisjutuissa esiintyviä ihmisten eri puolia eli ikään kuin roolittavat heitä. (Emt., 1–14.)

Kehyksen idean näkökulmasta uutinen ei toisin sanoen ole koskaan tapahtumien puhdas peilikuva, vaan uutiskoneiston reaali maailman tapahtumista kehystämä osa. Toisaalta kehystämisen prosessiin vaikuttavat myös journalistien omat taustat, kuten se, missä maassa he elävät ja minkä poliittisen järjestelmän vaikutuspiirissä he ovat (Tuchman 1978a, 99). Kuten todettua Tuchmanin mukaan rituaalit ja uutiskäytännöt ovat kuitenkin välttämättömiä ja auttavat objektiivisuutta tavoittelevia toimittajia tekemään uutistyyötä nopealla aikataululla (Tuchman 1972, 661).

Myös viestintätutkija Todd Gitlin (1980) on painottanut sitä, että kehysten avulla journalistit pystyvät käsittelemään suurtakin tietomäärää *nopeasti* ja tiivistämään siitä olennaiset asiat ymmärrettävässä muodossa yleisölle. Gitlin (emt., 7) määrittelee kehykset lausumattomaksi ja tiedostamatta jääviksi malleiksi, jotka jäsentävät maailman sekä siitä raportoiville toimittajille että edelleen ihmisille, jotka joutuvat luottamaan toimittajien raportteihin (ks. myös Karvonen 2000, 80).

Ajattelen tässä työssä Tuchmanin (1978a) tavoin, että kehystäminen journalismissa merkitsee joidenkin todellisuuden puolien korostamista ja joidenkin häivyttämistä. Uutisorganisaatiot rakentavat todellisuutta valikoidessaan ja muokatessaan tietoja, kun ne tekevät juttuja arjen tapahtumista (Tuchman 1978a, 2). Artikkelissaan ”Women’s depiction by the mass media” Tuchman (1979) huomauttaa, että viestimet eivät pelkästään heijasta todellisuutta, vaan niiden voidaan ajatella myös kehystävän sukupuolten esittämistä. Tuchmanin mukaan media kehystää todellisuudesta valikoidun alueen ja esittää sen omilla kerrontatavoillaan. Kehysten voimasta journalismissa kertoo se, että ne eivät välttämättä murru vaihtamalla median tekijän sukupuolta. (Puustinen, Ruoho ja Mäkelä 2006, 28.)

Tuchman (1978a, 12) korostaa uutisprosessia pikemminkin todellisuuden *rakentajana* kuin että siinä tuotettaisiin täsmällisen tarkka kopio todellisuudesta. Juttuja tehdessään journalistit siis kehystävät todellisuudesta valikoituja osia. Tuchman (emt., 192–193) viittaa sosiologi Erving Goffmaniin todetessaan, että kehykset ovat oikeastaan välttämättömiä, jotta voimme ylimalkaan käsittää asioita. Goffmanin (1974) lähtökohtahan on, että sosiaalisessa tilanteessa arvioimme aina ”What is going on here?” eli ”Mitä tässä oikein on meneillään?” (emt. 8). Kehystämällä ihmiset toisin sanoen jäsentävät maailmaa ja ymmärtävät tilanteita, joihin joutuvat (emt., 8, 11). Kun kehys muuttuu, tilanteet tulkitaan uudella tavalla (emt., 25, 82).

Sosiologi Eeva Luhtakallio (2005) tiivistää Goffmanin tunnettuja ajatuksia kehystyksistä ja nopeasti muuttuvista tilanteista seuraavasti: Teatterissa ihmisten käsitys tilanteesta – sen kehystys – on, että yleisö istuu katsomossa ja näyttelijät esiintyvät näyttämöllä. Tilanteen luonne voi kuitenkin muuttua, jos lavan poikki juoksee joku ja huutaa: ”Apua, täällä palaa!”. Tällöin katsoja kehystää tilanteen uudelleen esimerkiksi joko tulipalon uhaksi tai näytelmään kuuluvaksi käänteeksi. Teatteritilanteen peruskehysten sisällä voi lisäksi olla useita samaan aikaan vaikuttavia kehyksiä, kuten miten katsoja käsittää vieressä istuvan henkilön lähelle hivuttautuminen. (Ema, 192.)

Goffmanin (1974, 10–44) mukaan yksi kehys määrittää pääsääntöisesti tiettyä tilannetta ja saa meidät ymmärtämään, mistä ylipäättään on kyse. Sanomalehteen tätä ajatusta voi soveltaa niin, että kun lukee Helsingin Sanomien urheilusivuja, perustava kehystys on ymmärrys siitä, että kyseessä ovat ison suomenkielisen sanomalehden yhden osaston jutut. Käsitämme, että sisältö on viihteellisempää kuin esimerkiksi politiikan ja talouden sivuilla, mutta ymmärrämme, että esimerkiksi kuvat eivät ole fiktiivisiä kuten vaikkapa mainoksissa. Lukija ymmärtää, että pääosa jutuista on urheilu-uutisia, raportteja tuoreista urheiluun liittyvistä tapahtumista, kilpailuista ja otteluista sekä artikkeleita urheilun ajankohtaisista ihmisistä.

Luhtakallion tapaan oletan, että laveasti ottaen länsimaisen kulttuurin jakavilla ihmisillä on taipumus tehdä samankaltaisia ensisijaistulkintoja sanomalehden sivuista eli esimerkiksi eurooppalaiset ihmiset luultavasti ymmärtävät tyypillistä urheilusivua katsoessaan ja lukiessaan tarpeeksi yhdenmukaisesti sen, että kyseessä on sanomalehden urheiluosaston sivu, jossa tavallisesti esiintyy tietynlaisia kehystyksiä (Luhtakallio 2005, 195). Toimittajien todellisuudesta jutuiksi kehystämät ”palaset”

tarjoillaan lukijoille, katsojille ja kuulijoille itse asiassa sangen kirjaimellisestikin kehyksen muodossa esimerkiksi erottamalla sanomalehdessä uutiset muusta aineistosta typografisin keinoin. (Tuchman 1978a, 192–193.)

Muistutettakoon vielä, että kehystäminen ja kehys eivät ole täysin samoja asioita. Kehystäminen liittyy tutkimuksessani journalistiseen prosessiin ja sen jokapäiväisiin mediarutiineihin, joilla aiheita ja käsittelytapoja toistuvasti valitaan. Kehyksellä taas viitataan tekstin tasolla oleviin ja siinä tunnistettaviin esitystapoihin, jotka osaltaan ovat seurausta näistä työnteon – kehystämisen – rutiineista.

Sovellan kehyksen ideaa urheilusivujen empiiriseen analyysiin ja tutkin sen avulla Helsingin Sanomien urheilusivuilla tunnistettavissa olevia naiseuden kehyksiä. Kehys ja kehystäminen toimivat samalla linkkinä teorialähtökohtieni ja empiirisen aineistoanalyysini välissä. Kun eritellään kehyksiä tekstistä, kuten itse teen, kyse on viime kädessä aina tutkijan tulkinnasta. Tulkinnanvaraisuuden voi kuitenkin katsoa vähenevän sen myötä mitä useammin jokin kehys tai kehystämisen tapa toistuu.

4. Helsingin Sanomien urheilusivut empiirisessä tarkastelussa

Lähestyn edellisissä luvuissa hahmottelemaani problematiikkaa – (nais)sukupuolta tuottavia ja ylläpitäviä esityksellisiä journalistisia toistoja – suuntaamalla katseeni Helsingin Sanomien urheilusivuille. Tutkin Suomen suurimman sanomalehden kirjoittelua hyödyntäen sekä määrällistä että laadullista otetta. Laskemalla aineistostani naisten saaman palstatilan ja kuvat valotan ensiksikin, miten paljon naiset esiintyvät urheilusivuilla. Esiin pääsyn ja näkyvyyden määrät kertovat jo itsessään paljon naisten esittämisestä ja tätä kautta naiseuden rakentumisesta urheilujournalismissa.

Kysyn aineistoltani muun muassa, mikä on naisten osuus urheiluosaston etusivuilla, teksteissä, tulospörssissä, kuinka monta lajia naiset edustavat, ja minkä verran naisurheilijoista on kirjoitettu kommentteja. Oma kiinnostava kysymyksensä on se, kuinka paljon naiset ovat kirjoittaneet urheilujuttuja.

Urheilusivujen sisällön laadullisessa tutkimisessa puolestaan sovellan joukkoviestintätutkimuksessa paljon käytettyä kehysanalyysiä (ks. esim. Entman 1991; D'Angelo 2002; Carragee & Roefs 2004). Kuten jo toin edellä esiin, kehyksen eli frame-käsitteen taustalla on Goffmanin (1974) sosiologinen hahmotus sosiaalisten tilanteiden luonteesta ja niiden tutkimisesta.

Tässä luvussa täsmennän tutkimukseni ydinproblematiikan pohjalta empiiriseen aineistoon kohdistuvan tutkimuskysymykseni, kuvaan tarkemmin lehtiaineistoni sekä kerron miten olen toteuttanut aineiston määrällisen ja laadullisen tarkastelun. Jälkimmäiseen paneudun edellistä tarkemmin valottaen ja konkretisoiden, millä tavalla kehyksen käsite toimii työssäni empiirisen analyysin välineenä.

4.1. Tutkimusongelma, -kysymykset ja aineisto

Kuten jo johdantoluvussa kerroin, tutkimusongelmani kumpuaa kiinnostuksesta naisten tasapuoliseen kohteluun mediassa ja erityisesti Helsingin Sanomien urheilusivuilla. Haluan tutkia, miten maan valtalehden urheilusivujen arjessa esitetään naisia ja rakennetaan tällä tavoin naiseutta.

Haen tutkimusongelmastani otetta seuraavan empiirisen tutkimuskysymyksen avulla:

Millaisten määrällisten ja laadullisten toistojen varaan naisten esittäminen Helsingin Sanomien urheilusivujen arjessa rakentuu?

Tutkimukseni aineistona toimivat Helsingin Sanomien urheilusivut neljän viikon ajalta marraskuun 2014 puolivälistä lähtien. Sanomalehden sivut ovat julkista materiaalia, ja siis tuotettu ennen tutkimustani ja siitä riippumatta. Olen kerännyt HS:n urheilusivut ajalta 17.11.2014 (maanantai) – 14.12.2014 (sunnuntai), jolloin urheilussa ei ollut käynnissä olympialaisia tai suurten lajien MM-kilpailuja. Tällainen ajanjakso nähdäkseni havainnollistaa sangen edustavasti Helsingin Sanomien jokapäiväistä ja arkista urheilun uutisointia. Näin ei olisi, jos olisin kerännyt aineistoni esimerkiksi suuren urheilutapahtuman ajalta.

Todettakoon, että pohdin pitkään myös vertailevaa tutkimusasetelmaa. Mietin, miten HS:n siirtyminen broadsheetista tabloid-kokoon (tammikuussa 2013) on vaikuttanut naisten näkyvyyteen urheilusivuilla. Päädyin lopulta kuitenkin aikataulusyistä suppeampaan aineistoon ja rajatumpaan tutkimusotteeseen.

Aineiston rajaaminen marras–joulukuulle vaikuttaa aineistosta tekemieni havaintojen yleistettävyyteen, sillä talviaikaan raportoidaan osittain eri lajeista kuin kesäaikaan. Tämä ei mielestäni kuitenkaan vähennä tutkimukseni arvoa, sillä en tutki urheilulajikohtaisia erityispiirteitä, vaan yleisesti naisen esittämistä urheilu-uutisoinnissa.

Tutkimusaineistoni koostuu 28 eri Helsingin Sanomien numerosta. Tutkimallani neljän viikon ajanjaksolla Helsingin Sanomissa julkaistiin 431 urheilujuttua. Näiden juttujen lisäksi urheilusivuilla julkaistiin esimerkiksi joitakin ravivihjeitä, mutta niitä laskenut mukaan aineistoon. Otos on mielestäni riittävän edustava kuvaamaan Hesarin arkisia urheilusivuja. Olen tietoinen siitä, että taustani urheilutoimittajana vaikuttaa siihen, mistä asemasta tutkin tekstejä. Olenkin yrittänyt olla tekemättä hätiköityjä tulkintoja ja pysytellä avoimena aineistoni piirteille.

Ennakko-oletukseni aiempien tutkimusten (ks. luku 2.3) pohjalta on, että naisten urheilusta on Helsingin Sanomissa vähemmän juttuja kuin miesten urheilusta. Tämän taas voi olettaa vaikuttavan myös tapoihin, joilla naiset pääsevät esille urheilusivuilla. Onko esimerkiksi niin, että maan

valtalehdessä yritysmaailmasta ja politiikasta tuttu naisten lasikatto on todellisuutta myös naisurheilijoille, naisvalmentajille ja naisurheiluvaikuttajille?

Etukäteistuntumani joka tapauksessa on, että naisten on tehtävä jotain erikoista ylittääkseen uutiskynnyksen kuten vaikkapa pelattava miesten sarjassa (HS 17.3.2014: Hurja-Hanna Teerijoen terveiset maalivahti Noora Rädylle: miesten vetoja ei tarvitse pelätä). Urheilun kentällä medianäkyvyys tai sen puute on kaikkea muuta kuin mitätön asia, sillä se vaikuttaa esimerkiksi sponsorien saantiin (Itkonen, Ilmanen ja Matilainen 2007, 15–16). Sponsorien tuki puolestaan vaikuttaa siihen, voiko urheilija urheilla täysipäiväisesti vai täytyykö hänen tehdä elantonsa eteen tehdä muutakin työtä.

Seuraavaksi valotan, miten loin määrällisen tarkastelun avulla urheilujuttujen kirjoittelusta ensin kokonaiskuvan, joka tarjosi pohjaa laadulliseen analyysiin.

4.2. Aineiston määrällinen kartoitus

Olin aikanaan lukenut tutkimuskohteekseni valitut urheilusivut osana omaa arkeani eli aamukahvipöydässä muun lehden lukemisen yhteydessä. Jotkut jutut olin tuolloin lukenut tarkemmin, joitakin en ollenkaan, jotkut vain silmäillen. Tässä pro gradu -työssä olen syventynyt noihin 28 lehteen tavalla, jota kutsun tutkijaluennaksi. Se eroaa tavanomaisesta sanomalehden nopeasta, poukkoilevasta ja silmäilevästä lukemisesta siten, että se on järjestelmällistä ja keskittyy vain valittuun aineistoon (Pirinen 2006, 30–35). Olen käynyt aineistoni sen käsittelyn ja erittelyn eri vaiheissa läpi useita kertoja.

Ensimmäisessä vaiheessa tarkastelin aineiston juttuja siten, että laskin kuinka paljon naisia ja miehiä jutuissa esiintyy. Laskin myös, kuinka paljon miehet ja naiset ovat kirjoittaneet urheilusivujen juttuja. Erottelin tässä yhteydessä etusivun jutut, yhden palstan jutut, ns. kommentit ja toimittajan nimellä kirjoitetut jutut. Tämän jälkeen laskin, mitä lajeja urheilusivuilla esiintyy ja kumpaan sukupuoleen ne liittyvät. Juttujen analysoinnissa minulle oli hyötyä siitä, että urheilua paljon seuranneena tiesin lajit ja sarjat ja tunnistin nopeasti urheilun toimijat kuten järjestöt ja henkilöt.

Esimerkiksi urheilutuloksissa merkitsin ensin kokonaiskuvan hahmottamisen helpottamiseksi tussilla eri värein palstatilan jakautumisen miesten ja naisten kesken. Sitten laskin kuinka paljon urheilutuloksia julkaistiin yhteensä ja mikä tästä oli miesten, naisten ja yhteisten tulosten osuus. Tutkimusaineistossani oli 501 eri urheilusarjan tai -tapahtuman tulosta (ks. Taulukko 3 alaluvussa 5.1.). Samassa lehdessä voi esimerkiksi jääkiekko-vinjetin alla olla useita sarjoja kuten NHL, KHL, Liiga, naisten SM-sarja jne. Samoin esimerkiksi jalkapallo-vinjetin alla voi yhdessä lehdessä olla useamman maan sarjan tai esimerkiksi Mestarien liigan tuloksia. Erittelin nämä vielä miesten (M) ja naisten (N) osalta sekä erotin omaksi ryhmäkseen sekatulokset (M+N), joissa miehet ja naiset kilpailevat yhdessä. Eri lajien kohdalla julkaistiin varsinaisten urheilutulosten lisäksi satunnaisesti myös palkittuja, pistepörssejä tai joukkuevalintoja. Laskin nämä mukaan tuloksiin.

Myös urheilutulosten analysoinnissa minulle oli etua siitä, että olen seurannut urheilua sekä toimittajana että penkkiurheilijana. Tiesin sarjojen, turnausten ja tapahtumien nimet ja tunnistin kumman sukupuolen urheilutapahtumista oli kysymys, vaikka sitä ei läheskään aina tuloksissa – varsinkaan miesten osalta kerrottukaan. Tarkistuslaskentojen jälkeen tein määrällisestä analyysistäni taulukot (ks. luku 5.1.).

Samalla kun kävin aineistoa laskemalla läpi tein myös jo alustavia laadullisia havaintoja, merkintöjä ja muistiinpanoja naisen esittämisestä urheilusivuilla. Analyysin alkuvaiheessa kirjoitin huomioitani suoraan tutkimieni lehtien sivuille ja gradu-päiväkirjaani. Aineiston huolellisen määrällisen kartoituksen jälkeen oli laadullisen tutkimuksen vuoro.

4.3. Kehysanalyysillä ote urheilusivujen sukupuolittavasta arjesta

Edeltävissä luvuissa hahmottelin urheilujournalismin sukupuolittavia esityskäytäntöjä Judith Butlerin performatiivisen toiston ja Teresa de Lauretisin sukupuolen teknologian ideoiden pohjalta esittäen, että kehystäminen on yksi keskeinen tapa, jolla sukupuolta(kin) koskevia jäsennyksiä tuotetaan ja uusinnetaan päivittäisessä journalistisessa työssä. Journalististen esitysten tasolla sosiaalisen todellisuuden ilmiöiden – kuten tässä urheilun – sukupuolittuneisuutta on mahdollista tutkia tunnistamalla ja analysoimalla asioiden esittämistä jutuissa jäsentäviä kehyksiä.

Empiirisen tarkastelun toisessa vaiheessa pyrin löytämään ja identifioimaan sanomalehtiaineistosta erilaisia naiseuden esittämisen kehyksiä ja analysoimaan niiden kautta prosessia, jossa sukupuolta Helsingin Sanomien urheilujournalismissa esityksellisesti rakennetaan ja toistetaan. Tähdennettäköön, että olen hyödyntänyt kehysanalyysia tulkinnallisena näkökulmana ja lähestymistapana, en valmiina kaavana aineiston erittelyyn.

Hahmotettaessa kehystä empiirisen analyysin välineenä, kannattaa mainita myös Erving Goffmanin myöhäistuotantoon kuuluva teos *Gender Advertisements* (Goffman 1979), jossa hän tarkastelee sukupuolen esittämistä mainoskuvissa sivuten tässä yhteydessä myös kehyksiä. Erittelyssään Goffman osoittaa, että mainoskuvat rituaalisine esityksine todellisuudesta paljastavat sukupuolten välisen valta-asetelman. Koska mainoskuvan (kuten sanomalehtiartikkelinkin) pitää viestiä sanomansa nopeasti, siinä käytetään asian ymmärrettävyyden takia tuttuja elementtejä, kehystyksiä.

Goffmanin teosta on kritisoitu muun muassa siitä, että kaikki siinä analysoidut kuvat eivät todellisuudessa ole aivan puhtaita mainoskuvia (Smith 2010, 166–167). Mielestäni Goffmanin laaja, yli 500 kuvan aineisto, kertoo joka tapauksessa havainnollisesti naisten ja miesten välisestä epätasa-arvoisuudesta. Kuvissa esimerkiksi erotisoidaan naisvartaloa ja mainoskuvissa esiintyy pitkiä ja hoikkia kaunottaria (ks. esim. Goffman 1979, 21).

Sosiologian puolella Eeva Luhtakallio (2005) on soveltanut Goffmanin kehysajattelua aikakauslehtien kansikuvien tutkimiseen. Hän ajattelee Goffmanin tapaan, että kehykset ovat dynaamisia, joustavia ja muuttuvia. Luhtakallion mukaan tilanteet voivat sisältää useita eri kehystyksiä ja ne saattavat nopeasti muuttua, jonkin yksityiskohdan muuttuessa. (Ema., 191–192.) Luhtakallio sovelsi kehysanalyysia neljän suomalaisen aikakauslehden kansien kuvien sukupuolirepresentaatioihin tarkastellen niiden muuttumista 1950-luvulta 1990-luvulle. Tutkimuksen aineisto on vuosilta 1955, 1975 ja 1995, ja se jäsenyi neljäksi määrääväksi kehykseksi: halun, uusintamisen, politiikan ja kulttuurin kehyksiksi. Lisäksi Luhtakallio erotti useita sekundaarikehyksiä havaiten myös, että kehykset voivat olla limittäisiä ja lomittaisia. Hän päätyi puhumaan sekundaarikehyksistä siksi, että Goffman ”ei tarjoa metodistaan kovinkaan tarkkoja käyttöohjeita”. (Ema., 195.)

Feministisellä otteella kehysanalyysiä on käytetty esimerkiksi Star Trek -elokuvan erittelyyn. Analyysi paljastaa, että elokuvassa naisen rooli on olla heikompi ja passiivisempi kuin mies. Nainen on myös miehen halun kohde, seksiobjekti. Sukupuolten väliset suhteet järjestyvät elokuvassa patriarkatin periaatteen mukaisesti siten, että miehillä on ylimalkaan enemmän valtaa ja myös valta päättää säännöistä. Mies päättää naisen paikan ja tuossa asemassa naisen kuuluu palvella miestä. Mieheyteen kuuluu rationaalinen toiminta. Miehen aluetta on muun muassa kaikenlainen johtaminen ja hallinta, kuten armeija ja politiikka. Naiseuteen taas kuuluu rationaalisen vastakohtana tunteellisuus. Naisten aluetta ovat koti, perhe ja lapset, eikä naisen tule tavoitella valtaa. Naisen ja miehen erilliset maailmat voivat kyllä yhdistyä romanttisen rakkauden kautta, mutta sen tavoittelemisessa naisen ei sovi olla aktiivinen, vaan hänen on odotettava kauniina miestä. (Deegan 1983, 182–188.)

Jäljitin Helsingin Sanomien urheilusivujen journalismissa naisten esittämistä jäsentäviä kehyksiä analyysissäni seuraavien apukysymysten avulla:

Millä sanoilla naisia kuvaillaan urheilusivuilla?

Miten kieltä käytetään naisista urheilusivuilla?

Millaisista asioista naisurheilijoiden jutuissa kerrotaan?

Mitä jätetään sanomatta?

Toistuvatko jotkut teemat?

Miten naisten urheilua kommentoidaan (näkökulmat, kommentit tms.)?

Haastatellaanko naisia paikan päällä, puhelimitse vai poimitaanko heidän kommenttinsa tiedotteista?

Miten naisten ulkonäköä kuvaillaan?

Kuka naisten asioista puhuu?

Millaisia valokuvia naisista on urheilusivulla?

Huolellisen aineistoon tutustumisen jälkeen ja edellä esitetyt apukysymykset mielessäni ryhmittelin, jaottelin, tyypittelin ja teemoitin urheilusivujen tekstejä. Etsin jutuista samankaltaisuuksia, ristiriitaisuuksia, poikkeamia ja säännönmukaisuuksia, ja arvioin näitä havaintojani. Koko aineiston läpikäymisen jälkeen valitsin tarkempaan tarkasteluun juttuja, joissa käsiteltiin naisia tai heidät

mainittiin nimeltä. Tältä pohjalta konstruoin erilaisia kehyksiä ja nimensin niitä. Otin huomioon myös sen, mitä kehystyksiä kirjoittelussa käytetään usein ja mitkä esiintyvät harvemmin.

Kehysten konstruoinnissa olen edennyt aineistolähtöisesti. Toisin sanoen en yrittänyt ensin määritellä ja nimetä kehyksiä, vaan erittelin millaisia kehyksiä juuri tästä aineistosta voi löytää, ja nimesin kehykset vasta hahmoteltuani ja ryhmiteltyäni ne. Jotkut kehykset jäsenyivät ja määrittyivät kategorioikseen helpommin, joidenkin nimeämistä mietin pidempään. Samassa jutussa ja jopa yhdessä ja samassa tekstinosassa voi esiintyä limittäin ja lomittain useampia kehyksiä (vrt. Luhtakallio 2005, 201).

Laadullisen tutkimuksen luonteeseen kuuluu, että aineistostani tekemät valinnat ja painotukset tekevät tästä työstä juuri minun tekemäni tutkimuksen. Jos joku muu tutkisi samat urheilusivut, samoin työkaluin, lopputulos voisi jonkin verran erota omista havainnoistani.

Päädyin käyttämään kehyksen käsitettä työssäni sen konkreettisen sovellettavuuden takia, vaikka pohdin tutkimusmenetelmäksi myös diskurssianalyysiä. Esimerkiksi Erkki Karvosen (2000) mukaan diskurssin käsitettä voidaan käyttää melko samaan tapaan kuin kehyksen käsitettäkin. Käsitteiden käyttäjät ovat myös lainanneet aineksia toisiltaan. Karvonen (2000, 83–84) huomauttaa, että ”(t)oimiessaan samoissa tehtävissä diskurssi- ja frame-teoria ovat alkaneet muistuttaa toisiaan, vaikka niiden juuret ovat eri suunnilla. Kyllähän kalat ja delfiinitkin näyttävät samankaltaisilta, vaikka niillä on aivan eri esi-isät”.

5. Naisten esittäminen HS:n urheilusivuilla

Tässä tulosluvussa esitän ensin määrällisen tarkastelun avulla ensin kokonaiskuvan aineistostani ja hahmottelen tällä tavoin samalla pohjaa laadulliselle analyysille, jossa etsin Helsingin Sanomien urheilusivuilta erilaisia tapoja kehystää naisia. Tämän kaksivaiheisen analyysin avulla olen hakenut vastausta luvussa 4 muotoilemaani tutkimuskysymykseen, joka koskee sitä, millaisten määrällisten ja laadullisten toistojen varaan naisten esittäminen Helsingin Sanomien urheilusivujen arjessa rakentuu.

Luonnostelen ensin määrällisen yleiskuvan Helsingin Sanomien urheilusivujen kirjoittelusta marras–joulukuussa 2014 alaluvussa 5.1., ja etenen tämän jälkeen kirjoittelun kehysten analyysiin alaluvussa 5.2.

5.1. Jääkiekkoileva mies kahmii palstatilan

Helsingin Sanomissa julkaistiin urheilusivuilla tutkimallani neljän viikon ajanjaksolla 431 urheilujuttua. Aineistossani juttuja, joissa mainittiin nimeltä vain nainen / naisia, on 6,0 % eli lukumääräisesti 26 kappaletta 431:stä jutusta. Juttuja, joissa mainitaan vain mies / miehiä nimeltä, oli 72,2 % aineistosta. Juttuja, joissa mainitaan sekä naisia että miehiä nimeltä, on 15,5 % aineistosta. Osassa jutuista ei mainita ketään nimeltä, mutta suurin osa näistäkin jutuista käsittelee miesten urheilua. Juttujen analysoinnissa minulle oli hyötyä siitä, että urheilua seuranneena tiesin lajit ja sarjat ja tunnistin nopeasti urheilun toimijat kuten järjestöt ja henkilöt.

Juttuja, joissa voidaan katsoa naisen tai naisurheilun olevan pääosassa, on 9,9 % aineistosta. Näistä suurin osa on joko urheiluosaston etusivun juttuja tai lyhyitä urheilu-uutisia, mutta keskikokoisia (2–4 palstan) juttuja naisista ja naisten urheilusta on hyvin vähän. Urheiluosaston aloitussivun juttuja oli 28. Näistä kahdeksassa artikkelissa nainen on pääosassa. Tutkimallani ajanjaksolla Helsingin Sanomien urheilusivuilla julkaistiin 20 kirjoitusta Kommentti-otsakkeen alla. Kaikki nämä kommentit ovat miestoimittajien kirjoittamia. Suurin osa kommentista käsittelee miesten urheilua. (Ks. Taulukko 1.)

Urheilujutut	KPL	
Jutut yhteensä	431	
Etusivun jutut / N-pääosassa	28/8	
Yhden palstan jutut yhteensä/ M / N / M+N	93/79/11/3	
Kuka?-jutut yhteensä / N	15/5	
Jutut, joissa on vain N nimeltä	26	6,0 %
Jutut, joissa on vain M nimeltä	311	72,2 %
Jutut, joissa on M+N nimeltä	67	15,5 %
Jutut, joissa N on pääosassa	43	9,9 %
Toimittajan nimellä kirjoitetut jutut yhteensä	276	64,0 %
Naistoimittajan nimellä kirjoitetut jutut	6	2,2 %
Kommentit yhteensä / käsittelevät M / N / M+N	20 / 15 / 4 / 1	

Taulukko 1. Urheilusivujen jutut

M= vain mies / miehiä pääosassa

N= vain nainen / naisia pääosassa

M+N = miehiä ja naisia käsitelty jutussa

Toimittajan nimellä kirjoitettuja juttuja julkaistiin tarkastelujaksollani 276 kappaletta. Jutuista kuusi on naistoimittajien tekemiä. Artikkeleista, joista kirjoittajan sukupuoli ilmenee, naisten kirjoittamien juttujen osuus on siis 2,2 %. Kun tulos selvisi, kysyin Helsingin Sanomista sen urheilutoimituksessa työskentelevien naisten tilanteesta tutkimushetkellä. Helsingin Sanomissa oli marras–joulukuussa 2014 töissä 10 toimittajaa, joista yksikään ei ollut nainen. Tarvittaessa töihin tulevaisa (TTT-toimittaja) oli yksi mies- ja yksi naistoimittaja. Naisten kirjoittamista artikkeleista osa oli free lancer -toimittajien tekemiä.

Suurin osa (96,3 %) urheilusivuilla julkaistusta 431 jutusta kertoo jostakin urheilulajista (ks. Taulukko 2). Aineistossa on juttuja 34 lajista. Miehet mainitaan jutuissa 32 lajin ja naiset 13 lajin yhteydessä. Urheilulajeja koskevien artikkelien lisäksi aineistossa on muutama juttu (3,7 %), jotka käsittelevät mm. dopingia, urheilupalkintoja ja -rakentamista, urheilun järjestö- ja kuolinuutisia.

LAJI	YHTEENSÄ	M	N	M/N	N/M	ns. NEUTRAALI
1. JÄÄKIEKKO	137	136	0	0	1	
2. JALKAPALLO	74	73	0	0	1	
3. HIIHTO	26	5	3	9	9	
4. SALIBANDY	18	15	1	2	0	
5. FORMULA	16	13	0	3	0	
6. AMPUMAHIIHTO	15	1	4	3	7	
7. YLEISURHEILU	12	2	1	8	1	
8. GOLF	11	9	2	0	0	
9. UINTI	10	1	2	1	6	
10. MÄKIHYPPY	10	10	0	0	0	
11. LENTOPALLO	9	5	0	3	1	
12. TENNIS	8	8	0	0	0	
13. KORIPALLO	7	6	1	0	0	
14. RAVIURHEILU	7	4	1	0	1	1
15. JÄÄPALLO	6	6	0	0	0	
16. PIKALUISTELU	5	3	0	2	0	
17. TAITOLUISTELU	5	0	5	0	0	
18. PAINI	4	2	1	0	1	
19. RALLI	4	4	0	0	0	
20. PURJEHDUS	4	2	1	1	0	
21. SULKAPALLO	4	2	0	2	0	
22. ALPPIHIIHTO	4	3	1	0	0	
23. NYRKKEILY	3	2	0	0	1	
24. MOOTTORIPYÖR.	3	2	0	1	0	
25. TAEKWONDO	2	2	0	0	0	
26. VAPAAOTTELU	2	1	0	1	0	
27. PÖYTÄTENNIS	2	2	0	0	0	
28. PESÄPALLO	1	0	0	0	0	
29. YHDISTETTY	1	1	0	0	0	
30. AMER. JALKAP.	1	1	0	0	0	
31. AUTOURHEILU	1	1	0	0	0	
32. MIEKKAILU	1	1	0	0	0	
33. KEILAILU	1	1	0	0	0	
34. MUODOSTELMAL.	1	0	1	0	0	
=	415	325	24	36	29	1
35. DOPING	5	2	0	1	1	1
36. PALKINNOT	3	0	1	2	0	
37. MUUT *)	8	2	0	4	0	2
=	16	4	1	7	1	3
	431					

Taulukko 2: Urheilusivuilla julkaistut jutut lajeittain

M= vain mies/miehiä pääosassa

N= vain nainen/naisia pääosassa

M/N= mies pääosassa, myös nainen jutussa

N/M= nainen pääosassa, myös mies jutussa

*) mm. urheilurakentaminen, järjestö- ja kuolinuutiset

Juttuja, joissa vain mies tai miehiä mainitaan nimeltä jonkin urheilulajin yhteydessä, on julkaistuista jutuista reilut 75 %. Juttuja, joissa vain nainen tai naisia mainitaan nimeltä jonkin urheilulajin yhteydessä, on reilut 5,5 %. Juttuja, joissa mainitaan sekä miehiä että naisia nimeltä jonkin urheilulajin yhteydessä, on noin 15 %.

Lajeista ylivoimaisesti eniten palstatilaa saa jääkiekko ja vielä tarkemmin miesten jääkiekko. Yli kolmasosa aineistoni kaikista jutuista käsittelee miesten jääkiekkoa. Toiseksi eniten kirjoitetaan miesten jalkapallosta, josta on vajaa viidennes jutuista. Miehet liitetään urheilusivuilla huomattavasti useampiin lajeihin kuin naiset. Taito- ja muodostelmaluistelu sen sijaan ovat ainoastaan naisten lajeja.

Joku voisi ajatella, että urheilutulokset ovat vähäpätöinen osa sanomalehdessä. Eivät ne ole. Vuosia sitten, kun vielä työskentelin urheilutoimittajana ja haastattelin muun muassa naisten koripallo- ja ringettejoukkuetta valmentanutta naista, hän huokaisi kerran tuskastuneena valmennettaviensa puolesta: ”Kunpa he pääsisivät edes urheilutuloksiin.” Huokaus on yhä ajankohtainen.

Urheilutuloksiin pääsy koetaan tärkeäksi, koska osa tapahtumista ei ylitä julkaisukynnystä juttuna, mutta ne saatetaan kuitenkin noteerata urheilutuloksissa.

Kuten taulukko 3 näyttää, tutkimallani aikavälillä Helsingin Sanomien urheilusivuilla julkaistiin 501 eri urheilusarjan tai -tapahtuman tulosta. Urheilutulosten analyysi kertoo karusti siitä, kuinka hankalaa naisurheilijoiden on ylittää julkaisukynnystä sanomalehdessä. Miesten urheilutuloksista kerrottiin 375 kertaa, naisten 113 kertaa ja molempien tuloksista 13 kertaa. Pelkät lukumäärät eivät ole edes koko

totuus. Useimmiten miehet saivat enemmän tilaa palstamilleissäkkin. Lisäksi miesten osalta kerrottiin eri tapahtumien ja lajien urheilutuloksista monipuolisemmin kuin naisten.

Urheilutulokset yhteensä	501	
Urheilutulokset M	375	74,9 %
Urheilutulokset N	113	22,6 %
Urheilutulokset M+N	13	2,6 %

Taulukko 3. Urheilutulokset

Raviurheilun tuloksia en käsittele tässä tutkimuksessa, mutta jo satunnaisen silmämääräisesti palstamillejä arvioiden raviurheilu (ja siten samalla hevoset) saivat usein enemmän palstatilaa kuin naisten urheilutulokset.

Aineistostani esiin nouseva naisten määrällinen vähättely on tutkimukseni yksi keskeinen tulos. Määrällisen vähättelyn voidaan ajatella olevan jo itsessään yksi naissukupuolta ja naiseutta rakentava kehys, joka kielii yhteiskunnan valtarakenteista ja naisten laajemminkin alisteisesta asemasta suhteessa miehiin.

5.2. Helsingin Sanomien urheilusivujen neljä kehystä

Olen hahmottanut Helsingin Sanomien urheilujutuista neljä pääasiallista naiseutta määrittävää ja naiseutta tietynlaisena toistavaa kehystä. Olen nimennyt nämä kehykset aineistoni pohjalta seuraavasti: 1) vähätelty nainen, 2) erityinen nainen, 3) puoliso tai perheenjäsen ja 4) tunteikas harrastelija.

Kuten olen tuonut edellä esiin, kehyksille on tyypillistä, että yhdessä tekstissä voi olla useampia kehyksiä ja toisaalta yksi ja sama tekstinosa voi yhdellä kertaa toteuttaa monta kehystä.

Joku toinen tutkija (vrt. Luhtakallio 2005, 201) olisi saattanut sijoittaa jonkin tapauksen toisen kehyksen alle kuin itse tein. Kunkin kehyksen tarkastelun yhteydessä esittelenkin valintojani ja valotan taustalla olevaa ajatuksenjuoksuani aineistostani poimituin esimerkein.

5.2.1. Vähätelty nainen

Edeltävän alaluvun kartoitus naisten esiin pääsystä ja esittämisestä Helsingin Sanomien urheilusivuilla nosti esiin heidän vahvan aliedustuksensa. Tämä määrällinen asetelma saa vivahteita, kun juttuja tarkastellaan laadullisesti kohdistamalla huomio niitä sukupuolittuneesti jäsentäviin kehyksiin. Yksi urheilusivujen kirjoittelua keskeisesti jäsentävä kehys on vähättelyn kehys.

Vähättelyn kehys ilmenee esimerkiksi siinä, kuinka naisten nimiä käytetään – tai ollaan käyttämättä – urheilusivujen teksteissä. Naiset esiintyvät jutuissa miehiä useammin nimettöminä tai pelkillä etunimillä. Erityisen usein tätä tyyliä käytetään silloin, kun naiset ovat teksteissä mukana puolisoina ja perheenjäseninä.

Miesten urheilutapahtumista kirjoitetaan usein siten, että miehiltä on jutussa suoria sitaatteja, ja lainaukset ovat useimmiten peräisin paikan päällä tehdyistä haastatteluista. Esimerkiksi miesten jääkiekossa rutiinisuuoritus kuten pelaaminen viikosta toiseen toistuvassa SM-liigan ottelussa riittää siihen, että henkilöä haastatellaan. Naisten sitä vastoin pitää tehdä tai olla jotain erikoista, jotta heitä lähdetään haastattelemaan paikan päälle – eikä tämäkään aina riitä.

Yksi tapa vähätellä naisia Helsingin Sanomien urheilusivuilla on, että naisten urheilutapahtumista kirjoitettaessa miehet, esimerkiksi valmentajat ja jopa katsojat, kommentoivat naisten urheilua. Naisten urheilutapahtumista kirjoitetaan miehiä useammin siten, että naisia ei haastatella ollenkaan. Naisurheilijoiden vähättely näkyy myös siten, että heidän haastattelunsa on tehty paikalla olon sijaan puhelimitse tai että naisen sanomiset juttuun on poimittu esimerkiksi tiedotteesta tai sosiaalisesta mediasta.

Esimerkiksi Itävallassa ampumahiihdon maailmancupin osakilpailun voittaneelle Kaisa Mäkäräiselle soitettiin toimituksesta (HS 13.12.2014³), ja soiton perusteella HS raportoi seuraavaa:

Tuloksena oli toinen peräkkäinen ja uran 11:s osakilpailuvoitto. Se heltisi Itävallan osakilpailuviikon pika-kisassa.

Mäkäräinen kukisti Italian Karin Oberhoferin (0 sakkoa) 10,4 sekunnilla ja kolmanneksi ehtineen ja kerran sakkolenkin kiertäneen Norjan Tiril Eckhoffin 29,9 sekunnilla.

”Tulos oli erinomainen ja itsellenikin yllätys. Tekeminen ei kuitenkaan ollut täydellistä”, Mäkäräinen kertoi HS:lle puhelimitse Itävallasta.

Oslon Holmenkollenilla hiihtänyttä Matti Heikkistä haastateltiin (HS 8.12.2014⁴) puhelimitse, mutta samalla sivulla pikkujutussa tunnelmistaan kertovaa Kerttu Niskasta on siteerattu tiedotteen perusteella.

Heikkinen suhtautui kuitenkin tyynesti Norjan ylivoimaan.

”Norjassa ei ole merkkejä deflaatiosta, ja ladullakin näyttää hiihto kulkevan”, sanoi puhelimitse tavoitettu Heikkinen, joka harrastaa analyyttistä talouselämän seurantaa ja sijoittamista pörssiosakkeisiin.

[...]⁵

Niskanen oli osuusajoissa paras suomalainen (kuudes) ja sijoittui kokonaiskilpailussa Krista Pärmäkosken (8:s) kannoilla yhdeksänneksi.

”Taistelumeininki oli kunnossa ja suksi myös. Oli kaikin puolin vaivatonta hiihtää”, Niskanen sanoi tiedotteessa.”

Taitoluistelija Kiira Korven palaaminen kilpajäille pitkän tauon jälkeen oli kiinnostava urheilu-uutinen joulukuussa 2014. HS kertoi arvokilpailuissa menestyneen taitoluistelijan paluuaikeista tiiviisti Lyhyesti-palstallaan (HS 3.12.2014⁶), eikä toimitus ole haastatellut Korpea paluusta. Toki on samalla

³ Jutun otsikko: Mäkäräinen yllättyi itsekkin voitostaan Alatsikko: Joensuulainen vankisti toipilaanakin ykköstilaansa maailmancupissa

⁴ Jutun otsikko: Norjan hurja ylivoima ei hätkähdytä Alatsikko: Matti Heikkinen myönsi olevansa uransa parhaassa alkutalven kunnossa

⁵ Sanomalehtitekstiä on lyhennetty tiivistämisen vuoksi.

⁶ Jutun otsikko: Kiira Korpi palaa kilpajäille

huomattava, että some-päivityksessä saattaa olla kyse myös urheilijan pyrkimyksestä julkisuudenhallintaan asiassa.

Korpi, 26, on joutunut pitämään pitkän kilpailutauon jalkavammojen vuoksi. Hän on viimeksi kilpaillut kaksi vuotta sitten joulukuussa 2012.

”En voi uskoa, että kilpailen tällä viikolla ensimmäistä kertaa kahteen vuoteen”, Korpi kirjoitti Instagram-tilillään.

Vuoden parhaiden yleisurheilijoiden palkitsemistilaisuudesta kertovan jutun (HS 22.11.2014) otsikko kuuluu: *Adams ja Lavillenie voittivat kaikki ja kaiken*. Leipätekstissä mainitaan, että kansainvälinen yleisurheiluliitto palkitsi uusiseelantilaisen kuulantyöntäjän ja ranskalaisen seiväshyppääjän gaalassaan. Valerie Adamsilta, jonka yhden palstan kuvakin on jutun yhteydessä, ei ole yhtään kommenttia jutussa. Sen sijaan Lavillenie pääsee ääneen:

Lavillenie kilpaili tällä kaudella 22 kertaa, joista hän voitti 21 kisaa. Tukholman Timanttiliigassa hän jäi ilman tulosta, joten käytännössä hän ei ole hävinnyt yhtään kisaa. ”Tämä oli täydellinen vuosi. Olen tehnyt kaiken, mitä olen halunnut tehdä”, sanoi pikkuruinen Lavillenie, joka ylsi palkintotilaisuudessa Adamsin olkapään tasolle.

Lentopallo otti uuden loikan Salossa -otsikoidussa jutussa (HS 28.11.2014) kerrotaan lentopallon hallitsevan Suomen mestarin osallistumisesta Euroopan kovimpaan seurajoukkuekilpailuun, mutta otteluissa pelaavilta naisilta ei ole sivun laajuudessa juttukokonaisuudessa kysytty mitään. Tässä yhteydessä tulee mieleen, olisiko sama edes mahdollista miesten vastaavanlaisesta urheilutapahtumasta raportoitessa.

Pääjutun leipätekstissä ei ole mainittu yhtään ottelussa pelannutta naista nimeltä. Kuvatekstissä sentään kerrotaan, kuka suomalaisjoukkueesta palloa lyö, mutta esimerkiksi saksalaisen vastustajajoukkueen torjujaa ei mainita. Ottelun tulos ja kulku käydään läpi pääjutun vieressä lyhyessä tiivistelmässä ja siinä mainitaan nimeltä LP Salon (tai LP Viestin) joukkueesta kaksi pelaajaa ja vierasjoukkueesta Dresdner SC:stä yksi. Tämän lyhyen tiivistelmän ainoan sitaatin esittää LP Salon päävalmentaja Kari Raatikainen. Pääjutun päähenkilö taas on seurapomo Tomi Lemminkäinen. Ottelussa pelanneiden

naisten kommenttien sijaan kuullaan jopa yleisössä joukkuetta kannustanutta eläkeläistä:

Eläkkeellä oleva rakennusmestari Jarmo Ilmanen, 66, on seurannut lentopalloa vuosikymmenet. ”LP Viestiin on tullut voittamisen kulttuuri. On ilo katsoa, kun pelaajat ja joukkueen taustavoimat antavat kaikkensa. Lp Viesti on amatöörijoukkue, joka toimii ammattimaisesti”, sanoo Ilmanen ja mainitsee, että mielikin on nuorentunut, kun muutamista joukkueen pelaajista on tullut henkilökohtaisia ystäviä.

Samaisen naisten lentopallojoukkueen miespäävalmentaja on pääosin äänessä, kun parisen viikkoa myöhemmin kerrotaan (HS 10.12.2014⁷) Salon tappiosta venäläisjoukkueelle Mestarien liigassa. Valmentajan tuntemukset on nostettu jopa kakkosotsikkoon: *Tappio venäläiselle huippujoukkueelle jurppi Kari Raatikaista*. Joukkueen pelaajista sentään yksi pääsee ääneen jutun viimeisessä kappaleessa:

LP Salon parhaimpiin kuului libero Roosa Koskelo. Hän puolusti vahvasti ja haki palloja yritteliäästi.
”Vastustaja oli liikkeellä laiskalla jalalla. Tällainen tappio harmittaa. Meille tuli liikaa virheputkia, ja siihen kaaduimme”, mietti Koskelo, jolle tuli 31 vastaanottoa. Kotimaan Mestaruus-liigassa hänelle ei syötetä juuri lainkaan.

Saman päivän lehdessä on urheiluosaston pääjuttuna yleisurheilun vanhat Suomen ennätykset (HS 10.12.2014⁸). Tässä aukeaman artikkelissa naisilta ei ole kysytty mitään, vaikka heidänkin hallussaan on useita pitkäikäisiä SE-tuloksia. Miesten vanhoja saavutuksia esitellään ennätystenhaltijoiden muisteluiden lisäksi myös kuvissa, joista käy ilmi, mistä lajista ja milloin tehdystä ennätyksestä on kysymys. Sen sijaan naisista on pienet yhden palstan kuvat henkilönimillä, mutta ilman kuvatekstien selityksiä lajeista, vuosiluvuista tai kilpailupaikoista kuten miesten ennätyksistä kertovien kuvien yhteydessä.

⁷ Jutun otsikko: Tähtiä vilisevä Dinamo torjui Salon nurin Alaotsikko: Tappio venäläiselle huippujoukkueelle jurppi Kari Raatikaista

⁸ Jutun otsikko: Vanhimmat SUOMEN ENNÄTYKSET Alaotsikko: Pertti Pousin kolmiloikan SE täyttää ensi vuonna 47 vuotta

En tee tutkielmassani varsinaista kuva-analyysiä, mutta aineiston erittelyn yhteydessä tein kuvista joitakin huomioita, jotka on syytä nostaa vähättelyn kehystä tarkasteltaessa esiin. Yksi huomioista on se, että naisia vähätellään urheilusivujen kuvissa julkaisemalla niitä huomattavasti vähemmän kuin kuvia miehistä. Yksi esimerkki naisten kuvallisesta vähättelystä löytyy Lyhyesti-palstalta (HS 30.11.2014), jossa on julkaistu urheilun lajiliittojen puheenjohtajien vaihdoksia. Vierekkäin ovat uutiset seuraavin otsikoin: *Laura Raitio Taitoluisteluliiton puheenjohtajaksi* ja *Timo Laitinen Golfliiton uusi puheenjohtaja*.

Timo Laitisen valinta Golfliiton puheenjohtajaksi on uutisoitu pienen kasvokuvan kera, vaikka hän on näistä kahdesta urheilusivuilla taatusti jo ennestään tunnetumpi. Laitinen on toiminut muun muassa urheilun kattojärjestön SLU:n puheenjohtajana. Taitoluisteluliiton johdossa aloittavan Raition kuvan julkaiseminen olisi ollut jo uutuutta korostavien uutiskriteerien perusteella uutinen. Moni tunnistaa kyllä hänen edeltäjänsä, entisen jäätanssijan Susanna Rahkamon, mutta uusi puheenjohtaja Laura Raitio on varsinkin lajin ulkopuolella tuntemattomampi.

Miesten kuvat liittyvät usein ajankohtaiseen urheilusuoritukseen. Naisiin liitetään ajankohtaisenkin urheilutapahtuman yhteydessä niin sanottuja poseerauskuvia, jolloin pelkkää kuvaa katsomalla urheilijaa ei voisi yhdistää mihinkään urheilulajiin. Tällainen on esimerkiksi Kerttu Niskasesta (HS 29.11.2014⁹) julkaistu kuva, jossa hiihtäjä hymyilee ehostettuna. Kuvateksti ”Kerttu Niskanen on keskittynyt harjoituksissa tasatyöntöihin” ei liity kuvaan mitenkään. Samantapainen urheiluun liittymätön kuva on Lyhyesti-palstan uutisessa purjehtija Tuula Tenkasesta (HS 1.12.2014¹⁰). Otsikossa kerrotaan purjehtijan tulleen toiseksi maailmancupin finaalissa ja jutussa kuvaillaan kilpailun tuuliooloja, mutta kuvassa Tenkanen hymyilee siviilivaatteissaan, eikä kilpavenettä näy.

Poniraveista tehty sivun juttu (HS 3.12.2014¹¹) paljastaa ajattelutavan, että urheilulajia ei pidetä vakavasti otettavana ja uskottavana urheiluna ennen kuin mieskin sitä harrastaa:

⁹ Jutun otsikko: Omasta mielestään yhä raakile Alaotsikko: Kerttu Niskanen tietää, että pystyy hyvänä päivänä jo voittamaan maailman kärkinaisia

¹⁰ Jutun otsikko: Tuula Tenkanen ylsi mc-finaalissa toiseksi

¹¹ Jutun otsikko: Ponista polvi paranee Alaotsikko: Monet harjoittelevat ravihojastusta ensin poneilla ja siirtyvät sitten monta kokemusta rikkaampana hevosiin

Poneja pidetään tyttöjen harrastuksena, mutta luulo on väärä.

Kouvolan poniraveissa mukana oli yksi poika.

Tätä poniraveihin osallistunutta ainoata poikaa haastateltiin vielä aiheesta seuraavaan tapaan:

Ponit eivät siis ole mikään tyttöjen juttu?

”No ei suinkaan. Poikia kiinnostaa samalla tavalla ajaa kilpaa. Poni on helppo tapa aloittaa, eikä tule niin isoa hyppyä hevosiin”, sanoo Nurmonen.

Tarkastelujaksoni urheilujuttujen joukossa on myös artikkeleita, jotka ensi lukemalta vaikuttavat naisia vähättelemättömiltä, mutta tarkempi analyysi osoittaa, että naiset ovat liki poikkeuksetta niissäkin sivuosissa. Erityisesti näiden juttujen yhteydessä pohdin, missä määrin artikkelit heijastelevat todellisuutta miesvaltaisesta urheilun toimialasta. Pohdin myös sitä, miten miesvaltainen urheilun julkisuus vaikuttaa vastavuoroisesti siihen, että urheilu myös säilyy naisia vähättelevänä.

Olympiastadionin peruskorjaushankkeesta kertovassa jutussa (HS 6.12.2014¹²) ääneen on päässyt viisi miestä ja yksi nainen. Viime mainittu on Stadionin toimitusjohtaja Maija Innanen. Toisessa urheilun taloutta ja rakentamista sivuavassa juttukokonaisuudessa (HS 20.11.2014) otsikolla *Veikkausliigan stadionbuumi* on haastateltu kuutta miestä, mutta ei yhtään naista. Kolumni (HS 10.12.2014) otsikolla *Urheilulla irti lamasta* muistuttaa, että urheilulla voisi olla taloutta piristävä vaikutus. Kolumnissa mainitaan nimeltä yksi nainen, ampumahiihtäjä Kaisa Mäkräinen, mutta muutoin kirjoittaja löytää ”lamapuheiden keskellä menestystä” lähinnä miesurheilijoista ja miesten joukkueista.

Harvoin, mutta kuitenkin joskus, on havaittavissa murtuma tai poikkeus naisurheilua vähättelevässä performatiivisessa toistossa nostamalla vähättely itsessään puheen kohteeksi. Esimerkiksi Brittifutis-palstalla (HS 22.11.2014¹³) käsitellään melko suoraan naisten urheilun vähättelyä mediassa:

¹² Jutun otsikko: Uusittu Stadion valmis 2019 Alaotsikko: Katsomot katetaan, puupenkit jäävät historiaan, kenttä levenee ja yleisötilat paranevat

¹³ Jutun otsikko: Toiseksi suosituin peli

Miesjalkapalloilijoiden maaottelutauko on ohi, mutta puhutaankin naisista.

Jalkapallo – etenkin Englannissa – on perinteisesti äärimmäisen miehinen linnake. Vaikka naisten määrä Valioliigassa on kasvanut noin 20 prosenttiin, määrä on silti vähäinen.

Puhumattakaan siitä, miten vähän naisten jalkapallo näkyy miesten jalkapalloon verrattuna.

Se tosin näkyy enemmän kuin ennen. Naisten maajoukkue pelaa sunnuntaina ensimmäistä kertaa uudistetulla Wembleyllä, ja lipunmyynnin suosio on yllättänyt kaikki. Peli myytiin äkkiä loppuun. Wembleyn kapasiteetti on tosin rajoitettu 55 000 katsojaan Lontoon metron kunnostustöiden vuoksi. Se on joka tapauksessa enemmän kuin miesten Englanti–Norja-ystävyysottelussa.

5.2.2. Erityinen nainen

Helsingin Sanomien urheilusivuilla vain erityinen nainen voi päihittää tavallisen miehen.

Urheilujutuissa toistuu kehys, jonka mukaan naisen on oltava tai tehtävä jotain tavallisuudesta poikkeavaa, jotta hän ylittää uutiskynnyksen ja murtaa miesurheilijoiden muurin. Lehden kirjoittelu havainnollistaa, että samalla kun nainen on joutunut kamppailemaan päästäkseen kilpailemaan urheiluareenoille, urheilijana tai urheilun parissa työskentelevänä hän joutuu kisaamaan miesten kanssa myös pääsystä mediaan. Yksi tapa pärjätä tässä kamppailussa on aineistoni analyysin perusteella se, että nainen on tai tekee jotain poikkeuksellista, valtavirrasta erottuvaa.

Esimerkiksi naisten viikoittaiset palloilupelit eivät ylitä uutiskynnystä toisin kuin miesten vastaavat.

Näissä yhteyksissä nainen saa palstatilaa, jos on erityisen lahjakas, ahkera tai voitokas, erityisen nuori tai vanha. Nainen pääsee miestä harvemmin esille myös ajankohtaisten urheilutapahtumien yhteydessä.

Jos naisesta kirjoitetaan niihin liittyen, tekstissä kirjoitetaan myös muista aiheista kuin urheilusta.

Miesten jutut keskittyvät usein pelkästään tai lähes kokonaan urheiluun.

Tällainen erityinen nainen on esimerkiksi 62-vuotias Ritva-Kaarina Perkiö (HS 18.11.2014), joka pelaa yhä salibandya. Hänestä kirjoitettu juttu on otsikoitu: *Ikinuoren käsi ei vapise*. Perkiötä kuvataan jutussa ”ikäkuningattareksi”. Tavallinen naisten salibandyliigan ottelu marraskuussa olisi tuskin saanut

näin laajasti palstatilaa ja paikkaa osaston ykkösjuttuna ellei joukkueesta olisi löytynyt tätä poikkeuksellista pelaajaa. Asetelma tulee esiin heti leipätekstin ensimmäisillä riveillä:

Naisten salibandyliigaa pelaavan SB Vantaan maalinsuulta löytyy normaalia enemmän kokemusta. 62-vuotias Ritva-Kaarina Perkiö aloitti salibandyn harrastamisen 1996 – samana vuonna, kun SB Vantaan kolme nuorinta pelaajaa syntyivät.

Urheiluosaston avaussivun jutuista miehiä käsittelevät tekstit olivat naisia käsitteleviä juttuja useammin ajankohtaisia, juuri parhaillaan käynnissä olevaan urheilutapahtumaan liittyviä. Miesten arkiset urheilutapahtumat etusivulta voi syrjäyttää, jos on nuori ja lahjakas kuten kahdeksasluokkalainen taitoluistelija Ljuba Efimenko (HS 7.12.2014¹⁴):

*Yksin valokeilassa. Ljuba Efimenkolle se sopii hyvin. Vasta 15-vuotias lahtelainen viihtyy parrasvaloissa paremmin kuin ehkä muut samanikäiset nuoret naiset.
Syy tähän on selvä. Jääkeiju haluaa olla jonain päivänä maailman paras taitoluistelija.*

Nainen voi päästä paalupaikalle myös, jos on esimerkiksi ainoa lajissaan kuten miehisessä painimaailmassa toimiva Tuija Lintunen (HS 17.11.2014¹⁵):

*Urheiluseura Ylä-Tikkurilan Kipinän puheenjohtaja Tuija Lintunen on ainutlaatuinen nainen. Hän on ainoa naispuolinen Kansainvälisen painiliiton (UWW) kalenterikilpailun johtaja.
”Turkissa on ollut MM-kisojen pääsihteerinä nainen. En tiedä tilanteeseen muuta syytä kuin, että laji on yhä miesten valtakuntaa ja piste”, totesi Lintunen, jonka komennossa Kipinä järjesti viikonloppuna Tikkurilassa kansainvälisen painicupin.*

¹⁴ Jutun otsikko: Jääkeiju Alaotsikko: Taitoluistelija Ljuba Efimenko, 15, haluaa maailman parhaaksi. Se vaatii satoja harjoituksia ja tuhansia toistoja.

¹⁵ Jutun otsikko: Tytöttely on jäänyt taka-alalle Alaotsikko: Tuija Lintunen taustajoukkoinen on nostanut Ylä-Tikkurilan Kipinän Suomen painiseurojen eliittiin

Miesten ajankohtaisesta urheilutapahtumasta kuten vaikkapa jalkapallojoukkue HJK:n Eurooppa-liigan otteluista (11.12.2014¹⁶ ja 12.12.2014¹⁷) raportoidessa urheilu on yleensä pääosassa, eikä intiimejä asioita käsitellä usein lainkaan. Kun nainen pääsee urheiluosaston avaussivulle parhaillaan käynnissä olevaan urheilutapahtumaan liittyen, juttu voi käsitellä aivan muita asioita kuin ajankohtaista urheilutapahtumaa kuten aukeaman yli levittyvä tarina hiihtäjä Justyna Kowalczykista (HS 30.11.2014). Jo pää- ja alaotsikko paljastavat paljon hiihtäjän yksityisiä asioita:

Terapian tarpeessa – vaan ei enää

Olympiavoittaja Justyna Kowalczyk avautui ensin keskenmenosta ja masennuksesta ja väitteli sitten tohtoriksi.

Otsikossa kerrottuja asioita käsitellään paljon leipätekstissä, toki niitä pitkään urheilu-uraan nivoen.

Kesän korvalla Kowalczyk ällistyi lähes kaikki muut paitsi ihan lähipiirinsä avautumalla puolalaisen lehden haastattelussa, että hän oli saanut keskenmenon ja kärsinyt sen jälkeen masennuksesta.

Ongelmista kertominen oli yllättävää, sillä Kowalczyk ei ollut aiemmin paljastanut juuri mitään yksityiselämästään.

[...] ¹⁸

Uusi yllätys tuli syyskuussa, kun Kowalczyk väitteli tohtoriksi Krakovan liikuntatieteellisessä korkeakoulussa.

Vasta aivan jutun lopussa päästään tuoreeseen hiihtokilpailuun ja maailmancupin alkamiseen – ne kuitataan viimeisessä kappaleessa kahdella virkkeellä:

¹⁶ Jutun otsikko: HJK:n tarina huipentuu Alaotsikko: HJK kohtaa Eurooppa-liigan viimeisessä lohkopelissään Bruggen. Valmentaja Mika Lehtosuo kertoo, mitä matkan varrella on tapahtunut.

¹⁷ Jutun otsikko: HJK:n euroseikkailu päättyi Brugge-tappioon Alaotsikko: Helsinkiläisjoukkue jäi Eurooppa-liigan alkulohkossaan kolmanneksi

¹⁸ Sanomalehtitekstiä on lyhennetty tiivistämisen vuoksi.

Tämä urakka alkoi eilen Rukan sprintissä, jonka Kowalczyk oli aiemmin voittanut kahdesti. Nyt hän joutuu tyytymään seitsemänteen sijaan.

Vertailun vuoksi nostan esiin myös salibandyn pelaaja Mika Kohosesta (HS 13.12.2014) tehdyn osaston avaussivun jutun, jossa niinkin yksityinen asia kuin masennus on nostettu otsikkoon. Kowalczyk-jutusta poiketen kehystämisen tapa on kuitenkin hyvin toisenlainen, sillä heti otsikosta lähtien myös ajankohtainen urheilutapahtuma on vahvasti läsnä. Otsikko kuuluu alariveineen seuraavasti:

Suoraa puhetta

Viisi kertaa maailman parhaaksi pelaajaksi valittu Mika Kohonen selätti polvivaivat ja masennuksen. Nyt hän haluaa voittaa kolmannen kerran MM-kultaa.

Artikkeli (HS 14.12.2014) entisestä pituushyppääjästä Heike Drechsleristä kuvailee monellakin tapaa erityistä naista. Se on otsikoitu: *Heike Drechsler – MUURI MURTUI, MINÄ EN*. Alaotsikko kuuluu: *Entinen itäsaksalainen pituushyppääjä ja pikajuoksija oli 21 vuotta huipulla molemmin puolin Berliinin muuria*. Drechsler on saanut julkisuutensa urheilusivuilla 50-vuotispäiviensä vuoksi. Pääkuvaksi on kuitenkin valittu aukeaman levyinen otos nuoruuden vuosilta, jossa lihaksikas Drechsler makaa juuri kilpailusuorituksensa jälkeen hiekan vielä pöllytessä pituushyppypaikalla. Tekstissä korostetaan, että Drechsler on ”yhä sutjakassa kunnossa”.

Juttu muistuttaa, että Drechsler ei ole mikä tahansa pituushyppääjä, vaan nainen joka hallitsi lajissaan yli 20 vuotta:

Maailmanmestaruus Helsingissä vasta 17-vuotiaana 1983, olympiakultaa 35-vuotiaana Sydneyssä 2000 ja viimeinen kilpailuhyppy 39-vuotiaana 2004.
Heike Drechslerin ura pituushyppääjänä on vertaansa vailla.

Erityiseksi hänen uransa tekee jutun mukaan myös doping. Sen käytölle löytyy selitys Itä-Saksan urheilujärjestelmästä. Drechsler kertoo tästä yleensä vaietusta ja intiimistäkin asiasta varsin avoimesti. Drechslerin tunnustuksen jälkeen erityisen naisen suitsutus tekstissä jatkuu:

Drechsler ei kiistä tekemisiään. ”Olen sinut asian kanssa. Nyt tiedämme, että meille annettiin [doping]aineita. Meillä ei ollut vaihtoehtoja. Näin vuosien jälkeen ajateltuna se oli tietysti typerää”, sanoo Drechsler.

”Toivottavasti Saksa on oppinut virheistään. On hyvä muistaa, että Itä-Saksassa myös harjoiteltiin kovaa.”

Drechsler nimitettiin kansainvälisen yleisurheiluliiton IAAF:n kunniagalleriaan marraskuun lopulla Monacossa, jossa HS tapasi hänet yhdessä pienen toimittajajoukon mukana.

5.2.3. Puoliso tai perheenjäsen

Kolmas kehys, joka Helsingin Sanomien urheilusivuilla toistuu, on sellainen, jossa nainen eli vaimo, tyttöystävä tai äiti, on sankariurheilijan tukijoukoissa. Irma Kaarina Halonen (1988) havaitsi vastaavan asetelman tutkimuksessaan naisia koskevasta uutisdiskurssista. Halosen (ema., 7) mukaan nainen päätyi uutiseen koristeena ja statusesineenä miehistä sankaruutta korostamaan. Omassa aineistossani on useita esimerkkejä, joissa naisen roolina on seistä joko urheilusankarin rinnalla tai tämän taustalla. Tämä kehys esiintyi usein yhdessä tai limittäin ja lomittain vähätellyn naisen kehyksen kanssa. Puolisot ja muut perheenjäsenet nimittäin esiintyivät miehiä useammin jutuissa joko nimettöminä tai heihin viitattiin pelkillä etunimillä.

Henkilöjuttu salibandyn pelaaja Mika Kohosesta (HS 13.12.2014¹⁹) liittyy tuolloin käynnissä olleisiin lajin maailmanmestaruuskilpailuihin. Miesurheilijaa koskevassa jutussa käsitellään muuhun aineistoon verrattuna yllättävän paljon pelaajan yksityiselämää, kun mainitaan hänen masennuksensa ja puhutaan pelaajalle rakkaasta kotiseudusta Keski-Suomessa. Nainen on päässyt juttuun puolison roolissa.

¹⁹ Jutun otsikko: Suoraa puhetta Alaotsikko: Viisi kertaa maailman parhaaksi pelaajaksi valittu Mika Kohonen selätti polvivaivat ja masennuksen. Nyt hän haluaa voittaa kolmannen kerran MM-kultaa.

Tulevan vaimon nimi on jäänyt leipätekstissä lihavoimatta, vaikka HS:n taittolinjaan kuuluu nimien lihavointi, kun ne jutussa mainitaan ensimmäistä kertaa. Tämä voi olla tahaton huolimattomuusvirhe, mutta pistää silmään, varsinkin kun Ceciliaalla ei ole jutussa sukunimeä. Herää kysymys, miksi nimi puuttuu? Eikö Cecilia ole halunnut sitä julkaistavan? Onko sukunimeä edes Kohoselta saati Cecilialta itseltään kysytty? Onko salibandysankari Kohonen päättänyt asian Cecilian puolesta? Vai onko toimittaja päätenyt itse tähän ratkaisuun? Seuraava ote jutusta havainnollistaa asiaa:

Kohosesta kriitikot eivät pääse eroon vielä tämänkään kauden jälkeen. Ura jatkuu, mikäli kroppa sallii pelaamisen. Niin on perheen kanssa sovittu.

Sen jälkeen Kohosen perhe aikoo muuttaa jossain vaiheessa Jyväskylän seudulle. Siitä hän sanoo sopineensa heti kun tapasi tulevan vaimonsa, ruotsalaisen Cecilian.

Vanhoilliseksi itseään kuvaileva Kohonen myöntää vuodattaneensa monet kyyneleet Kanavuoren sillalla Vaajakosken kupeessa. Niin tullessaan kesällä Suomeen kuin lähtiessään takaisin Ruotsiin.

”On aina kiva palata Ruotsiin, mutta Vaajakoski on mun koti ja rakkain paikka.”

Myös rallikuljettaja Mikko Hirvosen jäähyväisistä kertovassa jutussa (HS 17.11.2014²⁰) puoliso on mukana – yhden sitaatin verran, ilman nimeä:

Peukalonnosto mekaanikkojen suuntaan sentään nähdään, kun mies lyö ykkösen päälle ja valmistautuu jättämään hänelle 13 vuoden aikana perinpohjin tutuksi tulleen rallimaailman. Hirvonen ei ole uransa aikana juuri tunteillut.

”Hän itki hieman huoltoon tullessaan. Näin sen hänen silmäkulmastaan”, Hirvosen kihlattu sanoo.

Atlantin valtameren yli purjehtineen Ari Huuselan urotekoa alleviivaa tämän yhteydenotto kotiin (HS 11.12.2014²¹). Nainen tukee liki 8000 kilometrin matkasta selvinnyttä sankaria:

²⁰ Jutun otsikko: Mikko Hirvosen viimeinen ralliaamu Alaotsikko: Suomalaiskuljettaja jätti haikeat jäähyväiset

²¹ Jutun otsikko: Atlantin myrskyt eivät ehkä riitä Huuselalle Alaotsikko: Ajatuksissa on jo purjehtiminen yksin maailman ympäri

Yli kolme viikkoa Atlantin valtameren rytkyttämänä ollut suomalainen yksinpurjehtija soitti puolisolleen Niina Riihelälle.

”Vuodatin hänelle täyslaidallisen valituksia. Niina kysyi, voisiko hän mitenkään auttaa minua. Vastasin, että älä enää ikinä päästä minua tällaiseen kisaan”, 52-vuotias Huusela nauratti eilen yleisöään lehdistötilaisuudessa.

Samassa lehdessä on toinenkin puolisonsa tuen saava urheilusankari, nimittäin amerikkalainen moottoripyöräilijä Travis Pastrana, jota on haastateltu, kun hän on käynyt Helsingissä. Hänestä kertova juttu on otsikoitu:

Aurinkoinen huimapää kärsii painajaisista

Travis Pastrana tekee moottoripyörällä temppuja, joita muut eivät uskalla

Jutussa kerrotaan moottoripyöräilijän tekemistä vaarallisista, pahoihin loukkaantumisiin johtavista tempuista. Tämänkin hurjapään rinnalla kulkee puoliso:

Iän karttuessa Pastrana on rauhoittunut, mutta rakkaus moottoripyöriin on suuri. Hän ei usko lopettavansa koskaan, ja Nitro Circus -tapahtumassa on mukana myös hänen vaimonsa, skeittaaja Lyn-Z Adams Hawkins. Parilla on yksi yhteinen lapsi, ja toinen on tulossa ensi vuoden helmikuussa.

Naisen rooli ammattilaisurheilijan tukijana käy selväksi myös, kun kirjoitetaan KHL-liigassakin ammatikseen kiekkoilleesta maalivahdista Teemu Lassilasta (HS 2.12.2014²²). Kun mies pelaa ja tienaa, nainen hoitaa kodin ja jälkikasvun:

Varsinkin Kazaksanin pääkaupunki Astana jäi mieleen. ”Vähän hölmö selittää, mutta Astana oli uskomattoman hieno kaupunki, jossa viihtyi koko perhe.”

Puolison lisäksi matkassa olivat perheen viisi- ja kolmevuotiaat tyttäret.

²² Jutun otsikko: Maali on suljettu Alaotsikko: HS:n marraskuun pelaajaksi valittu TPS:n maalivahti Teemu Lassila piti maalinsa puhtaana 230 minuuttia ja 15 sekuntia

”KHL:stä jäi myös rahaa säästöön, joten sillä pärjää vähän aikaa sitten, kun pelit aikanaan loppuvat”, sanoo Lassila.

”Mutta hei, minähän olen vielä nuori mies”, nauraa Lassila.

Maaillmancupin voitolla aloittaneen hiihtäjän Iivo Niskasen (HS 1.12.2014²³) tyttöystävä pysyy vastakin puolisonsa tukena. Kiintoisaa on, että Niskasen kihlattu on myös hiihtäjä, mutta tästä ei ole jutusta mainittu sanallakaan:

Niskanen ei lähde norjalaisyleisön eteen seuraavaan mc-rupeamaan vuoden 1994 olympialaduille Lillehammeriin. Sen sijaan Niskanen menee itsenäisyyspäivänä kihlattunsa Saana Kemppaisen kanssa Linnan juhliin.
Rukalla Niskasen vasemmassa nimettömässä näkyi tuoreen oloinen sormus. Pariskunta meni kuulemma kihloihin vajaa kuukausi sitten.

Sen sijaan hiihtäjä Kerttu Niskasesta kerrottaessa (HS 29.11.2014²⁴) hänen puolisonsa urheileminen mainitaan ns. Kuka? -laatikossa: ”kihloissa maajoukkuehiihtäjä Juho Mikkosen kanssa”.

Huolimatta vuosia kestäneestä omasta urastaan yleisurheilussa Niina Kelo esitellään vain keihäänheittäjä Tero Pitkämäen rinnalla kulkevana puolisona (HS 26.11.2014²⁵), kun raportoidaan yleisurheilijoiden mitalikahveilta:

Urheiluliitto palkitsi myös muut viime kesän mitalistit valmentajineen. Tero Pitkämäki saapui tilaisuuteen hyväntuulisena avovaimonsa Niina Kelon ja pariskunnan esikoisen, vajaan puolivuotiaan Jimi-pojan kanssa.

²³ Jutun otsikko: Uusi loikka kohti huippua Alaotsikko: Iivo Niskanen näytti taas kykyjään huippuhiihtäjänä

²⁴ Jutun otsikko: Omasta mielestään yhä raakile Alaotsikko: Kerttu Niskanen tietää, että pystyy hyvänä päivänä jo voittamaan maailman kärkinaisia

²⁵ Jutun otsikko: Antti Ruuskanen on ollut koko syksyn ”hepakassa” Alaotsikko: Keihäänheiton Euroopan mestarilla riittää vientiä moneen suuntaan

Formula ykkösten maailmanmestaruudesta kamppailevien kuljettajien Nico Rosbergin ja Lewis Hamiltonin tukijoukoista kerrotaan (HS 23.11.2014²⁶) jutussa, joka on otsikoitu: *Isiensä pojat*. Isäsuhteiden lisäksi artikkelissa muistutetaan F1-kuljettajien taustalla olevista tärkeistä naisista eli äideistä, mutta varsinkin puolisoista:

Hamilton on tavallaan kuuluisuutensa vanki. Hän on valinnut kuin poptähden tien. Mies on yltäpäältä tatuoitu, ja jalokivet loistavat korvissa ja kaulalla. Hamilton rakastaa amerikkalaista elämäntyyliä ja viihtyy Yhdysvalloissa paremmin kuin missään muualla.

Romanssi laulajatahti Nicole Scherzingerin kanssa on lähipiirien mukaan taas kuumempi kuin koskaan.

Rosberg puolestaan on paljon pelkistetympi tähti moottoriurheilun huipulla. Vaaleat hiukset hapsottavat, pilke on silmäkulmassa, käsivarsissa ei ole tatuointeja ja ainoa koru on kultainen vihkisormus vasemman käden nimettömässä.

Rosberg meni heinäkuussa naimisiin arkkitehtuuria opiskelleen pitkäaikaisen kihlattunsa Vivian Siboldin kanssa ja voitti heti perään Saksan Grand Prix -kisan paalulta.

Saman artikkelin yhteydessä olevissa *Ketkä?*²⁷ -kainalojutuissa elämänkumppanit esiintyvät niin ikään formulatähteyttä pönkittämässä:

F1-tähteyden lisäksi Hamilton kerää kuuluisuutta tyttöystävänsä Nicole Scherzingerin rinnalla. Scherzinger tuli tunnetuksi Pussy Cat Dolls -yhtyeen kärkihahmona.

Nico Rosberg meni heinäkuussa naimisiin pitkäaikaisen tyttöystävänsä Vivian Siboldin kanssa. Rouva Rosberg on vakiovieras varikoilla, mutta Nicon vanhemmat ovat käyneet kisassa vain kotimaisemissaan Monacossa.

²⁶ Jutun alaotsikko: Isät saavat jännittää, kun Lewis Hamilton ja Nico Rosberg ajavat tänään sunnuntaina formula ykkösten maailmanmestaruudesta

²⁷ Jutun otsikko: Hamiltonit Jutun otsikko: Rosbergit

Pikaluistelija Mika Poutalankin tukijoukoista löytyvät puoliso ja tämän vanhemmat (HS 22.11.2014²⁸). Appivanhempien sukunimi paljastaa urheilua seuraaville, että Poutalan vaimokin on tunnettu urheiluareenoilta, usean vuoden kilpavoimistelijan urastaan. Tätä ei kuitenkaan jutussa kerrota:

Perhe lohkaisee ajasta aiempaa enemmän. Poutaloiden pesueeseen syntyi toukokuussa poika, joka sai nimekseen Manuel. Isoveli Eliel on kolmen vanha. Jälkikasvun hoito lankeaa usein vaimon, Sanni Poutalan, kontolle.

”Sannille iso hatunnosto. Kokonaispaketti yöheräämisineen on haastava, asiat eivät suju kuin elokuvissa”, sanoo Poutala, joka kiittelee arjen vastuunkannosta myös appivanhempiaan Marja ja Samuel Saresvirtaa.

Puoliso voi olla urheilusankaruutta ja mieheyttä korostamassa myös, kun urheilu-ura on jo ohi (HS 22.11.2014²⁹):

Nelinkertainen olympiavoittaja Lasse Virén ja yksitoista muuta entistä suuruutta nimettiin myöhään perjantaina IAAF:n kunniagalleriaan.

Miltä tuntui olla taas huomion keskipisteessä?

”Ei sitä oikein ymmärrä. Se on sama tunne kuin lähtee juoksemaan, eikä tiedä lopputulosta”, juhlaa sanoi virenmäiseen tyyliinsä Päivi-vaimo vierellään.

5.2.4. Tunteikas harrastelija

Neljäs Helsingin Sanomien urheilusivuilla erottamani kehys on sellainen, jossa miehistä kerrottaessa keskitytään tiukasti urheiluun kun taas naisista mainitaan usein myös intiimimpiä seikkoja kuten kotiin ja perheeseen liittyviä asioita ja naisten muita harrastuksia. Lisäksi naisten sairauksia kuvaillaan jutuissa yksityiskohtaisemmin kuin miesten. Vaikka nainen olisi kuinka huippu- tai ammattiurheilija, häneen liitetään usein muitakin rooleja, esimerkiksi äitiys.

²⁸ Jutun otsikko: SYNTYNYT SAARNAAJAKSI Yläotsikko: Mika Poutala haluaa uransa loppusuoralla auttaa nuoria urheilijoita, etteivät nämä tekisi samoja virheitä kuin hän.

²⁹ Jutun otsikko: Adams ja Lavillenie voittivat kaikki ja kaiken Alaotsikko: Myös Lasse Virén sai kunniaa IAAF:n juhlagaalassa

Naisten urheilua asemoidaan puuhasteluksi myös siten, että naiset eivät itse pääse ääneen (ks. luku 5.2.1.) itseään koskevissa ajankohtaisissa urheiluun liittyvissä tapahtumissa miesten tapaan. Naisten ulkonäköä kommentoitiin jonkin verran, mutta ehkä hieman vähemmän kuin mitä aiempiin tutkimuksiin verrattuna odotin.

Miehistä kirjoitetut lyhyet *Kuka?*-tiivistelmät keskittyvät joko kokonaan tai pääosin urheiluun. Naisista kirjoitetuissa vastaavissa jutuissa on aina mainintoja muistakin asioista kuten harrastuksista, koulutuksesta ja perhesuhteista. Naisten tapauksessa näitä urheilun ulkopuolisia asioita kerrotaan jo otsikossa, miehistä kertovat kuvailevat otsikot koskevat yleensä urheilua kuten *Salmi toi Suomen MM-mitalikantaan* (HS 30.11.2014) tai *890 maalin mies* (HS 19.11.2014).

Urheiluseura Ylä-Tikkurilan Kipinän puheenjohtaja Tuija Lintusen *Kuka?*-laatikko (HS 17.11.2014) on otsikoitu: *Hirvikeitto herkkuruokaa*. Jutusta käy ilmi myös Lintusen ammatti talousvastaavana. Urheiluseura Kipinän lisäksi jutussa mainitaan hänen muut harrastuksensa kuten show-tanssi ja suomen ajokoirat.

Uimari Laura Kurjen *Kuka?*-jutun otsikko kertoo, että uimari on *Puutöiden ystävä* (HS 24.11.2014). Jutussa mainitaan, että Laura Kurki on ”nikkaroinut muun muassa kaiuttimet ja cd-torneja” ja että puutöiden lisäksi hänen harrastuksiin kuuluvat kaverit.

Hiihtäjä Kerttu Niskasesta tehty *Kuka?* kertoo, että urheilija harrastaa leipomista (HS 29.11.2014³⁰). Samalla sivulla toisessa jutussa³¹ kerrotaan Niskasen yhdessä veljensä Iivo Niskasen kanssa saamasta fanipostista. Oireellista on, että fanipostista kerrotaan Kertun eikä lähiaikoina julkaistujen Iivon juttujen yhteydessä:

Olympiamitalien jälkeen Niskanen on saanut paljon fanipostia ”laidasta laitaan”, kirjeitä, kortteja ja pikkupakettejakin.
Yksi terveyhdys jäi erityisesti mieleen.

³⁰ Jutun otsikko: Kerttu Niskanen

³¹ Jutun otsikko: Kovat tulokset vasta myöhemmin

”Sykähdyttävää oli, että minulle ja Iivolle tuli pikkutyöltä kirje, jossa oli meille hänen viikon karkkirahansa. Siihen täytyi vastata heti. Ihana kirje ja hienot piirustukset. Se kirje ja ne kaksi euroa ja 20 senttiä jäävät talteen.”

Kotiasiat ja harrastukset ovat esillä henkilöjutussa 15-vuotiaasta taitoluistelijatytöstä (HS 7.12.2014³²):

*Baletissa Efimenko otti ensi askeleensa neljävuotiaana Pietarissa, jossa hän on syntynyt. Suomeen hän muutti autoalan yritystä pitävän isänsä työn takia yhdeksänvuotiaana. [...] ³³
Klassiset kappaleet seuraavat toisiaan Lahden jäähallin kovaäänisistä. Efimenko antautuu musiikin ja koreografoiden vietäväksi. Efimenko on musikaalinen ja soittaa klassista pianoa.*

Vastaavasti hiihdon olympiavoittaja Justyna Kowalczykista kertovan koko jutun (HS 30.11.2014³⁴) punainen lanka rakentuu useista yksityisistä asioista kuten: perhe, masennus, keskenmeno, terapia, väitöskirja.

Jutuissa kuvaillaan naisten tunteita, ilmeitä ja eleitä. Missä miehet usein rationaalisesti selittävät, sanovat ja toteavat, siinä naiset tunteitaan ilmaisten naurahtavat, virnistävät ja heläyttävät – kuten seuraavassa hiihtäjä Kerttu Niskanen (HS 29.11.2014³⁵):

*Oma paras MM-noteeraus oli parantunut pykälällä.
”Totta kai haluaa kehittyä ja parantaa sijoituksia. Mutta jos parantaa sijoituksen per arvokisat, aika vanhana naisena tulee ne mitalit. Mutta odotellaan”, Niskanen heläytti huumorinsekaisen analyysin paahtavassa alppiauringossa.*

³² Jutun otsikko: Jääkeiju Alaotsikko: Taitoluistelija Ljuba Efimenko, 15, haluaa maailman parhaaksi. Se vaatii satoja harjoituksia ja tuhansia toistoja

³³ Sanomalehtitekstiä on lyhennetty tiivistämisen vuoksi.

³⁴ Jutun otsikko: Terapian tarpeessa – vaan ei enää Alaotsikko: Olympiavoittaja Justyna Kowalczyk avautui ensin keskenmenosta ja masennuksesta ja väitteli sitten tohtoriksi.

³⁵ Jutun otsikko: Omasta mielestään yhä raakile Alaotsikko: Kerttu Niskanen tietää, että pystyy hyvänä päivänä jo voittamaan maailman kärkinaisia

62-vuotiaan salibandymaalivahdin (HS 17.11.2014³⁶) muista harrastuksista ja vapaa-ajasta puolestaan kirjoitetaan seuraavaan tapaan:

Tampereella kaupunkiliikenteen bussiliikenteen bussikuskina työskennellyt Perkiö on nykyään eläkkeellä, tekee kotitöitä, katselee telkkaria ja pelaa pasianssia.

”Ilman lajia olisin varmaan kymmenen kiloa lihavampi ja nyhveröisin kotona. Laji antaa paljon sisältöä elämään”, hoikka Perkiö tokaisee.

Maailmancupin kynnyksellä (HS 4.12.2014³⁷) ampumahiihtäjä Kaisa Mäkäräisen tuntemuksista taas etsitään vihjeitä hänen kasvojen ilmeistään:

Sama pätee uran jatkumiseen.

”En ole ajatellut sitä lainkaan enkä ajattele ennen kauden loppua”, hyväntuulinen urheilija sanoi ja virnisti tenttaajilleen.

[...] ³⁸

Mäkäräistä on helppo kehaista 2010-luvun suksilajien parhaaksi suomalaisurheilijaksi. Arvio hivelee häntä selvästi. Kasvoilla viivähtää, jos ei nyt hymynkare, niin ainakin virnistys, mutta miinaan hän ei astu.

”Taidan olla jäävi vastaamaan tuohon. Lajien keskinäinen vertailukin on turhaa”, kuului napakka vastaus, ja ilme kertoi, että aihe oli käsitelty.

Maailmancupin kilpailussa toiseksi sijoittuneen ampumahiihtäjän reaktioista kerrottiin seuraavana päivänä alaotsikossa Kaisa Mäkäräisen kasvoilla paistoi hymy onnistuneen mc-avauksen jälkeen ja vielä uudelleen leipätekstissä heti jutun alussa (HS 5.12.2014³⁹):

³⁶ Jutun otsikko: Ikinuoren käsi ei vapise Alaotsikko: Liigajoukkue SB Vantaan maalia vartioi 62-vuotias Ritva-Kaarina Perkiö

³⁷ Jutun otsikko: Kovat piipussa Alaotsikko: Kaisa Mäkäräinen ei ota ulkoa paineita. 31-vuotias ampumahiihtäjä on itse kovin kriitikkonsa.

³⁸ Sanomalehtitekstiä on lyhennetty tiivistämisen vuoksi.

³⁹ Jutun otsikko: Arvosana heti yhdeksän ja puoli

Kun 15 km:n normaalikilpailu oli takana, Mäkräisen kasvoilla paistoi hymy ja 31-vuotiaan naisen äänestä kuului innostus.

Urheilugaalan palkintoehdokkaista esitellään (HS 12.12.2014⁴⁰) kuusi miesurheilijaa ja yksi naisurheilija eli entinen jääkiekkoilija Emma Terho. Viiden miesurheilijan kohdalla puhutaan lähinnä lajista, joita nämä urheilijat edustavat. Uimari Ari-Pekka Liukkosen yhteydessä mainitaan myös hänen homoseksuaalisuutensa. Entinen jääkiekkoilija Emma Terho tuodaan esiin myös äidin roolissa, kun jutussa mainitaan hänen saaneen hiljattain toisen lapsensa.

Urheilusivuilla kuvaillaan naisurheilijoiden sairauksia ja loukkaantumisia yksityiskohtaisemmin kuin miesten, joiden osalta niistä kerrotaan epämääräisemmin. Esimerkiksi 28.11.2014 ⁴¹lehdessä kirjoitetaan viereisillä sivuilla naishiihtäjän ja miesjääkiekkoilijan terveystilanteista eri tavalla:

Loukkaantumisista kärsinyt Hagman oli tyytyväinen, kun maalihanat aukesivat pitkästä aikaa.
[...]⁴²

Maajoukkueen hiihtäjistä erikoisessa tilanteessa on jalkapöydän murtumasta toipunut Aino-Kaisa Saarinen, joka aloittaa kilpailukautensa lauantain sprintissä.

Vastaavanlainen tilanne on hiihtäjistä kertovassa juttukokonaisuudessa (HS 17.11.2014). Naisen sairauden syy – diagnoosi – kerrotaan täsmällisesti:

Riitta-Liisa Roposen oli määrä olla mukana, mutta hammastulehdus esti aiheet.
[...]⁴³

Kyse oli Heikkisen mukaan muustakin kuin parin viikon takaisesta sairastelusta.

”Silloin oli tapahtunut varmaan pidemmän aikavälin kuormittuminen. Sellaiset tulevat minulle vähän viiveellä. Osasin onneksi ottaa sen alas ja katsoin peiliin.”

⁴⁰ Jutun otsikko: Entinen kiekkoilija Emma Terho ehdolla vuoden esikuvaksi Alaotsikko: HS:n Jarmo Färdig tavoittelee valintaa vuoden urheilujournalistiksi

⁴¹ Jutun otsikko: Syntymäpäiväsankari torjui Sibirin nurin Alaotsikko: Jokerit kukisti KHL:n kuntopuntarin kärkijoukkueen

⁴² Sanomalehtitekstiä on lyhennetty tiivistämisen vuoksi.

⁴³ Sanomalehtitekstiä on lyhennetty tiivistämisen vuoksi.

6. Urheilujournalismi – jatkossakin miesten pelikenttä?

Tässä päätösluvussa vedän yhteen työni keskeiset havainnot, teen niiden pohjalta urheilujournalismia koskevia päätelmiä sekä puntaroin, pitääkö urheilun jatkossakin olla miesten pelikenttä ja miten media voisi toimia, jotta naisten asema urheilussa muuttuisi tasa-arvoisemmaksi. Lisäksi suhteutan havaintojani Judith Butlerin ideaan performatiivisesta toistosta ja Teresa de Lauretisin ajatukseen sukupuoliteknologiasta. Pohdin myös työni onnistumista. Viimeisessä alaluvussa nostaan esiin suuntia ja näkökulmia jatkotutkimukselle.

6.1. Johtopäätökset

Tutkimukseni vahvisti oletukseni, että työttömyyden eli naisten vähättely on maan valtalehden Helsingin Sanomien urheilujournalismissa 2010-luvulla edelleen vankasti voimissaan. Kuten toin työn alussa esiin, periaatelinjassaan Helsingin Sanomat toteaa toteuttavansa tasapuolista uutisvälitystä. Tämän olettaisi toteutuvan myös siten, että miehillä ja naisilla on yhtäläiset mahdollisuudet päästä esiin lehden urheilusivujen julkisuustilassa. Helsingin Sanomien urheilusivuilla nainen on kuitenkin sivuosassa, ja eniten palstatilaa saa jääkiekkoileva tai jalkapalloileva mies. Nainen pääsee urheilusivuille niin jutuissa kuin urheilutuloksissakin selvästi miestä harvemmin.

Laadullisessa tarkastelussani erotin Helsingin Sanomien urheilusivuilta neljä naisten esittämistä jäsentävää kehystä: vähätelty nainen, erityinen nainen, puoliso tai perheenjäsen ja tunteikas harrastelija. Naisten ulkonäköä käsiteltiin jutuissa vähemmän, kuin aiempien tutkimusten perusteella odotin. Tässä mielessä suomalaisen printtimedian urheilujournalismin voi siis arvioida ottaneen varovaisia askelia tasa-arvoisempaan suuntaan.

Sanomalehden urheilusivujen jutut kertovat osaltaan aktuaalisesta urheiluelämästä, mutta julkaisuvalinnoillaan ja journalistisilla (esitys)käytännöillään lehti myös osallistuu aktiivisesti naisen aseman rakentamiseen ja ylläpitämiseen. Tutkimukseni perusteella Helsingin Sanomien urheilusivujen

esityskäytännöt ilmentävät ja vahvistavat sekä yhteiskunnassa yleisemmin että urheilun ja urheilun päätöksenteon kentällä vallitsevaa naisten aliedustusta ja vähättelyä.

Judith Butlerin (1999, 2006) performatiivisuuden ideassa ydinajatus on, että sukupuoli suoritetaan toistamalla itsestään selviksi vakiintuneita esityksiä ja tekoja. Urheilujournalismissa joka päivä toistuvat kehystykset naisesta (ja miehestä) esitetään ja vastaanotetaan tällaisina itsestään selvyyksinä. Helsingin Sanomissa naisen on ensinnäkin vaikea päästä urheilusivuille eli urheilusivujen performatiivisissa esityksissä toistuu naisen poissaolo, ja samalla miehen asema vahvistuu ja naista vähätellään. Lehden urheilusivuilla naista vähätellään myös esimerkiksi siten, että naiset esitetään toistuvasti nimettöminä tai pelkillä etunimillä. Naisen täytyy olla jotain erityistä ylittääkseen julkaisukynnyksen ja saadakseen näkyvyyttä yli miesten arkisten urheilutapahtumien. Naisen rooli urheilusivuilla on usein olla kotijoukoissa tukemassa miestä (ja/tai lastaan), jotta tämä voi menestyä ja loistaa urheilusankarina.

Tulkintani mukaan naisten on vaikea ylittää uutiskynnystä Helsingin Sanomien urheilusivuilla, koska heidän urheilemistaan ei pidetä oikeana eikä urheilutuloksiaan kiinnostavina. Kun nainen pääsee urheilusivujen julkisuustilaan, huomiota kiinnitetään usein aivan muihin asioihin kuin urheiluun kuten yksityiselämään ja kotiasioihin. Tällä puolestaan on aktuaalisia seurauksia, sillä näkymättömyys ja vähättely aiheuttavat naisurheilijoille uskottavuuden puutetta ja ylläpitävät käsitystä siitä, että naisten urheilua ei tarvitse ottaa niin vakavasti kuin miesten.

Butlerin mielestä oleellista on kiinnittää huomiota *valtaan*, jolla sukupuolia tuotetaan ja jonka seurauksena asiat muodostuvat itsestään selviksi. Sukupuolten väliset suhteet järjestyvät urheilusivuilla patriarkaatin periaatetta mukaillen niin, että miehillä on enemmän valtaa: valta päättää säännöistä ja naisen paikasta. Analyysini osoitti myös esimerkiksi sen, että mies usein puhuu naisen puolesta urheilusivuilla.

Se, että juttuja naisista on huomattavasti vähemmän kuin miehistä, johtuneekin osittain yhä voimissaan olevasta valtarakenteesta, jossa miehet tekevät pääosan urheilujournalismista. Tapaan kirjoittaa naisista vaikuttaa sekin, että vähemmistössä olevat naisurheilutoimittajat omaksuvat vallanpitäjien ilmaisutavat ja kirjoittavat samalla tyylillä ja valitsevat aiheita samoin kriteerein kuin

enemmistössä olevat miespuoliset kollegansa. Tutkimukseni perusteella Helsingin Sanomien urheilujournalismissa pätee edelleen koko lailla sama asetelma kuin jota Halonen (1999, 123) lähes kaksi vuosikymmentä sitten yleisemmin kritisoi.

Merkillepantavaa ja merkillistä on, että asetelma kyllä tiedostetaan, ja naisurheilun syrjimistä jopa kommentoidaan satunnaisesti Helsingin Sanomien sivuilla. Tästä käy esimerkiksi Heikki Miettisen kommentti (8.10.2015) vantaalaisen PK-35:n Mestarien liigan ottelun yhteydessä, kun brasilialainen huippupelaaja Marta vieraili Suomessa: ”Miesten puolella kohu kestäisi päiväkausia, jos suomalaisilla seurajoukkueilla olisi mahdollisuus kohdata Lionel Messi tai Cristiano Ronaldo. Marta kuuluu samaan sarjaan naisten jalkapallossa.”

Tutkielman tekemisen ollessa loppusuoralla Helsingin Sanomat nosti *Tasa-arvossa riittää Suomessakin vielä työtä* otsikoidussa pääkirjoituksessaan (22.11.2015) esiin sen, että vaikka Suomi menestyy kansainvälisissä tasa-arvovertailuissa, tasa-arvo ei täälläkään vielä toteudu riittävästi. Lehti mainitsee esimerkiksi naisten poliittisen vaikuttamisen, palkat, naisten työssäkäynnin ja johtotehtävät. Näiden jokaisen perään pääkirjoittaja olisi hyvin voinut vielä lisätä sanan urheilussa, mediassa tai urheilujournalismissa.

Teresa de Lauretiksellä (2004) sukupuoli on kulttuurisesti tuotettu representaatio ja prosessi, jota tuotetaan jatkuvasti yhteiskunnallisissa instituutioissa. Hän nimittää sukupuoliteknologiaksi prosessia, menettelytapoja ja mekanismeja, joissa sukupuoli rakentuu. Journalismissa sukupuoliteknologia toteutuu, kun toimittajat jutuissaan kehystävät todellisuudesta valikoituja osia. Tuottaessaan urheilusivuille representaatioita naisesta kotijoukoissa ja harrastelijana toimittajat rakentavat, uusintavat ja toistavat käsityksiämme naiselle sopivista rooleista. Kehystäessään valikoituja osia todellisuudesta toimittajat samalla osallistuvat aktiivisesti todellisuuden sukupuolittuneeseen rakentamiseen. Urheilusivujenkin juttuja kirjoitetaan kovassa kiireessä, jolloin ymmärrettävyyden ja nopeuden kannalta välttämättömiä kehystyksiä käytetään yhä uudelleen ja uudelleen. Tehokkuuden käänköpuolena on, että kehystykset muodostuvat niin itsestään selviksi, eikä niitä enää kyseenalaisteta. Tutkimukseni kannustin ja tavoite on nimenomaisesti ollut herättää kyseenalaistamaan vallitsevat käytännöt, jotta niiden kehittäminen tasavertaisempaan suuntaan olisi mahdollista.

Naisen yksi keskeinen rooli urheilusivuilla on olla kotijoukoissa miesurheilusankaria tukemassa. Tällöin myös miesurheilija voi ”epämiehekkäästi” näyttää tunteitaan. Tunteiden julkinen esittäminen on miesurheilijalle sallittua, kun jutussa on läsnä rakastettu, tyttöystävä, kihlattu tai vaimo, jolle tunteenilmaukset osoitetaan perinteisen parisuhteen asetelmassa. Tässä kohtaa urheilusivuilla nousikin esiin kiintoisa kaksoislogiikka, jossa samanaikaisesti vähätellään naista ja pönkitetään miestä. Tällainen esitystapa toistaa ja uusintaa hyvin tehokkaasti Butlerin kritisoimaa heteronormatiivista sukupuolimatriisia ja perinteistä perheideaalia (ks. luku 3.2.).

Kun nainen pääsee urheilijana julkisuuteen, hänen on oltava jollakin tavalla erityinen, mutta hänen urheilemisensa ei ole niin uskottavaa kuin miehen, vaan siihen liitetään harrastelijamaisuutta. Naisista vähemmän juttuja julkaistessaan ja heitä jutuissa vähättelevästi kehystäessään Helsingin Sanomien urheilusivut toimivat siis naisten alempiarvoista asemaa ylläpitävänä ja tuottavana sukupuoliteknologiana. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että tyttöurheilijoilla ja urheilujohtajiksi ja valmentajiksi haluavilla naisilla on paljon vähemmän esikuvia kuin pojilla ja miehillä. Syrjimällä naisten urheilua Helsingin Sanomat ja valtamedia ylimalkaan vaikuttavat naisten urheilun tulevaisuuteen ja jopa menestymiseen kouriintuntuvasti. Esikuvien puute saattaa johtaa tyttöjen vähäisempään urheilemiseen ja siihen, että huippu-urheilijan uraa ei edes lähdetä tavoittelemaan. Lapsen silmin naisten urheileminen saattaa näyttää epätavalliselta, koska sitä näkee vähemmän (Brookes 2002, 126).

Urheilusivut mielletään yleisesti enemmän mieslukijoita kiinnostavaksi osaksi sanomalehteä, mutta tutkimukseni pohjalta voi kysyä, onko tämä tulosta pikemminkin tarjonnasta kuin kysynnästä. Naiset saattaisivat lukea enemmän urheilusivuja, jos siellä olisi monipuolisempia juttuja. Jutuille voisi siis hyvinkin olla lukijoita, mutta urheilusivut tuntuvat jumittuneen tiettyihin samoihin lajeihin. Tämä pitää pinnalla feministisen tutkimuksen väsymättä esittämän kysymyksen: ketkä ja miten vallitsevia valtarakenteita pitävät yllä ja miksi niitä ei kyseenalaisteta? Kysymyksen ajankohtaisuutta ja kiperyyttä lisää se, että varsinkin urheilutoimitusten esimiehet tiedostavat, että pärjätäkseen mediakilpailussa ja houkutellakseen lisää lukijoita, kuuntelijoita ja katselijoita sisällön pitää olla aiempaa monipuolisempaa. Esimiehet ovat myös kertoneet haluavansa edistää koko kansan urheilujournalismia ja tavoittelevansa siksi erityisesti naisia, nuoria ja perheitä urheilusivujen lukijoiksi (ks. Vuorinen 2006).

Aikataulusyistä en harmikseni ehtinyt analysoida aineistoni kuvia. Toisaalta kuvien tutkimusta varsinkin olympialaisiin liittyen on jonkin verran tehty sukupuolen näkökulmasta (ks. esim. Hardin ym. 2002; Duncan 1990). Tutkimustani voi kritisoida myös siitä, että tunnen tutkimusaineistoni ehkä liiankin läheltä. Tästä on ollut tutkimusprosessissa sekä hyötyä että haittaa. Entisenä urheilutoimittajana olen saattanut pitää joitakin urheiluun liittyviä asioita liian itsestään selvinä. Ulkopuolisten oikolukuapu ja kommentit ovatkin tuoneet selvennyksiä tekstiin. Yritin myös koko tutkimusmatkan ajan välttää hätiköityjä tulkintoja, ja olen käyttänyt paljon aikaa aineiston läpikäyntiin. Vaikka olen lähellä tutkimusaihettani, uskon myös avanneeni tutkimusprosessia siinä määrin, että muut pystyvät arvioimaan tutkimukseni luotettavuutta ja tarkastelun onnistumista. Joku toinen olisi saattanut jättää pois määrällisen osion ja keskittynyt pelkästään laadulliseen tutkimukseen. Katson kuitenkin, että sain kaksivaiheisella tutkimusasetelmalla tasa-arvon tarkasteluun yhden näkökulman lisää.

Helsingin Sanomille lehtenä tutkimukseni antaa aiheita pohtia moniakin asioita. Esimerkiksi: kun Suomen valtaalehti korostaa yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta ja tasapuolista uutisvälitystä periaatelinjassaan, voisiko se kohdella urheilusivuillaan miehiä ja naisia tasapuolisemmin? Entä olisiko lehden aiheellista kiinnittää huomiota myös urheilutoimituksensa sukupuolijakaumaan? Ja tulisiko miettiä, millä tavalla koko toimitusorganisaatio ja työn tekemisen käytännöt ovat sukupuolittuneesti järjestyneitä?

Keväällä 2016 palasin opintovapaalta takaisin töihin lehteen, jonka urheilujournalismia olen tässä työssä tutkinut. Tekemäni tutkimus rohkaisee minua toimittajan työssäni ja työyhteisössäni ottamaan esille yleisesti naisen aseman ja käsittelytavat niin journalismin käyttäjinä, journalististen esitysten aiheina kuin niiden juttujen tekijöinäkin. Aion itse tarkastella kriittisesti vakiintuneita tapoja toimituksessa ja omassa työssäni, ja pyrin herättämään toimituksessa vähintäänkin keskustelua eri sukupuolten tuotanto- ja esityskäytännöistä.

6.2. Jatkotutkimuksen suuntia

Suomessa ei ole tehty mediaurheiluun ja sukupuoleen liittyviä laajoja tutkimushankkeita, vaan aiheen käsittely on jäänyt yksittäisiksi, usein urheilun suurtahtumiin liittyviksi, tutkimuksiksi. Kuten olen

tuonut esiin, feministinen urheilututkimus ylipäättään on ollut meillä vähäistä (Pirinen 2005, 16). Mielestäni Suomessa olisikin ehdottoman tärkeää saada vireille feministisen urheilumediatutkimuksen hanke. Hanke voisi tuottaa kattavaa tietoa kansallisessa kontekstissa ja sen tuloksia olisi kiintoisaa vertailla kansainvälisiin tutkimuksiin.

Toinen huomionarvoinen tutkimussuunta kytkeytyy globalisaatioon, digitalisoitumiseen ja kaupallistumiseen, jotka vaikuttavat tällä hetkellä voimakkaasti kaikkeen journalismiin, myös urheilutoimittamiseen (Itkonen ym. 2008, 25). Robotit kirjoittavat jo maailmalla talous- ja urheilu-uutisia, ja suuntauksen odotetaan vain vahvistuvan (ks. esim. *The Huffington Post* 3.4.2015). Olisi syytä tutkia, millaisia vaikutuksia tällaisella kehityksellä on tasa-arvon toteutumiseen urheilujournalismissa.

Kolmas jatkotutkimuksen suunta avautuu huomiosta, että mediasisältöjä on eritelty varsin paljon, mutta mediatuotannon eli tekijöiden tutkiminen erityisesti määrälliseltä kannalta on ollut melko vähäistä (Aslama 2006, 54). Tältä osin kiinnostavia ja tärkeitä seikkoja tutkittavaksi olisivat muun muassa seuraavat: Saavatko miehet naisia useammin vakituisia työsuhteita urheilutoimituksista? Kuinka paljon naisia on urheilutoimitusten esimiehinä ja päättävissä tehtävissä? Millainen on suomalaisten urheilutoimitusten sukupuolijakauma 2020-luvulle mentäessä? Miten sukupuolijakauma on kehittynyt? Lisää tutkimusta kaivattaisiin mielestäni myös siitä, vaikuttaako nainen urheilujutun tekijänä journalismin sisältöön ja jos, niin miten.

Tämän tutkimuksen perusteella vaikuttaa siltä, että urheilujournalismin näkemys sukupuolista on edelleen tiukan kaksinapainen, miehen ja naisen olemukselliseen erontekoon perustuva. Valtavirran urheilujournalismissa ei käytännössä puhuta esimerkiksi homoudesta tai vaikkapa transsukupuolisista. Onko urheilujournalismissa tilaa muille sukupuolille kuin perinteiselle miehelle ja naiselle tai voiko journalismi kehittyä sukupuolen näkökulmasta avarammaksi? Ja jos voi, millaisia rooleja näille muille sukupuolille urheilujournalismissa annetaan tai tulisi antaa. Nämä ovat kysymyksiä, joihin journalismin kehitystä seuraavat tutkijat toivottavasti tulevaisuudessa tarttuvat.

Lopuksi vielä yksi idea ainakin gradun tekijöille. Useat sanomalehdet Suomessa ovat siirtyneet tai siirtymässä broadsheet-koosta tabloidiin. Tämä siirtymä avaa kiinnostavan suunnan vertailevalle

tutkimukselle naisen asemasta ja tasapuolisen uutisvälityksen toteutumisesta laajemminkin kuin vain urheilusivuja koskien. Kysymys, johon tällöin kannattaisi mielestäni paneutua on: vaikuttaako printin vähentynyt palstatila mediasisältöjen tasa-arvoon ja jos vaikuttaa, niin millä tavoin.

Lähteet

- Aslama, Minna (2006) Sukupuoli numeroina. Teoksessa Mäkelä Anna, Puustinen Liina & Ruoho Iiris (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 47–61.
- Bernstein, Alina (2002) Is it time for a victory lap? *International review for the sociology of sport* 37(3–4): 415–428.
- Boykoff, Jules & Yasuoka, Matthew (2013) Gender and politics at the 2012 Olympics: media coverage and its implications. *Sport in Society: Cultures, Commerce, Media, Politics* 18(2): 219–233.
- Brookes, Rod (2002) *Representing Sport*. London: Arnold.
- Butler, Judith (1999) *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge. Toinen painos.
- Butler, Judith (2006) *Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous*. Suomentaneet Tuija Pulkkinen & Leena-Maija Rossi (alkup. 1990). Helsinki: Gaudeamus.
- Carragee, Kevin M. & Roefs, Wim (2004) The Neglect of Power in Recent Framing Research. *Journal of Communication* 54(2): 214–233.
- Collin, Helena & Vuori, Sanna (1999) *Naiset television urheilu-uutisissa*. Jyväskylän yliopisto. Liikuntasosiologian pro gradu -tutkielma.
- D'Angelo, Paul (2002) News Framing as a Multiparadigmatic Research Program: A Response to Entman. *Journal of Communication* 52(4): 870–888.
- de Lauretis, Teresa (1987) *Technologies of Gender: Essays on Theory, Film and Fiction*. Bloomington: Indiana University Press.

de Lauretis, Teresa (1994) *The Practise of Love: Lesbian Sexuality and Perverse Desire*. Bloomington: Indiana University Press.

de Lauretis, Teresa (2004) *Itsepäinen vietti. Kirjoituksia sukupuolesta, elokuvasta ja seksuaalisuudesta*. Toim. Koivunen, Anu. Suom. Palin, Tutta & Sivenius, Kaisa. Tampere: Vastapaino.

Deegan, Mary Jo (1983) A Feminist Frame Analysis of Star Trek. *Free Inquiry in Creative Sociology* 11(2): 182–188.

Duncan, Margaret Carlisle (1990) Sports Photographs and Sexual Difference: Images of Women and Men in the 1984 and 1988 Olympic Games. *Sociology of Sport Journal* 7(1): 22–43.

Entman, Robert M. (1991) Framing U.S. Coverage of International News: Contrasts in Narratives of the KAL and Iran Air Incidents. *Journal of Communication* 41(4): 6-27.

Entman, Robert M. (1993) Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication* 43(4): 51–58.

Foucault, Michel (1978) *The History of Sexuality*. New York: Random House.

Foucault, Michel (2010) *Seksuaalisuuden historia*. Suomentanut Kaisa Sivenius. Toinen, uudistettu laitos. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Gitlin, Todd (1980) *The Whole World Is Watching*. Berkeley: University of California Press.

Goffman, Erving (1974) *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience*. Cambridge: Harvard University Press.

Goffman, Erving (1979) *Gender Advertisements*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Halonen, Irma Kaarina (1988) Naiset ja julkisuus: länsimainen uutiskäsitys ja nainen ei-uutisena. *Tiedotustutkimus* 11(2): 3–8.

Halonen, Irma Kaarina (1999) *Matka journalismin sukupuolittumisen strategisille alueille*. Acta Universitatis Tamperensis 669. Tiedotusopin väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.

Halonen, Irma Kaarina (2006) Sukupuolitettu uutishuone. Teoksessa Mäkelä Anna, Puustinen Liina & Ruoho Iris (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 193–206.

Hardin, Marie, Chance, Jean, Dodd, Julie E. & Hardin, Brent (2002) Olympic Photo Coverage Fair to Female Athletes. *Newspaper Research Journal* 23(2/3): 64–79.

Hargreaves, Jennifer (1994) *Sporting Females: Critical Issues in the History and Sociology of Women's Sports*. London: Routledge.

Horsti, Karina (2005) *Vierauden rajat. Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa*. Tiedotusopin väitöskirja, julkaistu Mediatutkimuksia -sarjassa. Tampere: Tampereen yliopisto.

Ilmanen, Kalervo (2012) Eettisyys naisurheilussa. Teoksessa Mero Antti, Uusitalo Arja, Hiilloskorpi Hannele, Nummela Ari, Häkkinen Keijo (toim.) *Naisten ja tyttöjen urheiluvalmennus*. Lahti: VK-Kustannus Oy, 255–260.

Itkonen, Hannu, Ilmanen, Kalervo & Matilainen, Pertti (2007) *Urheilun sponsorointi Suomessa*. Jyväskylän yliopisto: Liikuntatieteiden laitos. Tutkimuksia 1/2007.

Itkonen, Hannu, Ilmanen, Kalervo, Matilainen, Pertti & Jaskari, Liina (2008) *Media urheilun tulkkina ja tekijänä*. Jyväskylän yliopisto: Liikuntatieteiden laitos. Tutkimuksia 1/2008.

Jaakkola, Lauri (2010) *Olympiasankarin sukupuoli – Urheilusankaruuden representaatiot Helsingin Sanomissa ja Iltalehdessä*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.

Kaivosaaari, Annu (2012a) *Naisurheilun historia lyhyesti*. Teoksessa Mero Antti, Uusitalo Arja, Hiilloskorpi Hannele, Nummela Ari, Häkkinen Keijo (toim.) *Naisten ja tyttöjen urheiluvalmennus*. Lahti: VK-Kustannus Oy, 13–18.

Kaivosaaari, Annu (2012b) *Tyttöjen ja naisten urheilu yhteiskunnassa*. Teoksessa Mero Antti, Uusitalo Arja, Hiilloskorpi Hannele, Nummela Ari, Häkkinen Keijo (toim.) *Naisten ja tyttöjen urheiluvalmennus*. Lahti: VK-Kustannus Oy, 267–272.

Karvonen, Erkki (2000) Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. *Tiedotustutkimus* 23(2): 78–84.

Keskitalo, Hannes & Siitonen, Leena (1977) Suomalainen nainen edustusurheilijana. Teoksessa Heinilä Kalevi (toim.) *Nainen suomalaisessa liikuntakulttuurissa*. Jyväskylän yliopisto: Liikuntasuunnittelun laitos. Tutkimuksia n:o 15/1977, 49–76.

Kleberg, Madeleine (1993) Feministisk teoribildning och medieforskning. Teoksessa Ulla Carsson (toim.) *Nordisk forskning om kvinnor och medier*. Göteborg: Nordicom-Sverige, 7–24.

Koivunen, Anu (2000) Teresa de Lauretis: Sosiaalisen ja subjektiivisen rajankäyntiä. Teoksessa Anttonen, Anneli, Lempiäinen, Kirsti & Liljeström, Marianne (toim.) *Feministejä – Aikamme ajattelijoita*. Tampere: Vastapaino, 85–114.

Koljonen, Kari (2000) *Asiamiesten selostuksista ammattilaisten analyysihin*. Helsingin Sanomien urheilujournalismi vuosina 1973–1998. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.

Laine, Leena (1984) *Vapaaehtoisten järjestöjen kehitys ruumiinkulttuurin alueella Suomessa v. 1856–1917*. Helsinki: Liikuntatieteellisen Seuran julkaisuja 93 A.

Laine, Leena (1992) Urheilu valtaa mielet. Teoksessa Pyykkönen Teijo (toim.) *Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia*. Helsinki: Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 131. VAPK-kustannus, 101–132.

Laine, Leena (1996) Kuinka ylittää rajat? Naiset Pohjoismaiden urheilujärjestöissä. Teoksessa Nevala Arto (toim.) *Olympialaiset ja naisliikunta – satavuotiaat*. Helsinki: Suomen Urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1996, 39–52.

Laine, Leena (2000) *Työväen urheiluliikkeen naiset*. Helsinki: Otava.

Laine, Tanja & Mero, Antti (2012) Naisen ja miehen rakenteelliset, fysiologiset ja suorituskäytännölliset erot. Teoksessa Mero Antti, Uusitalo Arja, Hiilloskorpi Hannele, Nummela Ari, Häkkinen Keijo (toim.) *Naisten ja tyttöjen urheiluvalmennus*. Lahti: VK-Kustannus Oy, 49–76.

Laine, Antti & Välimäki, Elviira (2012) Helsingin Sanomien urheilu-uutisoinnin ominaispiirteet – tapauskohtaisessa tarkastelussa vuoden 2009 tennisjutut. *Liikunta ja Tiede* 49(6): 66–73.

Leonard, Pauline (1998) Women Behaving Badly? Restructuring Gender and Identity in British Broadcasting Organisations. *The Harvard International Journal of Press/Politics* 3(1): 26–47.

Luhtakallio, Eeva (2005) Kehysanalyysi mediakuvien sukupuolirepresentaatioiden tutkimuksessa. *Sosiologia* 42(3): 189–206.

Mero, Antti, Uusitalo, Arja, Hiilloskorpi, Hannele, Nummela, Ari & Häkkinen, Keijo (toim.) (2012) Johdanto-luku teoksessa *Naisten ja tyttöjen urheiluvalmennus*. Lahti: VK-kustannus Oy.

Mulvey, Laura (1975) Visual Pleasure and Narrative Cinema. *Screen* 16 (3): 6–18.

Mäkelä, Anna, Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus.

Mäkelä, Anna, Puustinen Liina & Ruoho Iris (2006) Esipuhe. Teoksessa Teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 7–13.

Möra, Tuomo (1996) Journalistit rutiinien verkossa. Teoksessa Luostarinen, Heikki, Kivikuru, Ullamaija, Ukkola, Merja (toim.) *Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia*. Lahti: Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 105–116.

Nuutinen, Heidi (2014) *Urheilusivujen tasa-arvon tarkastelua. Helsingin Sanomien kesäolympialaisten aikainen kuvajournalismi ja näkyvimvät tekstit urheilusivujen tasa-arvon heijastajana*. Tampereen yliopisto, Viestinnän, median ja teatterin yksikkö: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.

Pietilä, Veikko (1995) Ikkunako maailmaan? Uutisgenre ja uutisen todellisuusvaikutelma. Teoksessa Pietilä, Veikko: *Kertomuksia uutisista, uutisia kertomuksista. Kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä*. Tiedotusopin laitoksen julkaisusarja A 86. Tampere: Tampereen yliopisto, 96–108.

Pietilä, Veikko (1997) *Joukkoviestintätutkimuksen valtateillä*. Tampere: Vastapaino.

Pirinen, Riitta (2006) *Urheileva Nainen lehtiteksteissä*. Acta Universitatis Tamperensis 1138. Sosiologian väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.

Pulkkinen, Tuija (2000) Judith Butler – Sukupuolen suorittamisen teoreetikko. Teoksessa Anttonen Anneli, Lempiäinen Kirsti & Liljeström, Marianne (toim.) *Feministejä – Aikamme ajattelijoita*. Tampere: Vastapaino, 43–60.

Puustinen, Liina, Ruoho, Iiris & Mäkelä, Anna (2006) Feministisen mediatutkimuksen näkökulmat Teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen, Liina & Ruoho, Iiris (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 15–44.

Ridell, Seija (1995) Virta katsojaa vie eli hukuttaako arki merkityksen? *Tiedotustutkimus* 18(3): 15–31.

Ruoho, Iiris & Torkkola, Sinikka (2010) *Journalismin sukupuoli*. Tampere: Vastapaino.

Rubin, Gayle (1975) The Traffic in Women: Notes on "Political Economy" of Sex. Teoksessa Rayna R. Reiter (toim.) *Toward an Anthropology of Women*. New York & London: Monthly Review Press,

157–210.

Sihvola, Ari, Andersson, Leif C., Hetemäki, Ilari ja Mustonen, Riitta (2011) Lukijalle. Teoksessa Andersson, Leif C., Hetemäki, Ilari, Mustonen, Riitta & Sihvola, Ari (toim.) *Kaikki irti arjesta*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 5–8.

Smith, Greg (2010) Reconsidering Gender Advertisements: Performativity, framing and display. Teoksessa Jacobsen, Michael Hviid (toim.) *The Contemporary Goffman*. New York & London: Routledge, 165–184.

Tuchman, Gaye (1972) Objectivity as Strategic Ritual: An Examination of Newsmen's Notions of Objectivity: *The American Journal of Sociology* 77 (4): 660–679

Tuchman, Gaye (1978a) *Making News. A Study in the Construction of Reality*. New York: Free Press.

Tuchman, Gaye (1978b) *Hearth and Home: Images of Women in Mass Media*. New York: Oxford University Press.

Tuchman, Gaye (1979) Women's Depiction by Mass Media. *Signs* 4(3): 528–542.

Tuggle, C.A., & Owen, Anne (1999) A descriptive analysis of NBC's coverage of the Centennial Olympics. *Journal of Sport and Social Issues* 23(2): 171–182.

Turtiainen, Jussi (2005) Hirviöitä ja bikinejä – urheilevat naiset maskuliinisuuden varjossa. Teoksessa Laiho, Marianna & Ruoho, Iris (toim.) *Median merkitsemät. Ruumis ja sukupuoli kuvassa*. Jyväskylä: PS-kustannus, 51–68.

Vilén, Jan (2006) *Taistelua ja kyynelitä. Helsingin Sanomien ja Aamulehden urheilusivujen sukupuolen uutisointia Ateenan vuoden 2004 kesäolympialaisista*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.

Vuorinen, Sanna (2007) *Kohti koko kansan urheilujournalismia. Sanomalehtien urheilutoimitusten esimiehet urheilujournalismin kehittäjinä*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.

Lehtiartikkelit

Hart, Simon (2009) *Caster Semenya 'is a hermaphrodite', tests show*. The Daily Telegraph 11.9.2009.
<http://www.telegraph.co.uk/sport/othersports/athletics/6170229/Caster-Semenya-is-a-hermaphrodite-tests-show.html>

Heinonen, Ville (2010) *Semenya iloitsi kilpailukiellon kumoamisesta*. Helsingin Sanomat 7.7.2010.
<http://www.hs.fi/paivanlehti/arkisto/Semenya+iloitsi+kilpailukiellon+kumoamisesta/aaHS20100707SI1SP03zcd?src=haku&ref=arkisto%2F>

Helsingin Sanomat (7.1.2013) *Helsingin Sanomien periaatelinja*.
<http://www.hs.fi/kotimaa/a1305633947683>

Helsingin Sanomat (29.6.2015) *Naisten urheilu saa heikosti huomiota*. Muut lehdet -palsta Helsingin Sanomien pääkirjoitussivulla.
<http://www.hs.fi/paakirjoitukset/a1435459723847>

Helsingin Sanomat (22.11.2015) *Tasa-arvossa riittää Suomessakin vielä työtä*. Pääkirjoitus Helsingin Sanomissa.
<http://www.hs.fi/paakirjoitukset/a1448083461540>

Luukka, Teemu (2014) *Helsingin Sanomilla on yli 2 miljoonaa lukijaa*. Helsingin Sanomat 28.2.2014.
<http://www.hs.fi/kotimaa/a1393483450912>

MTV (26.1.2015) *Marja-Liisa Kirvesniemi kommentoi kokemiaan sukupuolitestejä*
<http://www.mtv.fi/sport/hiihtolajit/maastohiihto/artikkeli/marja-liisa-kirvesniemi-kommentoi-kokemiaan-sukupuolitesteja/4729476>

Miettinen, Heikki (2015) *Unelma jatkosta kovin kaukainen*. Kommentti Helsingin Sanomien urheilusivuilla 8.10.2015
<http://www.hs.fi/urheilu/a1444194134289>

Nykänen, Anna-Stina (2014) *Hurja-Hanna Teerijoen terveiset maalivahti Noora Rädylle: miesten vetoja ei tarvitse pelätä* Helsingin Sanomat 17.3.2014.
<http://www.hs.fi/paivanlehti/sunnuntai/Hurja-Hanna+Teerijoen+terveiset+maalivahti+Noora+R%C3%A4dylle+miesten+vetoja+ei+tarvitse+pel%C3%A4t%C3%A4/a1394857087778?src=haku&ref=%3Fref%3Dhs-navi-paivanlehti>

Pajuriutta, Satu (2009) *Miksi valitaan vuoden naisurheilija?* Helsingin Sanomat 13.1.2009.
<http://www.hs.fi/paivanlehti/arkisto/Miksi+valitaan+vuoden+naisurheilija/aaHS20090113SI1SP01mb3?src=haku&ref=%3Fref%3Dhs-navi-paivanlehti>

Pusa, Ari (2009) *Sukupuolitesti herättää närää*. Helsingin Sanomat 21.8.2009.
<http://www.hs.fi/paivanlehti/arkisto/Sukupuolitesti+her%C3%A4tt%C3%A4%C3%A4+n%C3%A4r%C3%A4/aaHS20090821SI3SP02htv?src=haku&ref=arkisto%2F>

Pusa, Ari (2014) *Myös nainen voisi johtaa Jääkiekkoliittoa*. Helsingin Sanomat 10.11.2014.
<http://www.hs.fi/paivanlehti/urheilu/My%C3%B6s+nainen+voisi+johtaa+J%C3%A4%C3%A4kiekkoliittoa/a1415507757402?src=haku&ref=%3Fref%3Dhs-navi-paivanlehti>

Salomaa, Janne (2015) *Selostuskoppi on miesten huone*. Journalisti 2/2015
<http://www.journalisti.fi/artikkelit/2015/2/miesten-laji/>

Scott-Elliot, Robin (2012) *London 2012 Olympics: The women's Games*. The Independent 26.7.2012.
<http://www.independent.co.uk/sport/olympics/news/london-2012-olympics-the-womens-games-7976835.html>

Taibi, Catherine (2015) *Robots Are About To Write Your Sports Coverage*. Huffington Post 3.4.2015.
http://www.huffingtonpost.com/2015/03/04/robots-sports-coverage-associated-press-automated-insights_n_6795648.html

Muut lähteet

Päivälehti – Helsingin Sanomien historiikki

<http://www.slideshare.net/paivalehdenarkisto/paivalehti-helsinginsanomat>

Levikkitilasto 2013

<http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2014/06/Levikkitilasto2013.pdf>

Tasa-arvoaltuutetun internet-sivu

<http://www.tasa-arvo.fi/nyt/keskustelussa/naisurheilu>

Journalistiliitto (naisten määrä liitossa)

<http://www.journalistiliitto.fi/liitto/alasivu/>

Sähköposti Journalistiliitosta 5.5.2015 (tilastoja naisten määrästä)

Sähköposti Urheilutoimittajain liitosta 25.5.2015 (tilastoja naisten määrästä)

Sähköposti Helsingin Sanomien urheilutoimituksen esimieheltä Esa Liljalta 14.9.2015 (naistoimittajien määrästä HS:n urheilutoimituksessa)

Journalistin ohjeet

http://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/

Sanakirja

<http://www.sanakirja.org/search.php?id=116123&l2=17>

Tutkimusaineisto

Helsingin Sanomien urheilusivut ajalta 17.11.2014 – 14.12.2014

(tekijän hallussa painettuina sanomalehden sivuina)